

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANASANAT DALI

KIRŞEHİR AHİ EVRAN CAMİİ SÜSLEMELERİ

Koray MARAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2019

©2019-Koray MARAL

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANASANAT DALI

KIRŞEHİR AHİ EVRAN CAMİİ SÜSLEMELERİ
THE ORNAMENTS OF KIRŞEHİR AHİ EVRAN MOSQUE

Hazırlayan

Koray MARAL

Danışman

Doç. Hande KILIÇARSLAN

KIRŞEHİR-2019

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı yüksek lisans öğrencisi, Koray Maral tarafından hazırlanan “Kırşehir Ahi Evran Cami Süslemeleri” adlı tez çalışması 30/04/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Hande KILIÇARSLAN

Üye: Prof. Dr. Sema ETİKAN

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Feryal SÖYLEMEZOĞLU

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2019

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

30/04/2019

Koray MARAL

ÖZET
KIRŞEHİR AHI EVRAN CAMİ SÜSLEMELERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Koray MARAL

Danışman: Doç. Hande KILIÇARSLAN

2019- XII+96 Sayfa

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı

Jüri

Doç. Hande KILIÇARSLAN

Prof. Dr. Sema ETİKAN

Dr. Öğr. Üyesi Feryal SÖYLEMEZOĞLU

Kırşehir'in merkezinde, Ahi Evran caddesinde yer alan Ahi Evran Cami'nin yapımı 1277 yılında başlamıştır. Yapı türbe olarak ters T şeklinde, iki eyvanlı ve üstü kubbeli olarak inşa edilmiştir. Bu çalışmada, Selçuklu dönemine ait, yapımına 14. yüzyılda başlanmış olan Ahi Evran Cami'nin mimarisi, iç ve dış mekânının süslemeleri ayrıntılı olarak fotoğraf ve çizimlerle desteklenerek incelenmiştir. Cami süsleme açısından zengin olmasına rağmen herhangi bir çalışma yapılmamış olması bu çalışmanın planlanmış olmasının amaçlarından biridir.

Selçuklu döneminin kültür ve sanatını yansıtan cami, Selçuklu Devri'nin son dönemlerine denk gelmektedir. İçerisinde bulunan, günümüzde okuma odası olarak kullanılan misafirhanesinden dolayı Zaviyeli olarak adlandırılan camiler grubunda da incelenmektedir. Bu özellik Beylikler Döneminde de görülmektedir. Ama eser Selçuklu Devri mimarisinin özelliklerini taşıdığı için Selçuklu Devri mimarisine aittir. Kalemîşi tekniği süslemelerin yoğun olarak kullanıldığı camide süslemeler, genellikle yaprak motifleri, sap çıkmaları gibi bitkisel motiflerden, hatayı grubuna dâhil olan penç motifinden ve rumi motiflerinden oluşturulmuştur. Taş süslemenin nadiren görüldüğü camide, süslemede sarı ve siyah renkli taşların oyularak kullanıldığı görülmektedir. Süslemeleri yıldız ve zencerek gibi geometrik motiflerden oluşturulmuştur. Ahi Evran Cami'nin süslemeleri ve belli kısımları önemli ölçüde değişime ve tahribata uğramıştır. Bazı bölümlerde süsleme kompozisyonlarının değiştirildiği görülürken, bazı bölümlerde ise tamamen silindiği görülmektedir. Değişime uğramalar süslemeler ile sınırlı kalmayıp mihrap, minber ve vaaz kürsüsünde de etkili olmuştur. Bu unsurlar değiştirilip yerlerine aslını yansıtmayıp sonradan inşa edilmiş olanlar yerleştirilmiştir.

Tarihi ve mimarisi bakımından önemli yapılarımızdan olan Ahi Evran Cami'nin süslemelerinin bakım ve onarımlarının zamanında yapılarak bizden sonraki kuşaklara aktarılması sorumluluğumuz ve görevimiz olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Selçuklu Dönemi, Ahi Evran Cami, Kalemîşi Tekniği, Zaviyeli Cami, Süsleme.

ABSTRACT

THE ORNAMENTS OF KIRŞEHİR AHI EVRAN MOSQUE

M. Sc. Thesis

Preparer: Koray MARAL

Advisor: Doç. Hande KILIÇARSLAN

2019- XII+96 Pages

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Traditional Turkish Handicrafts Mainart Branch

Jury

Assoc. Hande KILIÇARSLAN

Prof. Dr. Sema ETİKAN

Assoc. Prof. Dr. Feryal SÖYLEMEZOĞLU

The construction of Ahi Evran Mosque in Ahi Evran Street in the center of Kırşehir started in 1277. The structure was built as an inverted T-shaped, two-iwaned and over domed as a tomb. In this study, the architecture, interior and exterior decoration of Ahi Evran Mosque, which was started in the 14th century belong to Seljuk period was studied in detail and supported with photographs and drawings. Although the mosque is rich in decoration, it is one of the aims of this study to be planned. The mosque reflecting the culture and art of the Seljuk period corresponds to the last periods of the Seljuk period.

The mosque is called Zaviyeli because of the guest house which is used as a reading room. This feature is also seen in the Principality Period. However, the work belongs to the Seljuk period architecture as it carries the characteristics of the Seljuk Period architecture. Ornaments in the mosque, where work of chisel technique ornaments are used intensively, are generally made of leaf pattern, herbal pattern, panj pattern and rumi pattern. In the mosque where stone ornament is rarely seen, it is seen that yellow and black stones are carved in the decoration. Decorations are made of geometric motifs such as stars and guilloche. The decorations and parts of the Ahi Evran Mosque have undergone significant changes and destruction. In some spaces, it is seen that ornament compositions are changed, while in some spaces it is completely ruled out. Alterations were not limited to ornaments, but were also influential in the altar of the mihrab, minbar and sermon desk. These elements were replaced and the ones that were built later were not reflected the originals.

It should be our responsibility and duty to carry out the maintenance and repair of the ornaments of the Ahi Evran Mosque in time and transferred to the next generations, which is one of our important structures in terms of history and architecture.

Key Words: Seljuk Period, Ahi Evran Mosque, Work Of Chisel Technique, Zaviyeli Mosque, Ornament

ÖN SÖZ

Kırşehir Ahi Evran Cami 14. Yüzyılda Kırşehir'in Selçuklu idaresi altında bulunduğu sıralarda yapımına başlanmıştır. İnşaat tarihi ve mimarı hakkında kesin bilgiye ulaşılammıştır.

Kırşehir Ahi Evran Cami Süslemeleri adlı bu çalışmada eserin mimari ve süsleme açısından incelenerek ayrıntılı tanımlamalarının yapılması ve bu yapının sanat tarihi içerisindeki yeri ve öneminin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Bu konuda, bana çalışma olanağı sunan ve araştırma sürecinin her evresinde yardımını esirgemeyen danışman hocam Sayın Doç. Hande KILIÇARSLAN' a, fotoğraf çekiminde desteğini esirgemeyen arkadaşım Sayın Mehmet TOPAL' a ve manevi destek vererek bana yardımcı olan annem Sayın Sanay MARAL' a ve babam Sayın Cengiz MARAL' a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
BÖLÜM I	1
1.GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	6
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	6
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	7
1.4. TANIMLAR.....	7
1.4.1. Âlem.....	7
1.4.2. Bezeme	7
1.4.3. Dekorasyon	8
1.4.4. Harim.....	8
1.4.5. Hat	8
1.4.6. Kalemîşi	8
1.4.7. Kemer	8
1.4.8. Motif.....	9
1.4.9. Restorasyon	9
1.4.10. Tezhip.....	9
1.4.11. Tromp	9
BÖLÜM II.....	10

2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR	10
2.1. KAYNAK ARAŞTIRMASI.....	11
2.2. SELÇUKLU DÖNEMİ MİMARİSİ VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ.....	13
2.3. SELÇUKLULAR DÖNEMİNDE KIRŞEHİR.....	20
2.4. AHİ EVRAN VAKFIYESİ.....	22
2.5. AHİ EVRAN CAMİİ	23
2.5.1. Yapım Tarihi, Banisi ve Mimarı	26
2.5.2. Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu.....	26
2.5.3. Kitabe	28
2.5.4. Malzeme ve Teknik.....	29
2.5.5. Plan.....	30
2.5.6. Dış Tasvir	30
2.5.7. İç Tasvir	31
BÖLÜM III	34
3. YÖNTEM	34
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ	34
3.2. ARAŞTIRMA EVREN VE ÖRNEKLEMİ	34
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI	34
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	35
BÖLÜM IV.....	36
4. BULGULAR	36
4.1. AHİ EVRAN CAMİİ SÜSLEMELERİ	36
4.1.1. Taç Kapı	36
4.1.2 Giriş.....	38
4.1.3. Mihrap	41
4.1.4. Minber	45

4.1.5. Vaaz Kürsüsü	47
4.1.6. Kubbe	50
4.1.7. Cemaat Yeri	66
4.1.8. Okuma Odası.....	74
4.1.9. Türbeler	75
4.1.10. Pencereler	77
4.1.11. Minare	79
BÖLÜM V	83
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	83
KAYNAKÇA.....	86
EKLER	89
ÖZGEÇMİŞ	96

ŞEKİLLER LİSTESİ	Sayfa
Şekil 1. 1. Kırşehir Haritası	3
Şekil 1. 2. Ahi Evran	5
Şekil 2. 1a, b. Eskiz Kâğıdı ve Fırça	18
Şekil 2. 2. Kalemîşi Süsleme	20
Şekil 2. 3a, b. Ahi Evran Cami	26
Şekil 2. 4a, b. Ahi Evran Cami ve Taç Kapısı	28
Şekil 2. 5a, b. Kitabeler	29
Şekil 2. 6. Ahi Evran Camii	29
Şekil 2. 7. Ahi Evran Camii Mezarlığı	30
Şekil 2. 8. Ahi Evran Cami	31
Şekil 4. 1. Taç Kapı	36
Şekil 4. 2. Taç Kapının Üzerindeki Yazı	37
Şekil 4. 3. Taç Kapının 2005 Yılındaki Görüntüsü	37
Şekil 4. 4. Kitabe ve Kemer	38
Şekil 4. 5. Kemer Üstü Kalemîşi Süslemesi	39
Şekil 4. 6a, b. Kemer Üstü Kalemîşi Süslemesi ve Detaylı Çizimi	39
Şekil 4. 7a,b. Kemer İçi Kalemîşi Süslemesi ve 1/2 Detaylı Çizimi	39
Şekil 4. 8. Girişin Sağ Tarafı	40
Şekil 4. 9. Girişin Sol Tarafı	40
Şekil 4. 10. Üst Kat	41
Şekil 4. 11. Mihrabın 1996 Yılındaki Görünümü	41
Şekil 4. 12. Mihrabın Günümüzdeki Görünümü	42
Şekil 4. 13. Kandil Motifi	42
Şekil 4. 14. Zencerek Motifi	43
Şekil 4. 15a, b. Arapça Harflerden Oluşan Oymaların Görünümü	43
Şekil 4. 16. Oymaların Görünümü	44

Şekil 4. 17a, b. Zencerek Motifleri ve Silindirik Şekillerin Görünümü	44
Şekil 4. 18. Yıldız Motifi	45
Şekil 4. 19a, b. Minber'in Önden ve Yandan Görünümü	45
Şekil 4. 20. Ahşap Süslemenin Görünümü.....	46
Şekil 4. 21. Minber Tahtı	46
Şekil 4. 22. Ahi Evran Cami Minberi 1973 Yılındaki Görünümü	47
Şekil 4. 23a, b. Vaaz Kürsüsü Açık ve Kapalı Hali Görünümü.....	48
Şekil 4. 24. Vaaz Kürsüsü Süslemeleri	49
Şekil 4. 25. 1973 Yılı Vaaz Kürsüsü	49
Şekil 4. 26. 1996 Yılı	50
Şekil 4. 27. Ahi Evran Cami Giriş Kapısı Önü Kubbesi Genel Görünümü	51
Şekil 4. 28a, b. Kubbe Göbeği Görünümü ve $\frac{1}{4}$ 'ünün Çizimi.....	51
Şekil 4. 29a, b. Kubbe İç Kenar Çevresi $\frac{1}{4}$ 'ünün Görünümü ve Çizimi	52
Şekil 4. 30a, b. Geometrik Yüzey Deseni Kompozisyonu ve $\frac{1}{4}$ 'ünün Çizimi	53
Şekil 4. 31a, b. Geometrik Desen Motifinin Görünümü ve $\frac{1}{2}$ 'sinin Çizimi.....	54
Şekil 4. 32a, b. Kubbenin Görünümü ve $\frac{1}{4}$ 'ünün Çizimi	55
Şekil 4. 33a, b. Kubbe Merkezinin Detay Görünümü ve Çizimi	56
Şekil 4. 34a, b. Motiflerin $\frac{1}{8}$ 'inin Detay Görünümü ve Çizimi	57
Şekil 4. 35a, b. Kubbenin Bitimindeki Kompozisyonun $\frac{1}{8}$ 'inin Detay Görünümü.....	58
Şekil 4. 36a, b. Arapça Harflerden Oluşturulan Yazıların Çizimi	58
Şekil 4. 37. Kesme Taşlar İle İnşa Edilen Bölümün Detay Görünümü.....	59
Şekil 4. 38. Kubbenin Görünümü.....	59
Şekil 4. 39. Kubbenin Orta Bölümünün Çizimi	60
Şekil 4. 40a, b, c, d. Göbeğin Detay Görünümü, Çizimi ve Yazıların Çizimi	61
Şekil 4. 41a, b. Geometrik Üçgen Şekil ile Süslemenin Görünümü ve Çizimi	62
Şekil 4. 42a, b. Kandil Motifi Görünümü ve Çizimi	63
Şekil 4. 43. Okuma Odası İçinde Bulunan Kubbenin Genel Görünümü	63

Şekil 4. 44a, b. Kubbenin Göbeğinin Görünümü ve $\frac{1}{4}$ ' ünün Çizimi	64
Şekil 4. 45a, b. Süslemenin Detay Görünümü ve Çizimi	65
Şekil 4. 46a, b. 4 Kenar Duvara Yerleştirilen Motifin Detay Görünümü ve Çizimi	65
Şekil 4. 47. Yarım Daire Alanın Görünümü	66
Şekil 4. 48a, b. Süslemenin Görünümü ve Çizimi	67
Şekil 4. 49a, b. Süslemelerin Görünümü ve $\frac{1}{2}$ ' sinin Çizimi	68
Şekil 4. 50a, b. Zencerek Motifi Detay Görünümü ve Çizimi	68
Şekil 4. 51. Dış Çerçevenin Altında Bulunan Süslemelerin Görünümü	69
Şekil 4. 52. Dış Çerçevenin Altında Bulunan Süslemelerin Görünümü	69
Şekil 4. 53. Dış Çerçevenin Altında Bulunan Süslemelerin Görünümü	70
Şekil 4. 54. Dış Çerçevenin Altında Bulunan Süslemelerin Görünümü	70
Şekil 4. 55. Dış Çerçevenin Altında Bulunan Süslemelerin Görünümü	70
Şekil 4. 56. Dış Çerçevenin Altında Bulunan Süslemelerin Görünümü	71
Şekil 4. 57a, b. Kompozisyonun Detay Görünümü ve Çizimi	71
Şekil 4. 58. Giriş Kapısının Arkasındaki Süslemenin Görünümü	72
Şekil 4. 59. Süslemenin $\frac{1}{12}$ ' sinin Detay Görünümü	72
Şekil 4. 60a, b. Çerçevenin Detay Görünümü ve Çizimi	73
Şekil 4. 61. Ahi Evran Caminin Giriş Kapısının Arkasındaki Taç' ın Görünümü	73
Şekil 4. 62. Taç' ın Çizimi	74
Şekil 4. 63. Okuma Odasının Giriş Kapısı	74
Şekil 4. 64. Okuma Odasının İçerisinin Görünümü	75
Şekil 4. 65. 6 Adet Sandukanın Genel Görünümü	75
Şekil 4. 66. Çerçevenin Görünümü	76
Şekil 4. 67. Ahi Evran' a Ait Olan Sandukanın Görünümü	76
Şekil 4. 68. Levhanın Görünümü	77
Şekil 4. 69. Pencerelerden Birinin Görünümü	77
Şekil 4. 70a, b, c. Pencerelerin Detay Görünümü	78

Şekil 4. 71. Pencereilerin Görünümü	78
Şekil 4. 72. Pencereilerin Görünümü	79
Şekil 4. 73. Pencere Açıklığının Üzerinde Yer Alan Süslemelerin Görünümü	79
Şekil 4. 74. Minarenin Alt Kısmının Görünümü.....	80
Şekil 4. 75. Âlem Şeması	80
Şekil 4. 76a, b, c. Âlemin ve Minarenin ve Orta Kısmının Görünümü	82

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

İnsanlar var oluştan günümüze kadar yaşadıkları coğrafyada birçok izler bırakarak doğar, yaşar ve ölürlür. Her insan veya toplumu meydana getiren unsurların, farklı kaynaklardan beslenmesi sonucunda ise bırakılan bu izler çeşitli değişimlere uğrayarak şekillenmektedir. Öyle ki aynı topluma ait izler, zaman, mekân ve etki kaynaklarına bağlı olarak da farklı biçimlere dönüşebilmektedir. Geçmişte bırakılan bu ürünler yapıldığı dönemin belgeleri ve kültür ögesi olarak günümüze ulaşmaktadır. Geçmişten günümüze kadar gelebilen her kültür ögesi karşımıza sanat olarak çıkmaktadır.

Sanat, musikiden mimariye, şiir ve edebiyattan resim, heykel ve tiyatroya kadar uzanan geniş bir konuya sahiptir. Geçmişten günümüze kadar süreç içinde bakıldığında, sanatın kapsadığı bu konulardan çoğunun zaman içerisinde bağımsız alanlar olarak belirginleştiği görülmektedir. Sanatçı, hayatın her safhasında güzeli arayan kişidir. Güzeli aramak sanatçı için vazgeçilemez bir tutku ve onu hayat bağlayan bir yaşam sevincidir (Can ve Gün, 2017: 16-17). Sanat, insan ruhundaki düşünce ve duyguların hayal gücüyle birleşerek muhatabında derin bir zevk bırakacak şekilde ortaya çıkmasıdır (Anonim 6, 2013: 208).

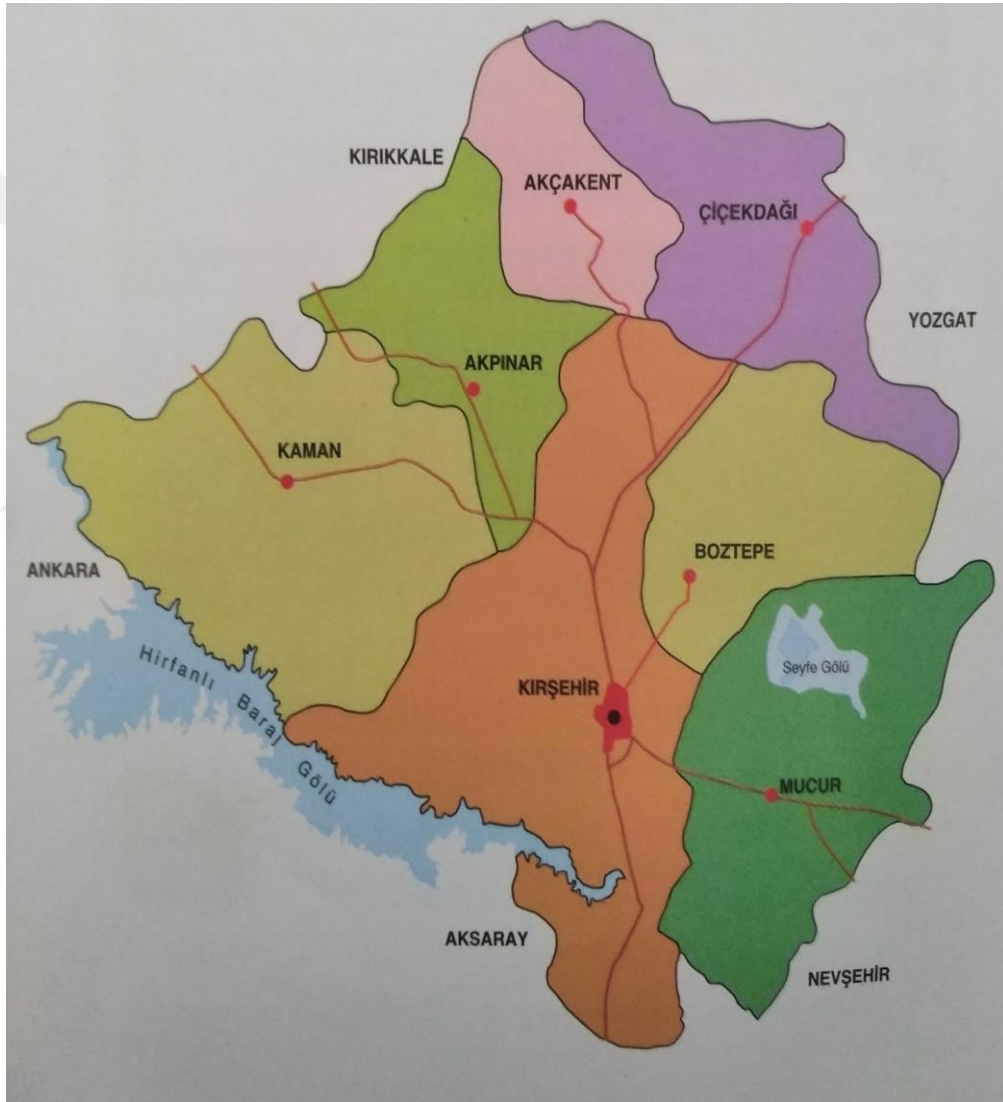
Sanat, toplumun hayatında geçmişten geleceğe bir köprü kurma görevi üstlenmektedir. Böylece sanat anlayışı ile geçmişini ve bugünü bir süreklilik içerisinde gözlemleme fırsatı bulan toplum aynı zamanda köklerine bakarak geleceğini inşa etmektedir. İlkel veya gelişmiş her toplumun kendine özgü bir sanat anlayışı bulunmaktadır. Ayrıca sanat bireylerin ve toplumun anlaşma noktasıdır. Dolayısıyla yaşayan ya da geçmişe ait olan bireyleri ve toplumları tanıyabilmek için, o toplumların sanat eserlerini tanımak, bilmek önemlidir (Can ve Gün, 2017: 18-19). Sanat kendi içerisinde birçok konuya ev sahipliği yapmaktadır. Tanımamız ve yaşatmamız gereken konulardan biri olan süsleme sanatı insanlık tarihinin en önemli ve eski sanatlarından biridir. Süsleme sanatı tarihimizin neredeyse her döneminde karşımıza çıkmaktadır ve tarihimizi yansıtmaktadır. Süsleme sanatı ve el sanatları ortak bir sanat dalını yansıtmaktadır. Bu iki kavram çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Bu bağlamda süsleme sanatı; taş süsleme, çini, kalemişi gibi birçok sanatı içerisinde barındırmaktadır.

Dünya'ya sanat çerçevesinden baktığımız zaman Anadolu, hat, tezhip, ebru, minyatür, kalemişi, edirnekari, kakma ve künde-kari gibi sanatların merkezi konumunda görülmektedir. Orta Asya'dan Anadolu'ya ulaşan birçok sanatımız farklı kültür ve medeniyetlerin, çeşitli inanç sistemlerinin de etkisiyle sürekli gelişerek farklı boyutlar kazanmıştır. Gelişen birçok sanatımız mimaride sağlam temeller oluşturarak varlığını sürdürmektedir. Cami, han, hamam, köprü, köşk, saray gibi mekânlarımız süslemeleri ile ön plana çıkarılmış ve güzel gösterilmek amacıyla çinilere, duvarlarda kalemişlerine, ahşaplarda künde-kari, sedef kakma, edirnekari gibi birçok sanata yer vermiştir. Çoğu günümüze kadar değerini koruyarak gelebilmiştir (Anonim 9, 2013: 14).

Anadolu'da bu süsleme çeşitlerinin genellikle camilerde yoğunlaştığı görülmektedir. Hemen her ilimizde bulunan camilerimizin birçoğunda süsleme unsurlarına rastlamaktayız. Bunlardan biri; yapının kuzey cephesinin ortasında yer alan onarım kitabesine göre 1339-1340 yılları arasında Orhan Bey tarafından inşa edilen Bursa Orhan Camii ters T planlıdır ve caminin birçok kısımlarında çini süslemeler görülmektedir. İki adet inşa kitabesi bulunan İznik Yeşil Camii ise, kitabelerden birinde Sultan 1. Murad zamanında Çandarlı Halil Paşa tarafından 1378-1379 inşa ettirildiği diğer kitabede ise, Hayrettin Paşa'nın emri ile Mimar Hacı Bin Musa tarafından 1378-1379 yıllarında inşa ettirildiği yazmaktadır. İznik Yeşil Camii dikdörtgen plana sahiptir ve içerisinde taş işçiliği kullanılan caminin diğer camilerden farklı olarak çini süslemelerine sadece minaresinde rastlanılmaktadır. Kitabesi Edine Türk İslam Eserleri Müzesinde bulunan Yıldırım Beyazıt tarafından 1399-1400 yıllarında inşa edilen Edirne Yıldırım Camii ise ters T planlıdır. Harimde orta mekânı bir kubbe ile örtülen cami, dört yönden beşik tonuz örtülü eyvanlara sahiptir. Caminin içerisinde, kubbesinde, beşik tonozlarda birçok kalemişi süsleme yer almaktadır. Kitabesi oldukça yıpranmasından ötürü inşa tarihi bilinmeyen Karacabey İbni Abdullah tarafından inşa ettirilen Ankara Karacabey Cami'de ters T planlıdır ve minare kısmında sırlı tuğla süslemeler görülmektedir (Yıldırım, 2007: 10-12-19-74-75). Mimar Sinan'ın 3. Murat için yaptırdığı bilinen, kuzeyindeki harime giriş kapısının yanında bulunan kitabeye göre yapımına 1583 yılında başlanan Manisa Muradiye Camii ters T planlı olarak inşa edilmiştir. Manisa Muradiye Cami'de birçok süsleme sanatı kullanılmıştır. Cami'de kalemişi, taş, alçı, madeni ve ahşap süslemelere rastlanmaktadır. Cami'nin iç mekân süslemelerinde aşırılıktan kaçınılmış ve yapı süsleme ile boğulmamıştır. Kalemişi süslemelere kubbe, pandantif ve üst kat pencereleri etraflarına uygulanmıştır (Öztürk, 2008: 14-35).

Çalışmamıza konu olan caminin yer aldığı Kırşehir ilimiz sanat bakımından oldukça zengin yapılara sahiptir. Kırşehir, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerini yansıtan birçok Camiye, Türbeye, Kervansaray ve Köprü' ye ev sahipliği yapmaktadır.

Kırşehir, İç Anadolu Bölgesinin 13 ilinden biridir. 1941 yılında Ankara'da toplanan 1. Coğrafya Kongresi'nde bu bölgeye ve bölgenin Orta Kızılırmak Bölümü'ne alınmıştır. Kırşehir; Doğu ve Güneydoğu kısmında Nevşehir, Güneyde Aksaray, Batı ve Kuzeybatıda Kırıkkale, Kuzeydoğu ve Doğuda Yozgat, Batıda Ankara illeri ile çevrilidir (Cihan, 1990: 9-10, Tarım, 1938: 10) (Şekil 1. 1).

Şekil 1. 1. Kırşehir Haritası (Anonim 11, 2015: 142)

Kabaca bir paralel kenarı andıran il topraklarını Güney ve Güneybatıda Kızılırmak, Batı ve Kuzeybatıda Kılıçözü Deresi, Kuzey ve Kuzeydoğuda Delice ırmağı sınırlar. İl topraklarının genişliği, ülke topraklarının binde 8'i, İç Anadolu topraklarının yüzde 2,9'u kadardır (Cihan, 1990: 9-10, Tarım, 1938: 10). Kızılırmak'a ulaşan güney-kuzey

doğrultulu Kılıçözü suyu vadisi boyunca denizden yaklaşık 990 metre yükseklikte yer almaktadır (Anonim 8, 2014: 64).

Kırşehir ili, Kayseri ve Nevşehir ile birlikte Kapadokya'nın Kuzeyinde yer almaktadır. Kırşehir coğrafi konum olarak, Doğu ve Güneydoğuda Nevşehir'in Kozaklı, Hacıbektaş ve Gülşehir ilçeleri, Güneyden Aksaray'ın Ortaköy ilçesi, Güney ve Güneybatıda Ankara'nın Şereflikoçhisar ve Bala ilçeleri, Kuzeybatıda Kırıkkale'nin Keskin ve Delice ilçeleri, Kuzey ve Kuzeydoğuda Yozgat'ın Şefaattli ve Yerköy ilçeleri ile çevrilmiştir (Cihan, 1990: 9-10, Tarım, 1938: 10). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi (ADNKS)' ne göre Kırşehir'in nüfusu ise 234.529'dur (www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1590, 2018).

Kırşehir, Anadolu bozkırının ortasında kültür ve sanat merkezi özelliğine sahiptir. Ahilik felsefesinin doğup yayıldığı Kırşehir, birçok kültür varlıklarına da sahiptir. 13. yüzyılda Türkçeyi büyük bir inançla savunup Türkçe şiirler yazarak Türk Edebiyatı'nın ölmez isimleri arasına katılan Âşık Paşa'yı; gökbilim, İslam hukuku, felsefe-tasavvuf bilgini Cacabey'i ve daha birçok âlimin yaşadığı bir ildir (Cihan, 1990: 9-10, Tarım, 1938: 11). Bu âlimlerin başında gelen Ahi Evran Cami'sine ismini veren Ahi Evran, Kırşehir ilinde yaşamış, âlimlerden biridir. Ahilik teşkilatının kurucusu ve debbağ (Deri işleme) esnafının piri olan Ahi Evran'ın asıl adı *Şeyh Nasirüddin Mahmud Ahi Evran bin Abbas*'tır (Anonim 3, 1988: 529). Tarihi bir geçmişe sahip olmasına rağmen gerçek kişiliği dilden dile anlatılan öyküler arasında kaybolmuştur. Evran isminin gök, kâinat, yılan ve ejderha anlamına gelmesi, efsanevi kişiliğinin bir işaretidir. Asya içlerinden göç ederek Anadolu'ya gelen Ahi Evran, bir süre Denizli, Konya ve Kayseri'de ikamet ettikten sonra birçok şehir ve kasaba gezerek Ahilik teşkilatının kuruluşunda ve yayılışında önemli bir rol oynamaktadır. En son olarak Kırşehir'e yerleşmiş ve ölümüne kadar burada yaşamıştır (Anonim 7, 2014: 80).

Aynı zamanda Osmanlı Devletinin kuruluşunda da önemli görevler üstlenmiş komutanlar, paşalar ve vezirler gibi önemli askeri rütbeli kişilerin bir bölümü Ahi Evran ve Şeyh Edebali'nin mensup olduğu dergâhtan yetişmişlerdir (Köksal, 2007: 11, Anonim 7, 2014: 80) (Şekil 1. 2).

Şekil 1. 2. Ahi Evran (<https://kirsehirsayfasi.blogspot.com.tr/2012/11/ahi-evran-kimdir-hayati-ve-eserleri.html>, 2017)

Ahi Evran, bir hac yolculuğu esnasında (tahminen 1204'te), evliyadan Şeyh Evhadüddin Kirmani ile tanışmış ve ondan ders almış, tefsir, hadis, fıkıh, kelâm ve tıp alanında derin bir âlim, tasavvuf yolunda yüksek makam sahibi bir veli olmuştur. Bağdat'ın İslâm dünyasının büyük sanat ve ilim merkezi olması, Ahi Evran'ın çok yönlü yetişmesinde etkili olmuştur (Köksal, 2007: 141).

Bu dönemlerde İbn-i Sina, Sühreverdi el-Maktul ve Fahrettin Razi'nin eserlerinden istifade etmiş; Abbasi Halifesi Nasır Lidinillah'ın kurduğu fütüvvet teşkilatını da tanımıştır. 13. Yüzyıl başlarında Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde Muhyiddin Arabî ve hocası Evhadüddin Kirmani ile birlikte Anadolu'ya gelen Ahi Evran, bu tarihlerde hocası Evhadüddin Kirmani'nin kızı Fatma Bacı ile evlenmiştir. Anadolu'da özellikle esnafa Müslümanlığı anlatarak dünya ve ahret işlerini düzenli hâle getirmeleri için nasihatte bulunmuştur. Yaklaşan Moğol tehlikesine karşı halkı uyarmıştır. Hocasının vefatından sonra onun vekili olmuştur. Ahi Evran Anadolu'ya geldikten sonra Kayseri'de bir debbağ (deri işleme) atölyesi kurmuştur. Sanat sahibi kimseler arasında çok sevilmiştir. Moğollara karşı Kayseri'yi savunan Ahileri, Ahi Evran teşkilatlandırmıştır (Köksal, 2007: 141). Ahi Evran Fütüvvet ve Ahilik teşkilatlarının kurucusu ve örgütleyicisi olduğu için bu teşkilatların Pir'i sayılmaktadır (Cihan, 1990: 47).

Kardeşliğin, cömertliğin, yiğitliğin, fedakârlığın, doğruluğun, dürüstlüğü, kalitenin, üretimin, ahlâkın, sanatın, aklın ve bilimin esas alındığı Ahilik Teşkilatının kurucusu bu faziletli âlim ve mutasavvıf Ahi Piri Horasanlı Türkün, kesin olmamakla birlikte Moğollara karşı mücadele ederken 93 yaşında şehit edildiği ifade edilmektedir. Kabri Kırşehir’de kendi adı ile anılan camiin yanındadır (Köksal, 2007: 143). Şeyh’lerinin Ahi Baba unvanını aldığı Kırşehir’deki Ahi Evran Zaviyesi, Osmanlılarda Türk dericilerinin ve sanatkârların manevi merkezi durumuna gelmiştir (Anonim 7, 2014: 81, Anonim 3, 1988: 530).

Bu çalışmada ilk yapım tarihi Anadolu Selçuklu dönemine kadar uzanan Ahi Evran Caminin içerisinde bulunan süslemeleri incelenmiştir.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Anadolu Selçuklu mimarisinde ‘Zaviyeli’ camiler grubuna giren Ahi Evran Camii’ni, süsleme özellikleri açısından inceleyip çizimlerinin yaptıktan sonra, genel amaca ulaşmak için aşağıda verilen sorulara cevap aranmıştır.

Ahi Evran Camii’nin süslemeleri orijinal mi?

Ahi Evran Camii’nin süslemeleri hangi döneme ait, üslubu ve tekniği nedir?

Ahi Evran Camii’nin Anadolu Selçuklu devri mimarisi içerisindeki yeri ve önemi nedir?

Ahi Evran Camii’nin süsleme özellikleri ve kullanılan malzemeler açısından benzer camiler hangileridir?

Anadolu Selçuklu devri mimarisinde geçirdiği onarımlar ve yapım aşamaları bakımından önemli bir yere sahip olan Ahi Evran Camii süsleme açısından zengin olmasına rağmen konu hakkında yapılmış bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu nedenle çalışmamız, Ahi Evran Camii Süsleme özellikleri açısından incelenerek ayrıntılı tanımlamaların yapılması ve benzer diğer yapılarla karşılaştırılması bakımından oldukça önem taşımaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Ahiliğin merkezi olan Kırşehir, Selçuklu ve Osmanlı mimarisine ev sahipliği yapmaktadır. Selçuklu mimarisi içerisinde güzide eserlerden birisi olan Ahi Evran Camii’dir. Kırşehir o dönemlerde camii, mescit, türbe, köprü gibi pek çok eserlerle oluşturulmuştur. Ayrıca şehir Anadolu Selçukluları döneminde yapılan dünyada ki ilk

Gökbilim Medresesi olan Cacabey medresesine de ev sahipliği yapmaktadır. Ahi Evran Camii'nin tarihi, mimarisi ve süsleme özellikleri açısından incelenmesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Ahi Evran caminde bulunan mimariye bağlı süsleme tasarımları incelenerek, üslup özellikleri belirlenecektir. Bu nedenle belirli bir düzen içerisinde yerinde fotoğraflanarak belgelenmesi ve süslemelerin güncel hallerinin korunup arşivlenmesi amaçlanmaktadır.

Mimari ve süsleme bakımından birçok kez onarım ve yapım aşamasından geçen camimiz tarihimize ışık tutmaktadır. Konu hakkında araştırmalar yapılması ve gelecek nesillere aktarılması hem tarihimiz hem de sanat açısından önem arz etmektedir.

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma Kırşehir'de bulunan Ahi Evran Camii'nin, camiye adı verilen Ahi Evran'ın hayatı, caminin tarihçesi, cami içerisinde bulunan süslemeleri ve süslemelerin tanımları, caminin geçmişten günümüze olan değişimleri ve yapılan yenileme çalışmaları ile sınırlıdır.

1.4. TANIMLAR

Araştırmamıza konu olan Kırşehir Ahi Evran Cami süsleme yönünden oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Cami'nin üst katı haricince hemen her kısmında; hat sanatı, tezhip ve kalemişi süslemeleri yer almaktadır.

1.4.1. Âlem

Osmanlı mimarisinde kubbe, aynalı tonoz, manastır tonozu ve minare gibi öğelerin tepe noktalarında yer alan hilal biçiminde tepelikli, tunç, bakır ya da pirinçten yapılmış süs ögesine âlem denir (Sözen ve Tanyeli, 2011: 21). Minare ve kubbelerin tepe kısımlarında yer alan hilal biçiminde olan Ay'a denilmektedir. Araplar buna sancak adını vermektedir. Eski zamanlarda ordularının en önde gidenleri, o ordunun sembolü anlamına gelen bir işaret olarak taşıdıkları bilinmektedir (Turani, 1975: 10).

1.4.2. Bezeme

Mimarlık ürünleri üzerine ve her tür kullanım eşyaları üzerine yapılan süslemeye yönelik çalışmaların tamamına bezeme adı verilir (Sözen ve Tanyeli, 2011: 53). Düzenli bir şekilde tekrar üslubuyla devam eden süsleme motiflerine denilmektedir (Turani, 1975: 23).

1.4.3. Dekorasyon

Mekânı oluşturan unsurlara ve yüzeylerin düzenlenmesine dekorasyon adı verilir (Sözen ve Tanyeli, 2011: 83). Bir yapının içerisinde veya dışarısının, sanat unsurları, mobilya veya çeşitli eşyalarla süslenmesine denilmektedir. Plastik sanatların tamamı dekorasyonun içerisinde yer almaktadır (Turani, 1975: 31).

1.4.4. Harim

Osmanlı da camilerin çevresinde yer alan ve cami alanını şehirden ayıran duvarlarla çevrili dış avluya harim adı verilir (Sözen ve Tanyeli, 2011: 130).

1.4.5. Hat

Hat sanatında kullanılan yazı türlerinden her birine hat adı verilir (Sözen ve Tanyeli, 2011: 131). İki'den fazla noktanın yan yana gelmesiyle oluşan çizgiye hat denir. Arapça yazmak, çizmek manasındaki hat mastarından türeyen kelime sözlükte çizgi, yazı ve yol gibi anlamlara gelir. Arap yazısını estetik kurallara bağlı kalarak ölçülü ve güzel bir şekilde yazma sanatı hüsn-i hat olarak isimlendirilir. Bu isim sadece İslam yazısı için kullanılır. Hüsn-i hatla uğraşan sanatçıya hattat denir (Anonim 6, 2013: 208, Anonim 9, 2014: 14,15).

1.4.6. Kalemîşi

Osmanlı mimarisinde sıva üzerine boyayla yapılan bezemelere kalemîşi denir (Sözen ve Tanyeli, 2011: 155). Kökeni Orta Asya'ya dayanan kalemîşi, Uygur sanatı ile başlamaktadır. Türklerin Anadolu'ya gelmeleri ile devam eder. Yüzyıllar boyunca Türk klasik sanatlarının bir kolunu oluşturan kalemîşi, iç ve dış mekân süsleme unsuru olarak dini, sivil ve askeri yapılarda uygulanmıştır. Kalemîşi sıva, ahşap, bez, deri taş ya da mermer üzerindeki desenin, renkli boyalar ya da altın varak kullanılarak yapılmasıdır. Nakışlarda fırça kullanılarak yapılır. Bu sanatı yapan kişiye kalemkâr denir. (Anonim 6, 2013: 216, Anonim 9, 2014: 21, Baysal, 2017:16).

1.4.7. Kemer

Camilerde bir açıklığı geçmek için kullanılan, düzgün eğrisel biçimli alana kemer adı verilir (Sözen ve Tanyeli, 2011: 164). İki duvar veya ayağı birbirine bağlayan, kapı veya pencere açıklıklarının üzerine konumlandırılmış mimariye denilmektedir. Kemer eğrisi biçimlerine göre, yarım daire, basık eğri, üçgen gibi isimler almaktadır. Kemer

genellikle İslam coğrafyasında sivri ve basık kemerler olarak camilerde kullanılmaktadır (Turani, 1975: 64).

1.4.8. Motif

Bezeme ve süslemede bütünü oluşturan parçalardan parçaların her birine motif adı verilir (Sözen ve Tanyeli, 2011: 214,215, Turani, 1975: 93).

1.4.9. Restorasyon

Tarihsel belge niteliği taşıyan kültür ürünlerinin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için yapılan her türlü tamirat ve tadilata restorasyon adı verilir (Sözen ve Tanyeli, 2011: 258). Sanat eserlerinin sadece tahrip olmuş bölgelerinin daha fazla tahrip olmasını önlemek amacı ile aslına uygun olarak yenilenmesine denilmektedir (Turani, 1975: 110).

1.4.10. Tezhip

Yaldız ve boya kullanılarak kâğıt üzerine yapılan her tür bezeme işlerine tezhip adı verilir (Sözen ve Tanyeli, 2011: 301). Eski dönemlerde Kur'an-ı Kerim gibi dini kitapların yazı ve sayfa aralarının yaldız ve boya ile süslenmesine tezhip adı verilmektedir (Turani,1975: 125).

1.4.11. Tromp

Kare planlı bir mekânın üzerine kubbenin oturtulabilmesi sağlayan geçişlere tromp adı verilir (Sözen ve Tanyeli, 2011: 307, Turani, 1975: 128).

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

Kurganlar içinde bulunan çeşitli dekoratif figürler ile günümüze kadar ulaşan sanatımızın Hun Türkleri ile başladığı bilinmektedir. Kazılar sonucu ulaşılan kurganların içerisinde dekoratif hayali yaratık figürlerine rastlandığı görülmektedir (Anonim 1, 1969: 129). Tarih boyunca sürekli gelişen sanatımız her alana hitap etmektedir. Sürekli gelişerek yenilikler gösteren Türk sanatı Selçuklu Döneminde çok farklı boyutlar kazanmaktadır. Anadolu Selçuklu mimari süslemesi ve el sanatları İslam sanatı çerçevesinde incelendiğinde büyük yenilikler ortaya koymaktadır. Özellikle taş süsleme, figürlü kabartma ve heykel, çini, ahşap, halı dallarında sunulan malzeme yeni denemelerle İslam sanatında yeni sayfalar açar. Alçı tuğla işçiliği, maden, seramik, kumaş gibi el sanatı dallarında İran Selçuklu sanatıyla karşılaştırıldığında daha kısıtlı olan malzeme, yine de en mükemmel örneklerle temsil edilmiştir. Anadolu Selçuklu cam, seramik, minyatür sanatı dalları ise günümüze çok az kalan eserler nedeniyle tam olarak bilinmemektedir. Erken İslam sanatında, Mısırdan İspanya'ya kadar ve geniş bir alanda izlenen fildişi sanatına ait örneklere Anadolu Selçuklu sanatında rastlanmamaktadır (Öney, 1992: 2). Selçuklu sanatının Anadolu'ya özgü bir kimliği ve tasarımları bulunmaktadır (Kuban, 1995: 53).

Anadolu ve Trakya'nın bir parçası üzerinde kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti Türklerin Anadolu ve çevresine kurduğu devletlerle kopmadan günümüze kadar izlenebilen Selçuklu Dönemi ve Beylikler Dönemlerinde beslenip gelişen, Osmanlı Döneminden çok daha kuvvetli bir el sanatları mirası devralmıştır. Yüzyıllar boyunca ekonomik, sosyal ve coğrafi şartlara bağlı olarak büyük gelişmeler gösteren bu sanat dalının kronolojik bir sistemle incelenebilecek bir çizgide her yüzyılın kendine has teknik, renk, motif, desen, kompozisyon ve biçimlendirme çeşitlerinden oluşan üslupları vardır. Çok az ulusun sanatlarında gözlemlenebilecek olan bu durum, Türk el sanatlarının ne kadar büyük bir öneme sahip olduğunu göstermektedir (Barışta, 2015: 3).

Anadolu Türk El Sanatları Asya'dan İran ile Irak'a göç eden Büyük Selçuklular ve onların etkisinde olan Hun, Göktürk, Uygur, Gazne, Karahanlı gibi Türk devletlerinin sanatlarından destek görmüştür. Hitit, Frag, Yunan, Roma, Bizans sanatları gibi Anadolu uygarlıklarından beslendikleri görülmektedir. Türkler Anadolu'ya Asya'dan taşıdıkları geleneksel sanatları, yaşadıkları çevrede gördükleri ile oluşmuşlardır (Barışta, 2015: 7).

Anadolu Selçuklu Mimarisinin mükemmel üslubu 13. Yüzyılda oluşmuştur. Mimari eserler, süsleme sanatına kullanım alanı sunmaktadır. Selçuklu sanatı çokça saray ve hanedanlardan beslenmektedir (Arık, 1975: 43, 44). Bu dönemin en belirgin özellikleri; kesme taş malzeme kullanılması, taş işçiliğine dayanan muhteşem süslemeler ve bazen de cephe yüksekliğini aşan taç kapılardır. Anadolu Selçuklu mimarisinde boyuttan önce tezyinat dikkat çekmektedir. Kapı, pencere, mihrap, minber ve friz gibi unsurlar süslemelerin en yoğun olduğu yerlerdir. Rumi süsleme motifleriyle oluşturulmuş kompozisyonlar, bitkisel motifler ile yazı ve hayvan figürleri süslemeleri oluşturan unsurlardan birkaçıdır (Can ve Gün, 2017: 194).

Selçuklu devrinin geliştirdiği mimari süsleme ve el sanatları 14. yüzyılda bir dönüm noktasına gelmiştir. Çeşitli Türk toplulukların bağımsız beylikleriyle Anadolu sanat ve kültür hayatında yeni bir arama ve deneme devresine geçmiştir. Bu denemenin durulmaya başladığı 15. yüzyılda Bursa, Edirne, İstanbul merkezlerinin öncü olduğu Osmanlı sanatının yeni bir şahsiyetle kendini geliştirdiği görülmektedir (Öney, 1992: 3).

Anadolu'da yapılan kazılar sonucunda birçok el sanatı örnekleri ortaya çıkmıştır. Neolitik dönemden başlayarak o dönemlere, devletlere bağlı özellikler sergileyen bu örnekler, taş oymacılığı, çömlekçilik, seramik, metal, ağaç ve cam işçiliğinin yanı sıra tekstil dallarında da değişik araç, gereç ve teknikle çok zengin uygulamalar yapıldığı görülmektedir (Barışta, 2015: 7).

2.1. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Aslanapa (1977), çalışmasında, 14. yüzyıl Türkiye'si anlatımında, çini, keramik, halı, minyatür, kitap ve maden sanatına, mimariye, Türk edebiyatına, Türk musikisine ve ilim hayatına olan bakış açısını yansıtarak örnekler vermektedir. Ayrıca araştırma kapsamında mimari eserler kataloğu da yer almaktadır. Bu katalogta birçok Selçuklu, Anadolu Selçuklu ve Beylikler Devri mimarileri olan, cami, medrese, türbe, han gibi yapılarda fotoğraflarla desteklenerek anlatılmaktadır.

Aslanapa (1989), çalışmasında, İslamiyet'ten önce ve sonra Türk sanatından, Anadolu'daki Türk sanatından, Selçuklu sanatından ve camilerinden, Beylikler devri eserlerinden bahsetmektedir. Eser Osmanlı camilerinden, türbelerinden, saraylarından, köşklerinden ve çeşmelerinden konu alarak oyma ve kabartma figürlü süslemelere de yer vermektedir. Eserin son kısmında ise Selçuklu ve Osmanlı halılarından, kumaş, minyatür, hat ve çeşitli sanatlardan da bahsetmektedir.

Atçeken ve Bedirhan (2012), alışmasında, Selçukluların dünya tarihine olan önemli katkılarında bahsetmektedir. Eser Selçukluların kültür ve medeniyetlerinden, kurdukları külliye ve sosyal müesseselerden, hastanelerden ve geliştirmiş oldukları tedavi yöntemlerinden ve günümüze değin ulaşmış eserlerden yola çıkararak Selçuklu tarihini yansıtmaktadır. Ayrıca Selçuklularda devlet idaresinden, hükümdarların yönetim şeklinden, saray teşkilatlarından, hkmet içlerinden ve ordu teşkilatlarından detaylı bir şekilden bahsetmektedir. Eser Selçuklu güzel sanatlarının gelişiminden ve özelliklerinden bahsetmektedir. Ev mimarisi, resim, heykel, süsleme sanatı ve müzik gibi alanlara da değinerek örnekler vermektedir.

Bal (2011), araştırmasında, Ahiliğin tasvir sanatlarındaki izlerini, Ahiliğin bilimsel temellerini, Ahi Evran'ın 13. Yüzyıldaki uygulamalarını ve birçok ildeki Ahi esnaflarından bahseden bildirilerden oluşmaktadır. O dönemlerde yaşayan halkın Ahilere olan öz güveninden bahsederek, ahiliğin dürüstlük ve terbiye temelleri ile beslendiğinden söz edilmektedir.

Barışta (2015), araştırmasında, mimari, resim, heykel gibi birçok el sanatımızın Türklerin Anadolu'ya yerleşmesiyle başlayan gelişim süreçlerinden bahsetmektedir. Selçuklu dönemi, Beylikler dönemi ve Osmanlı dönemi El sanatlarını detaylı bir şekilde incelemiştir. Dönemlerin genel özelliklerini, üslubunu, tekniklerini, renklendirme biçimlerini ve kompozisyon eşitlemeleri gibi birçok konuyu inceleyerek açıklamıştır. Ayrıca eser bu dönemlerin genel üslup ve özelliklerinden bahsederek her döneme olan bakış açısını yansıtmaktadır.

Can ve Gün (2017), çalışmasında, sanatın konusu ve öneminden bahsederek sanat üzerinde etkili olan, fiziki evre, toplum, din ve İşlam gibi konuları anlatmaktadır. İşlam ncesi Türk sanatını konu alarak geçmişten günümüze sanatın gelişiminden bahsetmektedir. Anadolu haricinde Asya'da kurulan Müslüman Türk ve diğer İşlam Devletlerinin dönemlerinde yapılan mimariyi detaylı bir şekilde inceleyerek geniş bir bilgi sunmaktadır. Ayrıca Türk Devletlerinin de mimarilerinden detaylı bilgiler vererek karşılaştırmalar yapmaktadır. Süsleme ve el sanatları konusunda, taş, ahşap, alçı, kalemişi süsleme, minyatür, ini, maden, cam, hat, tezhip, ebru sanatı gibi birçok el sanatımıza değinerek detaylı bilgi vermektedir. Çalışmanın sonuna kısa bir sanat terimleri sözlüğü eklenerek sonlandırılmıştır.

Kılıç (2017), çalışmasında, 13. ve 14. Yüzyıllarda Kırşehir ve çevresinin siyasi ve idari tarihi, sosyal ve ekonomik hayatı, ilim ve kültür faaliyetleri ve dini hayatından bahsetmektedir. Eser ayrıca o dönemlerde yapılan medreseleri, camileri, türbeleri, hanları, kervansarayları, köprüleri ve diğer imar faaliyetleri hakkında da bilgi vermektedir.

Kuban (1996), çalışmasında, Selçuklu dönemi mimarisine değinerek, dönemin kültür zenginliğinden bahsetmektedir. Selçuklu döneminin sanatını, ürünlerini, dönemin politik, toplumsal ve ekonomik konularını ele alarak geniş bilgiler sunmaktadır. Konya, Sivas, Erzurum, Van, Diyarbakır, Mardin gibi illerde dönemin zengin karmaşasından bahsederek farklılıklarını ve özelliklerini ortaya koymaktadır. Birçok ahşap ve alçı işi oymalar hakkında detaylı bilgiler vermektedir.

Öney (1992), çalışmasında, Anadolu Selçuklularının mimari, süsleme ve el sanatlarını konu almaktadır. Selçuklu mimarisi ve el sanatlarını İslam sanatı çerçevesinde inceleyerek çeşitli bilgiler sunmaktadır. Selçuklu döneminde başlayıp gelişen ve daha sonra beylikler dönemini de etkileyen süsleme özelliklerine değinerek örnekler vermektedir. Selçuklu dönemi sanatlarının sergilendiği müzelere de değinerek örnekler vermektedir.

Yılmaz (2006), çalışmasında, Türklerden önce Kırşehir de yaşamış Uygarlıklardan bahsetmektedir. Eser Moğol istilası, Timur istilası ve Celali isyanları gibi Kırşehir'in tanık olduğu tarihi olaylardan detaylı bir şekilde bahsetmektedir. Eser Kırşehir'deki Devletler ve Beylikler hakkında bilgiler vermektedir. Cacabey'den, Âşık Paşa'dan, Yunus Emre'den ve Dulkadiroğluları gibi Kırşehir tarihinde izler bırakmış önemli isimlerden bahsetmektedir. Ayrıca bu dönemlerden kalma eserlere ulaşabilmek adına yapılan kazılardan bahsetmektedir. Eserin sonunda ise Kırşehir tarihi kronolojisine yer verilmiştir.

2.2. SELÇUKLU DÖNEMİ MİMARİSİ VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ

Selçuklular döneminde çok sayıda türbe inşa edilmiştir. Bu dönem türbelerinin çoğu, genel form ve örtü sistemi bakımından birbirlerine çok benzemektedir ve kümbet olarak adlandırılmaktadırlar. Bu dönemin türbelerini genel olarak; dört köşeli, çok köşeli ve yuvarlak olmak üzere üç ana gruba ayrılmaktadır. Selçuklu türbelerinde malzeme olarak genelde tuğla kullanmıştır. Karahanlı ve Gazneli dönemlerinde görülen kervansaray mimarisi, Büyük Selçuklular tarafından geliştirilerek devam ettirilmiştir (Can ve Gün, 2017: 148).

Bugünkü Türkiye topraklarında cami inşaatı, ilk Arap fetihleriyle başlamıştır. Özellikle 9. Yüzyıldan bu yana, İslam-Doğu Roma sınırlarında, Türk öncesi dönemi camileri vardır. Selçuklu döneminin etkileşim, dönüşüm ve deneme döneminde arkasında uzun bir İslam deneyi, önünde de yepyeni bir ülkenin örnekleri olması hem başka ülkelerde görmediğimiz bir yol açmıştır, hem de Anadolu'ya özgü cami tipleri inşa edilmiştir. Selçuklu dönemi için en karakteristik öğeler mihrap önü kubbesi ve mihrap aksı üzerinde cami içinde, bazen boyutları küçültülmüş bir iç avlu olarak yorumlanan, aydınlıklı açıklıktır. Melikşah'ın İsfahan Ulu Camisi'nde Nizamü'l-Mülk tarafından yaptırılan ünlü kubbeli maksuresinin önündeki eyvanla bütünleşmiş olarak inşa ettiği mimari düzenin Büyük Selçuklu dönemi ve sonrasında cami ve medrese mimarisinin en karakteristik motifi olarak kullanılmıştır. Güneydoğu bölgesi dışında, bu dönem camilerinin çoğunda minare sonradan inşa edilmiştir (Kuban, 1996: 93, 95).

Selçuklu devri güzel sanatlar bakımından da İslâm medeniyetinde yeni bir sayfayı temsil eder. Türkler İslâm dini ve medeniyeti sayesinde çok büyük bir kudret ve medeniyete kavuşurken, kendi şahsiyet ve zevklerinden bu medeniyete büyük ölçüde katkıda bulunarak, kendi sanat görüşlerini de ortaya koymuşlardır. Selçukluların sahip oldukları ülkelerde hala Selçuklu devrinin cami, medrese, türbe, hastane, kervansaray, kale ve köprüleri dikkat çekici özellikleriyle varlığını korumaktadır (Atçeken ve Bedirhan, 2012: 183). Anadolu'da sosyal ve kültürel açıdan camilere ilişkin bir başka gözlem ise, daha sonraki çağların aksine, Selçuklu dönemi mimarisinde camilerin, medreselere göre tasarım, bezeme ve boyut açısından ikinci derecede bir yapı etkinliği olmalarıdır. Bu bakımdan Türk egemenliğinde Ortaçağ Anadolu toplumunda cami henüz simgesellik aşamasında olduğu söylenebilir (Kuban, 1996: 97).

Selçuklu döneminin savaşlarla dolu ortamında büyük anıtlar bırakması ve el sanatlarını büyük sanat düzeyine ulaştırması, saray yaşamının göz kamaştırıcı lüksünün sonucudur. Sultanlar ve emirler dünyanın geçici olduklarına inandıkları için yaşamı güzelleştiren şeylere önem vermişlerdir. Bunun içinde lüks eşyalarla dolu çevre oluşturmuşlardır. Bu yüzden her vilayetten tecrübeli sanatkarlar ve becerikli ustalar getirtilerek sadece yapılmak istenen sanatla, eşyayla meşgul edilmişlerdir (Kuban, 1996: 361).

Türkler Anadolu'da yaptıkları sanat eserleriyle Anadolu'ya Türklüğün damgasını vururlarken, Türk milletinin zekâsını, sanat zevkini, ruh inceliğini ve Türk ustalığını da ispatlamışlardır. Türkistan'dan gelen ve bütün türbelerde tatbik edilen kubbe mimarisi

yanında Sivas'ta, Kayseri'de, Danişment ve Konya'da Ulu Camilerin düz çatı halinde inşa edilmeleri dikkat çekicidir. Anadolu Selçuklularına ait kervansaray ve hastaneler, Selçuk mimarisi ve medeniyetinin şaheserleri olarak hala ihtişam ve zarafetlerini korumaktadırlar (Atçeken ve Bedirhan, 2012: 185).

Anadolu Selçukluları sütun yerine dört köşeli ayaklar kullanmışlardır. Camilerin kemer ve kubbeleri, bu dört köşe ayaklar üzerine oturtularak inşa edilmektedir. Sütunlar daha ziyade binayı süslemek için, pencere, kapı ve oda kenarına yerleştirilmektedir. Selçuklu binalarında kubbeler, sütunlar ve ayaklar alçak bir şekilde yerleştirilmiştir. Kemer ve kubbeler, külâh gibi sivridir. Selçuklular binaları tuğladan ve kesme taşlardan oluşturmuşlardır. Selçuklu binaları çok kalın ve yüksek duvarlarla çevrilmişlerdir. Ön duvar ve kapıya çok önem verilmektedir. Ön duvar ya oyma taşlarla yahut sırçalı veya renkli tuğlalar ile örülmektedir. Genel olarak Selçuklular, binalarını süslemek için geometrik motifler ve hayvan figürleri kullanmaktadırlar. Hayvanlardan çift başlı kartal ve aslan figürleri çokça kullanılmaktadır. Selçuklular binaların içerisini çiniler, güzel yazılar ve bezemelerle süslemişlerdir. Bu süslemeler örme şeritler, oymalı kurslar, elbise düğmeleri ve çivi başlarına benzemektedir (Atçeken ve Bedirhan, 2012: 187).

Selçuklu döneminde mezar üzerine inşa edilen çatılı veya kubbeli yapılara türbe adı verilmektedir. Türbe Selçukluların İslâm dünyasına getirdikleri yeni yapı şekillerinden birisidir. Yapı olarak Türk çadırlarını andıran tuğladan yapılmış ve adına kümbet denilen türbeler, genel olarak dört köşeli, çok köşeli veya yuvarlak biçimde olmak üzere üçe ayrılmaktadırlar. Selçuklular devrinde birçok türbeler inşa edilmiştir (Atçeken ve Bedirhan, 2012: 194).

Anadolu Selçukluları türbe yapımlarında da sanat kabiliyetlerini ve ince zevklerini göstermişlerdir. Din ve devlet büyükleri için yapılan bu türbelerde bir kişinin mezarı olduğu gibi, ailesinin içinde bulunduğu toplu mezarların varlığına da şahit olunmaktadır. Bazı türbelerin üzerleri ise vasiyet gereği ve yağmurun yağması için açık olurdu. Bu tür türbelerde bulunan mezarlara yatır adı verilmektedir. Selçuklu türbelerinin kubbeleri sivri olup külâha benzemektedir. Anadolu'daki kümbet ve türbeler çok yer kaplamayacak şekilde inşa edilmişlerdir. Ayrıca mimari bakımdan bir gelişme içerisinde oldukları görülmektedir. Önceleri tuğladan ve taştan inşa edilen kümbetler, daha sonra sadece taştan inşa edildikleri görülmektedir (Atçeken ve Bedirhan, 2012: 195).

Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinden kalan el sanatları ürünleri Türk ve Dünya müzelerini süslemektedir. Bu örneklerin yanında Marko Polo'nun hatıraları ve Kaşgarlı Mahmut'un Divanı Lügat-it- Türk gibi yazılı kaynakları teknik düzey ve üslup bakımından bizlere yol göstermektedirler. Son yıllarda yapılan kazılar, yüzey araştırmaları ve sondaj çalışmaları bu konular hakkında yeni bulgularla bizlere yol göstermektedir. O dönemden günümüze ulaşan taşınabilir kültür varlıkları sayıca çok olmamalarına rağmen gösterdikleri özellikler bakımından tarihimizde önemli bir yer tutmaktadırlar. Bu kültür varlıklarımızdan bazıları yenilikler dışında o dönemin beğenmiş biçimini yansıtmaktadır ve Asya gelenekleriyle beslenen Doğu kültüründen, Batı kültürüne geçişi bizlere göstermektedir. Bitkisel, geometrik ve yazılı bezemelerle süslenmiş olan bir grubu ise, İslam dininin kabul edilmesinin etkisiyle gelişen bir üsluba işaret etmektedir. O dönemin yaşam biçimini ve düzeyini sergileyen bu örneklerin yanı sıra, mezar taşlarında ve mimariye bağlı olarak oluşturulan portal, minare, mihrap, eyvan, kemer, kubbe vb. gibi mimari süslemelerde görülmektedir. Bu süslemelerde tuğla, çini, taş işçiliği, alçı işçiliği, kürsü, minber, minber kapısı, kapı ve pencere kanatları mimariye eklenen ağaç işleri süslemeleri ve el sanatları bulunmaktadır. Bunlar taşınabilir kültür varlıklarında sağlanan bilgileri tamamlamaktadırlar. Müzeler dışında neredeyse Anadolu'nun her ilinde bulunan saray, cami, türbe, şifahane, medrese, kervansaray gibi yapılar bu konuda tarihimizi yansıtmaktadırlar. Taşınmaz kültür varlıklarından oluşan çeşitli araç, gereç ve teknikler kullanılarak inşa edilen bu yapılar ya inşa edilirken ya da inşa edildikten sonra süslemeleri yapılmaktadır (Barışta, 2015: 16).

1300'lü yıllarda Erken Beylikler ve Anadolu Selçuklu dönemlerinde yapısal ve yapısal süsleme amaçlı kullanılan yapı malzemeleri görülmektedir. Bunların çeşitlemeleri yalnız tuğladan inşa edilmiş, yalnız taştan inşa edilmiş, taş ve tuğladan inşa edilmiş, taş, tuğla ve ahşaptan inşa edilmiş yapılar şeklinde sınıflandırılmaktadır (Barışta, 2015: 17). Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yerleşen Beylikler farklı yapı denemeleri ortaya koyarak Selçuklu dönemi yapılarından bazen büyük ölçüde kopmaktadır, bazende eskiyi yansıtmaktadırlar (Öney, 1992: 3).

Taşınabilir ve taşınmaz kültür varlıklarında süsleme kompozisyonları soyut, somut veya hem soyut hem somut karma konulardan oluşmaktadır. Bu dönemin sanatçıları aktarmak istedikleri duygu, düşünce ve mesajlarını ya soyut figürlerle ya da somut figürlerle oluşturmuşlardır. Her iki türde de bazen yansıtılan biçim farklı bir düşünceyi vurgulamış ve böylece yansıtılmak istenen tasarımdan farklı anlamla yüklü bir biçimle

tasarladıkları konuyu görselleştirmişlerdir. Her dönemin duygu ve düşüncelerine bağlı olarak değişen ve geliştirilen süsleme konuları bulunmaktadır. Bu dönemde; kitabeler gibi belli eseri hakkında bilgi vermeye yönelik okunabilir yazılı süslemeler, konusu belli olan edebi ve bilimsel el yazmaları, metinlerdeki olay ve bilgileri açıklığa kavuşturmak amacıyla yapılan minyatür ve çizgi resimleri, dinsel içerikli el yazmaları, metindeki yazıyı daha güzel göstermek amacıyla oluşturulmuş motifler yer almaktadır. Bunlar dışında herhangi bir metine veya kompozisyona bağlı kalmadan oluşturulmuş serbest temalar olarak adlandırılan konularda yer almaktadır (Barışta, 2015: 17).

Önemli bir süsleme unsuru olarak değerlendirilen yazı, 13. yüzyılın ortalarına kadar kitabelerde yer almaktadır. Daha sonra portal ve mihrap kompozisyonlarında bordürler halinde önemli bir yer tutmaktadır. Erken dönem örneklerinde kufi ve bitkisel unsurla karışmayan yazılar hâkimken, daha sonra çok katlı etkisi veren arabesk zemin üzerinde yer alan yazılar dikkat çekmektedir (Öney, 1992: 12).

Anadolu'da medreseler arasında Diyarbakır, Mardin, Sivas, Tokat, Erzurum ve Konya'da kurulanlar başta gelmektedir. Anadolu'da yapılan ilk medrese olarak kabul edilen Mardin'de ki Eminüddin Medresesi 12. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olup, yanında hamam ve cami ile birlikte külliye niteliği taşımaktadır. Erken tarihli Selçuklu medreseleri arasında Diyarbakır'da Mesudiye Medresesi ve Şanlıurfa'da Ulu Cami ve Medresesi örnek gösterilebilir. 13. yüzyılda yapılanlara Kırşehir'de Ahi Evran Cami ve Türbesi, Sivas'ta Çifte Minare Camisi örnek verilmektedir (Anonim 5, 2006: 6).

Bu medreselerde, Arapça, hadis, fıkıh, tefsir gibi derslerin yanında matematik ve mantık gibi derslerde yer almıştır. Bu derslerin yanı sıra, bazı medreselerde Astronomi dersleri de vardır, Kırşehir'de bulunan Cacabey Medresesi buna örnektir. Astronomi aynı zamanda önemli bir bilim dalı olmasından dolayı Anadolu'da birçok medresede öğretilmiştir. Selçuklular teknolojiye de büyük önem vermişlerdir. Örneğin Selçuklu döneminde açılan gözlem evlerinden biri olan Meraga Rasathanesi, dönemin en iyi teknik donanımlı araştırma kurumu olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda, Anadolu'da da bu yönde çeşitli çalışmalar yapılmış olduğu konuyla ilgilenen bilim adamlarının eserlerinden anlaşılmaktadır (Anonim 5, 2006: 6,7).

Taş özellikle dini ve sivil eserlerinin yapımında büyük ustalık ve ince bir zevkle bezeyerek Anadolu'ya özgü bir üslup haline getirmişlerdir. Selçuklular, ana malzemesi tuğla olan eserlerini İran Selçuk mimarisinden sonra, Anadolu'ya taşımışlardır. Taş

süslemesinin yanı sıra en ilginç kullanılma alanı minare, mihrap, minber, konsol, kemer, pencere kemerleri, tonozlar ve sütun başlıklarıdır (Öney, 1992: 9).

Selçuklu döneminde kalma süslemelerimizden biride kalemişidir. Camilerimizde en dikkat çeken süslemelerimizden biri olan kalemişi hemen her camimizde bulunmaktadır. Kökeni Orta Asya'ya dayanan kalemişi, Uygur sanatı ile başlar. Türklerin Anadolu'ya gelmeleri ile devam eder. Yüzyıllar boyunca Türk Klasik sanatlarının bir kolunu oluşturan kalemişi, iç-dış mekân süsleme unsuru olarak dini, sivil ve askeri yapılarda uygulanmıştır (Anonim 6, 2013: 216). Yılmaz Can ve Recep Gün'e göre kalemişi: *''kalem gibi ince hassas fırçalar kullanılarak çeşitli yüzeyler üzerine renkli boya larla yapılan süslemelere denilmektedir''* tanımlanmaktadır. Bu kavramla genelde iç mimaride kullanılan bir süsleme tekniği olduğu anlaşılmaktadır. Burada süslemeler taş veya ahşap duvar ya da sıva üzerine farklı renkli boyalar yardımı ile kalem gibi ince işçilik ile kullanılan fırçaların yardımıyla yapılmaktadır. İslam sanatının erken dönemlerinde pek rastlanmamaktadır. Özellikle Anadolu Türk mimarisinde kullanılmıştır (Can ve Gün, 2017:273) (Şekil 2. 1a, b).

a.

b.

Şekil 2. 1a, b. Eskiz Kâğıdı ve Fırça (Maral, 2016), (<https://www.ankasanat.com/habico-420-seri-tabela-cizgi-samur-firca>, 2019)

Kalem işi süslemeleri genellikle cami tezyinatında kubbe, mahfil altı ve duvarların üst kısımlarında görülmektedir. Türbe, şadırvan, köşk, saray, kasır hatta evlerin tavanlarında da dekoratif olarak kullanılmıştır. Desenler çoğunlukla hatayi ve rumi grubu motiflerden oluşmaktadır. Geometrik kompozisyonlar daha az görülmektedir. Kullanılan desen ve motifler eserlerin yapıldığı dönemin sanat anlayışı ile aynı doğrultuda gelişim göstermektedir (Anonim 6, 2013: 217). Kalem işi tekniğini; ahşap üzeri kalem işi, sıva üzeri kalem işi, tuval üzeri kalem işi ve mermer üzerine yapılan kalem işi olarak çeşitlendirebiliriz (Anonim 9, 2014: 21). Tahta üzerine yapılan kalem işleri, en görkemlisi olup tavan ve kubbeleri renklendirmektedir (Aslanapa, 1989: 395).

Ahşap olarak kapı, pencere, dolap kapakları ve tavanlarda görülen bu sanat iki şekilde uygulanmıştır. İlkinde zemin boyanır ve üzerine fırça ile nakış yapılır. İkincisinde ise zemin ince çitalarla geometrik şekillere bölünür. Bu kısımların içerisine nakışlar işlenir. Geçmişte sıva üzerine yapılan kalem işlerinde doğal boya haricinde sulu ve tutkallı boyalar da kullanılmaktadır. Ayrıca nakışların üzerine beziryağı veya şapla karıştırılmış yumurta akından oluşan şeffaf bir cila sürülmektedir. Bu tabaka, koruyucu özelliğinden dolayı uygulanmaktadır ve bu nedenle süslemelerin çoğu ilk halini koruyarak günümüze kadar ulaşmıştır (Anonim 6, 2013: 217). Kalem işinde malzeme olarak boyalar ve fırçalar kullanılmaktadır. Malzemeleri, fırça, boya, eskiz kâğıdı, iğne, kömür tozu ve oklava olarak sıralayabilmekteyiz.

Kalem işi uygulamasında toprak boyalar, oksit boyalar ve yağlı boyalar kullanılmaktadır. Kalem fırçalarının uçları uzun olanlar kontür çekmede kullanılır, kısa ve küt olanlar ise zemin boyamada kullanılmaktadır (Anonim 9, 2014: 21). Uygulanmasında ise, eskiz kâğıdına kurşun kalem yardımı ile kurallı ve gelenekli desenler çizilmektedir. Daha sonra tercihen strafor köpük ve benzeri yumuşak bir malzeme eskiz kâğıdı altına yerleştirilerek milimetrik aralıklarla iğneler yardımı ile delikler açılmaktadır. Uygulanacak yüzeye daha önceden kâğıt üzerine açılan delikler engellemeyecek bir şekilde yapışkan malzeme yardımı ile yüzeye sabitlenir. Daha sonra ağaçlardan elde edilen kömür tozu geçirgen bir malzeme içine konularak eskiz kâğıdı üzerine silkelenerek yüzeye çıkarılması sağlanmaktadır. Son işlem olarak çeşitli renkler çeşitli fırçalar yardımı ile yüzeye aktarılıp, uçları uzun olan fırçalar ile kontürlenerek elde edilmektedir (Şekil 2. 2).

Şekil 2. 2. Kalemîşi Süsleme (Maral, 2017)

2.3. SELÇUKLULAR DÖNEMİNDE KIRŞEHİR

Kırşehir ve çevresi, M.Ö. 3000 yıllarından itibaren yerleşim yeri olarak kullanılmış ve yoğun bir şekilde bu bölgeye yerleşimler başlamıştır. Yerleşmeler öncelikle yer altı şehirleri olarak isimlendirebileceğimiz kayalardan oyulmuş mağaralarda başlamıştır. Şehrin çevresinde pek çok yer altı şehri bulunmaktadır. Bunların başında Mucur, Kepez, Kümbetaltı, Dulkadirli, Kabadurak, Uyluk gelmektedir. Şehir ve çevresinde bulunan birçok höyük de eski çağlarda yerleşim yeri olarak kullanıldığını işaret etmektedir. Sayıları oldukça fazla olan bu höyükler, yerleşimin ne kadar yoğun olduğuna işaret etmektedir. Başta merkez Kalehöyük olmak üzere, Çağırkan Höyük, Hashöyük, Kulhöyük gibi isimlerle anılan yüze yakın höyük bulunmaktadır (Kılıç, 2017: 240). Kırşehir sınırları içinde ortaya çıkarılan mağaralar ve kazılarda elde edilen bulgu ve bilgiler, Kırşehir'in çok daha eski dönemlerde mağara ve taş çağından bu yana eski bir yerleşim merkezi olduğunu işaret etmektedir (Yılmaz, 2006: 12).

Roma devrinde Hıristiyanlığın yayılmasıyla beraber birçok kilise yapılmıştır. Bizanslar zamanında; Hıristiyanlık, Kırşehir ve çevresinde iyice yayılmıştır. Şehir çevresinde bulunan Üçayak, Derefakılı, Aflak, Temirli gibi kiliseler buna işaret etmektedir. Ayrıca başpiskoposluk merkezi olan Kırşehir'de, Mucur yakınlarında bir de manastır bulunması bu bölgenin Hıristiyanlığın bir merkezi olduğunu göstermektedir (Kılıç, 2017: 240).

Bizanslar zamanında, ismi Makissos olan Kırşehir, 6. Yüzyılda harap olmaya yüz tutmuştur. Doğu-Batı arasındaki yol güzergâhında bulunan şehrin önemini fark eden İmparator Justinianus, Şehrin kalesini yenilemiş ve şehri yeniden imar ettirmiştir. Kırşehir Bizanslılar zamanında en iyi günlerini 6. Yüzyılda görmüştür. Daha sonra Sasaniler ve Emevilerle yapılan savaşların sonucunda bütün Anadolu'nun uğradığı tahribattan kurtulamamıştır. Daha sonra Abbasiler ile yapılan savaşlar Anadolu'nun daha da harap olmasına ve nüfusunun giderek azalmasına neden olmuştur. Malazgirt zaferinden sonra Anadolu'ya gelen Türkler, tahrip edilmiş bir şehirle karşılaşmışlardır. Siyasi otoritelerini güçlendiren Türkler tahrip olan şehirleri yenilemiş ve eski isimleri ile adlandırmışlardır. Ama çok fazla tahrip olan şehirleri yeni baştan inşa edip yeni isimler vermişlerdir, Kırşehir'de buna örnek olarak gösterilebilir (Kılıç, 2017: 240-241). Aynı zamanda 1947 yılında yapılan arkeolojik kazılarda elde edilen bulgulara göre, adı Makissos olan Kırşehir'in kuruluşunun Roma devrinden önceye dayandığını ortaya çıkarmaktadır (Yılmaz, 2006: 12).

Kırşehir Selçuklu Döneminde Ahi Evran ile birlikte sanatla tanıştığı söylenmektedir. Kırşehir Türkiye Selçukluları tarafından yoğun bir şekilde imar edilmiş ve hızla büyümeye başlamıştır. O dönemlerde inşa edilenler: yapının 13. yy'a ait olduğu düşünülen Lale Camii. 1271-1272 yıllarında gözlemevi olarak yapılan Cacabey Camii. Yapımına 13. yy'ın sonlarına doğru başlandığı bilinen Ahi Evran Camii. 1240-1250 yılları arasında yapılan Melikgazi Kümbeti. 1266 yılında yapılan Fatma Hatun Türbesi. 1333 yıllarında yapıldığı düşünülen Aşıkpaşa Türbesi. 1135 yılında yaptırılan Kalender Baba Kümbeti. 1248 yılında Anadolu Selçuklu Sultanı 2. Gıyasettin Keyhüsrev döneminde Kırşehir emiri Nurettin Caca tarafından yapılan Kesikköprü olarak sıralayabiliriz. O dönemlerde inşa edilen ve günümüze yenileme çalışması geçirerek ulaşabilen ve araştırmamıza konu olan eserimiz olan Ahi Evran Camii'dir. Ahi Evran Camii 1277-1278 tarihli Ahi Evran Vakfıyesi 'ne göre, vakfedilen vakıfların gelirinden bir mescit yapılması şart koşulmuştur. Bu mescidin 13. yüzyılın son çeyreğinde inşa edildiği düşünülmektedir. Camii'nin ana kitabesinin kaybolduğu bilinmektedir. Zamanla yıkılan bu mescit 15. yüzyılda yeniden inşa edilmiştir. 1450, 1481, 1561 yıllarında zaviye, imaret ve türbenin tamir edildiği, yeni baştan inşa edildiği bilinmektedir. 1972 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yenilenme çalışması yapılmış ve cami olarak hizmete sunulmuştur (Kılıç, 2017: 245-246).

2.4. AHİ EVRAN VAKFIYESİ

Vakfiyenin kim tarafından inşa edildiği camiye ait belgelerin hiçbirinde yer almamaktadır. 1277 yılında inşa edildiği Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde ve Başbakanlık Osmanlı arşivinde yer almaktadır (Anonim 7, 2014: 90). Ahi Evran 1261 yılında öldüğünde, ölümünden kısa bir süre sonra 13. yüzyılın ikinci yarısında türbesi inşa edilmiştir. Sağlam durumda günümüze ulaşan yapıda, iki adet kitabe bulunmaktadır. Kitabelerden 1450–51 tarihli olanında, *Seydi Beyoğlu Hasan Bey tarafından inşa ettirildiği* yazmaktadır. 1481–82 tarihli kitabede ise, *Sultan Mehmet Han devrinde Süleyman Beyoğlu Alaeddevle tarafından inşa ettirildiği* geçmektedir. Kitabelerin onarımlarda yerleştirilmiş olduğu düşünülmektedir (Tay, 2010: 24, Anonim 3, 1988: 530).

Ahi Evran Cami, zaviyeli plan şemasına göre oluşturulmuştur. Plan şemasına göre bazı Beylikler Dönemi mimarisini de yansıtmaktadır (Anonim 4, 2000: 16). Sarı renkli kesme taş kullanılan cephelerde taç kapı haricinde eser sade tutulmuş ve süsleme yapılmamıştır. Taç kapı cepheden dış taraflara doğru taşma yapmıştır ve beyaz mermer taşı kullanılarak oluşturulmuştur. Dış taraftan iki silme ile çevrelenen taç kapının kitabelik kısmı boştur. Kapının hemen sol tarafına konumlandırılan minare, binaya 20. Yüzyılın başlarında inşa edilmiştir. Dörtgen prizmal üzerine silindirik gövde, şerefe ve âlemden oluşturulmuştur (Anonim 7, 2014: 94, Anonim 3, 1988: 530).

Ahi Evran Camii, Ahi Evran'ın vefatından sonra önceden var olan bir vakfiyenin yeniden inşa edilmesiyle yapıldığı bilinmektedir. Vakfiye 2. Bayezid döneminde yeniden inşa edilmiştir ve 1485 yılında yapılan 2. Bayezid Camii ile planları da benzerlik göstermektedir (Anonim 2, 1983: 220). Fatih Sultan Mehmed döneminde, doğuda ve batıda sürekli yürütülen savaşlar sonucunda hazine tükenmiş ve gelir kaynaklar azalmıştır. Bunun sonucunda Fatih Sultan Mehmed askeri gücü artırmak ve merkezi iradeyi kuvvetlendirmek için vakıf ve mülklerin statüsünü değiştirmiş ve muhtemelen o dönemde Ahi Evran Camii vakfiye olarak kurulmuştur (Anonim 7, 2014: 90-91, Anonim 3, 1988: 531).

Ahilik, Anadolu Selçukluları zamanında Anadolu'da Türk esnaf ve sanatkârları tarafından kurulan teşkilatın adıdır (Anonim 7, 2014: 212) (İzdem, 1972: 30,31).

Ahilik, İslamiyet ile Türk örf ve âdetini birleştiren bir düşünce sistemidir. Her şeyden üstün tutulan insanın dünyada ve ahrette olabilmesi için insanı bütün olarak kabul etmiş, yetkin kişilik diyebileceğimiz ideal bir karakter tarifini ortaya koymuştur. Ahilik

anlayışını kurumsallaştıran, halka severek, isteyerek kabul ettiren, toplum içerisinde iç barışı, huzuru ve adaleti sağlayan, Ahilik fikri teorisini ortaya koyan Ahi Evran, Selçuklu İmparatorluğundaki Türk boylarının bir araya gelmesi için mücadele ederek Osmanlı devletinin kuruluşunda da önemli rol üstlenmektedir (Köksal, 2007: 9-10) (İzdem, 1972: 30,31).

Ahilik bir ahlak düzenine verilen isimdir. Eski Türk kültürüne dayanan, Selçuklu ve Osmanlının yükselmesine kadar olan dönemde gelişme gösteren, bütün çalışma dallarını içine alan bir teşkilattır. Bu dönemde insanların birbiriyle kurduğu ferdi veya toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, normları, iyiyi, kötüyü, doğruyu, yanlış ahlaki açıdan araştıran bir felsefedir (Köksal, 2007: 11). Ahiler, cömert olma özelliği ile bilinmektedir. Bugün Anadolu'nun birçok yöresinde Ahi Sofrası adı altında davetlerin verilmesi Ahi Helvasının dağıtılması, bu cömertliğin günümüze yansıdığını göstermektedir (Anonim 7, 2014: 216).

2.5. AHİ EVRAN CAMİİ

Kırşehir'de Selçuklu ve Osmanlı döneminden günümüze ulaşan önemli mimari eserler arasında; Ahi Evran Camii (1482), Alaaddin Camii (1230), Cacabey Camii (1271), Çarşı Camii (1864), Kapucu Camii (1780) ve İmaret Camisi (1276) olduğu söylenebilmektedir. Bu eserler aynı zamanda Kırşehir'in kültür ve sanat dalında zengin bir yapıya sahip olduğunu da göstermektedir. Bu dönemde inşa edilmiş sivil yapılardan bazıları günümüze ulaşmamıştır. Günümüze kadar bütün olumsuzluklara rağmen ayakta kalabilen ve döneminin özelliklerini yansıtabilen yapılardan biride Ahi Evran Camii'dir.

Ahi Evran Cami, düzgün kesme taş malzemedden inşa edilmiştir. Ancak doğu cephedeki eyvan biçimli türbenin doğu cephesinde başka yapılarda kullanılmış olan devşirme kesme taş malzeme kullanılmıştır. Zaviyenin doğu yanındaki "L" planlı hücrelerden meydana gelen eser, iki ana mekândan oluşmaktadır. Birincisi, kare planlı, sekizgen kasnak üzerine oturtulan, içten kubbe dıştan sekizgen piramidal külahla örtülü ve Ahi Evran'ın sandukasının bulunduğu bölümdür. İkincisi ise doğu batı yönünde dikdörtgen planlı ve üzeri beşik tonozla örtülü bir mekândır. Kuzeydeki bölüm, başka bir yapının içerisinde yer aldığı için dışarıdan sadece iki cephesi görülebilmektedir. Türbenin kuzey cephesi büyük boyutlu düzgün kesme taşlarla inşa edilmiştir. Cephenin üst kısımlarında sivri kemerli, boyuna dikdörtgen biçimde bir pencere yer almaktadır. Batı cephede de kuzey cephe ile aynı malzeme kullanılmıştır. Cephenin üst seviyesinde, kuzey cephedeki

ile aynı özellikleri yansıtan bir pencere yer almaktadır. Batı cephe, zaviyenin kuzeyindeki mahfilin doğu duvarını oluşturur. Bu cephede hiçbir açıklık yer almamaktadır. Güney cephe ise büyük bir sivri kemerle giriş mekânına açılmaktadır. Kare gövdenin üstünde, oldukça yükseğe konumlandırılmış sekizgen kasmağa oturtulan kurşun kaplı sekizgen külah yer almaktadır. Kasnak ve gövdede kullanılan taş malzemeler birbirlerinden farklı bir yapıya sahiptir. Kasnakta daha iyi işlenmiş pürüzsüz taşlar yer alırken gövdede biraz daha ikinci sınıf malzeme tercih edildiği görülmektedir. Ayrıca duvar tekniğinde de farklılıklar göze çarpmaktadır. Kasnakta derz arası bulunmazken, gövdede geniş derz aralıkları görülmektedir. Gövdedeki taşların nemden dolayı karardığı düşünülmektedir. Kasnakta yer alan taşların ise daha temiz ve bakımlı olduğu görülmektedir. Bu da, yapının kasmağının son yıllarda gerçekleştirilen onarımlarda yenilendiğini düşündürmektedir. Caminin doğu cephesinde yer alan doğu-batı yönünde oluşturulmuş dikdörtgen planlı eyvan biçimli türbenin üstü beşik tonozla örtülü olduğu görülmektedir. Bu mekânın da, Ahi Evran Türbesi ile aynı malzemedan inşa edilmiş olduğu görülmektedir (Tay, 2010: 24-25).

Ahi Evran Caminin kuzey, güney ve doğu cephelerinde kare biçimli üç pencere yer almaktadır. Eyvan biçimli bu türbede altı adet sanduka yer almaktadır. Ancak sandukalarda kitabe bulunmaması sebebiyle kimlere ait oldukları belirlenememiştir. Batı cephedeki mermer taç kapıdan camiye girilmektedir. Sade bir işçilik sergileyen taç kapıda süsleme yer almamaktadır. Taç kapıdan, kare planlı üzeri kubbe ile örtülü bir mekâna girilmektedir. Bu mekânın güneyinde mescit, kuzeyinde kadınlara ayrılan bölüm bulunmaktadır. Mekânın doğu cephesindeki kapıdan türbelerin olduğu bölüme geçilir. Boyuna dikdörtgen kapı, basık kemerli bir açıklığa sahiptir. Kapının hemen üzerinde üç satırlık kitabe levhası mevcuttur. Kitabe levhası kalın bordürlerle yatay üç bölüme ayrılmış ve harfler oyularak kabartılmıştır. Bu kitabenin üst kısmında tek satırlık bir kitabe daha bulunmaktadır. Çok küçük bir parça halindeki bu kitabe, muhtemelen daha büyük bir kitabenin parçası olduğunu göstermektedir (Tay, 2010: 25).

Ahi Evran Cami, bir giriş mekânı ve bu mekâna açılan eyvan biçimli iki türbe kısmından inşa edilmiştir. Giriş mekânı, kare planlı ve üzeri köşelerde yer alan üçgenlerle geçilen kubbeye örtülüdür. Türbelerin zemini, giriş mekânından yaklaşık 1 metre yükseklikte yer almaktadır. Giriş mekânının kuzey cephesinde yer alan tek taraflı ve dört basamaklı bir merdivenle her iki türbeye de ulaşılmaktadır. Girişin kuzeyinde yer alan bölümde Ahi Evran'ın sandukası bulunmaktadır. Büyük bir sivri kemerle giriş mekânından ayrılan türbe, kare planlı ve kubbe örtülü yapılarak köşe geçişleri yelpaze şeklinde üçgen

kuşakla sağlanmıştır. Bu bölümün doğu ve batı cephelerinde boyuna dikdörtgen biçimli, alçıdan oluşturulan birer pencere yer almaktadır. Pencereler kubbeye geçiş sistemi hizasında konumlandırılmıştır. Giriş bölümünün doğu cephesinde yer alan türbe ise üzeri beşik tonoz örtülü eyvan biçiminde inşa edilmiştir. Giriş mekânının güneyinde basık kemerli bir kapıdan geçilen kare planlı, üzeri kubbe örtülü ve mescit olarak adlandırılan bölüm yer almaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü arşiv belgelerinde yapının bünyesinde yer alan birçok hayvan figürünün kalemişi çizimleri olduğu belgelenmiştir. Ancak bu figürlerin yapının hangi kısmında olduğu belirtilmemiştir. Onarımlarda bu süslemelerin üzeri kapatıldığı için yerlerinin nereler olduğu tespit edilememiştir. Yapının geçirdiği onarımlar esnasında her bölümün detaylı fotoğrafı çekilmediği için hangi süslemelerin orijinal olduğu bilinmemektedir (Tay, 2010: 26-27).

Ahi Evran'ın türbesi şehrin merkezinde kendi adıyla anılan mahalleye giden sokak girişinin sağ tarafında yer almaktadır (Şekil 2. 3a, b). Türbe kapısında *Ya Ahi Evran'ı Veli Kıddesüllahu Sırratül Aziz* yazan bir kitabe bulunmaktadır. Türbe Selçuklu Mimarisi tarzında üç kubbe üzerine inşa edilmiştir. Türbeye dört basamakla inilmektedir. Burada yazlık ve kışlık iki oda vardır. Mescitte de bir kitabe bulunmaktadır. Karşı tarafta beş sanduka bulunmaktadır ve bunların Ahi büyüklerinin kadınlarına ait olduğu düşünülmektedir. Sol taraftaki büyük sanduka Ahi Evran'ındır. Sandukanın üzerinde yeşil bir pusidesi ve kavuğu bulunmaktadır. Türbedeki tezyinat çok sade ve bakımsız kalmıştır (Şapolyo, 1967; 30).

b.

Şekil 2. 3a, b. Ahi Evran Cami (Maral, 2017)

2.5.1. Yapım Tarihi, Banisi ve Mimarı

Kırşehir il merkezinde mevcut olan caminin inşa tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber yapım aşamasına 1277 yılında başladığı söylenmektedir. Daha sonra 14. Yüzyıl'da basit bir zaviye olarak kurulduğu tahmin edilmektedir. Büyük ihtimalle Kırşehir'in daha Osmanlı idaresine girmediği 1450'li tarihlerde Seydi Beyoğlu Emir Hasan Bey, zaviyenin türbesi üzerine bir bina inşa ettirmiş ve caminin içerisine bu bilgileri ifade eden bir kitabe koydurmuştur (Anonim 7, 2014: 92).

2.5.2. Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu

Ahi Evran Camii günümüze dek birçok yapım aşamasından geçmiştir. Vakıf Eserleri arşivinden alınan bilgiler doğrultusunda yapının geçirdiği onarımlar belgelenecek kayıt altına alınmıştır.

Ahi Evran Cami'nin 1992 tarihli çevre düzenleme projesi yapıldığına ait belge Ek 1'de verilmektedir.

Ahi Evran Cami'nin 1991 tarihli ve 1060 sayılı cami ve türbenin dam kısmındaki kurşun kaplama üst örtüsünün yenilenmesi ve dam iç kısmındaki tahribatların giderilmesi için *tezyinatlı kısımlara dokunmadan* boya badana işlerinin yapıldığına ait belge Ek 2'de verilmektedir. Hangi tarihte yapıldığı belirtilmeyen ama aynı belgede yer aldığı için 1982 yılından önce yapıldığı anlaşılan bir belgede ise, külliyenin etrafına drenaj çalışması,

içerisinde sıva, boya, badana ve kalemişleri ile çürütme çalışmaları yapıldığı belirtilmektedir. Bu belgede yer alan bilgiye göre 1982 yılında ise külliye içerisinde yapılan sıvaların tamiri ile boya, badana ve kalemişlerinin tamirlerinin yapılacağı belirtilmiştir. Belge üzerinde tarih bulunmamaktadır. 400001001-0F001 sayılı onarım fişi Ek 3'de verilmektedir.

Ahi Evran Cami günümüzdeki durumunu 1964 - 1972 yıllarında yapılan yenileme çalışması sırasında almıştır (Şekil 2. 4a, b). Ayrıca bu çalışma esnasında sondaj kazısı da yapılmış ve türbenin yanındaki kare mekân aslına uygun olarak yenilenmiş; taç kapı köklü bir tamirden geçirilmiştir. Türbenin beden duvarındaki mozaik ve kalem işi süslemeler kaldırılmış, kiremit olan üst örtüsü bakır levhalarla kaplanarak piramit şeklindeki külahına ejder figürlü yeni bir âlem takılmıştır. Yapıya ait altı kitabe günümüze gelmiştir. Bunlardan beşi türbede, diğeri ise cami mihrabı üzerindedir. Bu kitabelerden sadece sanduka üzerindeki kufi yazılı kitabe yapıldığı çağa aittir. Ancak burada tarih bulunmamakta ve yazının çiçekli kufi yazı türünden hareketle 13. Yüzyılın son çeyreğine ait olduğu düşünülmektedir (Anonim 7, 2014: 93, 94).

a.

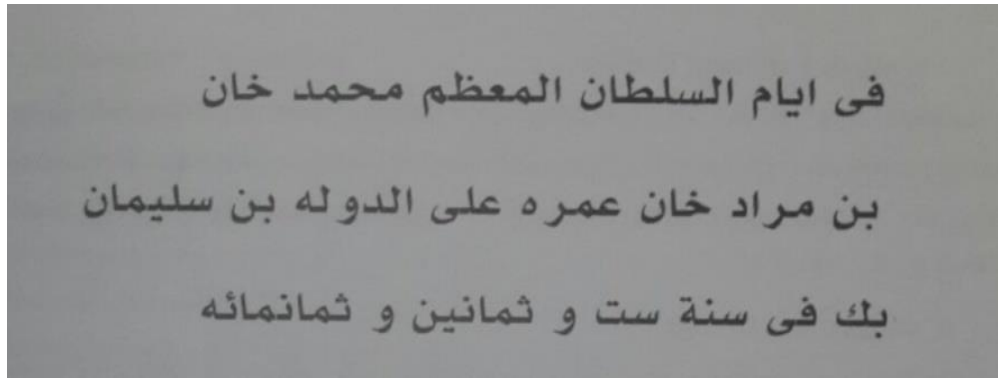

b.

Şekil 2. 4a, b. Ahi Evran Cami ve Taç Kapısı (Maral, 2017)

2.5.3. Kitabe

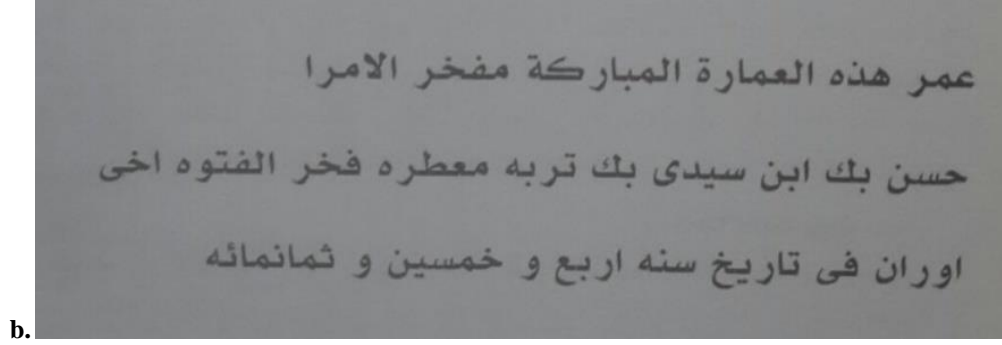
1278 tarihli Ahi Evran Vakfiyesine göre Ahi Evran'ın türbesi bu tarihlerde mevcuttur. Ancak zaman içerisinde harap olan bu eser Fatih Sultan Mehmed devrinde, Dulkadiroğlu Alaüddeve tarafından tekrardan inşa ettirilmiştir. Günümüzdeki Ahi Evran Camii'nin iç mekânının girişinde ki türbe kapısının hemen üzerinde yer alan kitabe şekil 2. 5a' da verilmektedir (Şekil 2. 5a, b).

a.

Anlamı; *Onu sekiz yüz seksen altı yılında Murat Han Oğlu Ulu Sultan Mehmed Han devrinde Süleyman Beyoğlu Alaüddeve inşa etti* (Kılıç 2017:251).

Bu kitabeye göre türbenin 1841 yılında yapıldığı anlaşılmaktadır. Ahi Evran Camii'nin türbe kapısından içeri girince 6 adet sanduka bulunan bölümün içerisinde sağ kısımda duvarda yer alan kitabe de şekil 2. 5b'de verilmektedir (Şekil 2. 5b).

b.

Şekil 2. 5a, b. Kitabeler (Kılıç 2017:251)

Anlamı; 854 yılı tarihinde SeydiBey oğlu, Emirlerin medarı iftiharı Hasan Bey bu Mübarek imareti, fütüvvetin yüzüsuyu, Ahi Evran'ın türbe-i muattrasını inşa etti (Kılıç 2017:251).

2.5.4. Malzeme ve Teknik

Daha çok sarı renkli kesme taş kullanılan camide, taç kapı beyaz renk mermerden oluşturulmuştur. Mihrap üzerinde kahverengi, sarı ve siyah renklere boyanmış kesme taş kullanılmıştır.

Caminin taç kapısı hariç tamamı düzgün kesilmiş taşlarla kaplanarak oluşturulmuştur. Vakıf eserleri arşivinde yer alan fotoğraflara bakıldığında ise yapının bir kısmının daha önce kiremitlerle örüldüğü ve sağlam olmadığı için çöktüğü daha sonra kesme taşlar ile tekrar örüldüğü görülmektedir (Şekil 2. 6). Ayrıca Vakıf eserleri arşivinden alınan fotoğraflara bakıldığında cami yanında mezarlık olduğu ve sonradan kaldırıldığı görülmektedir (Şekil 2. 7).

Şekil 2. 6. Ahi Evran Camii (Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü)

Şekil 2. 7. Ahi Evran Camii Mezarlığı (Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü)

2.5.5. Plan

Ahi Evran Camii'nin türbe olarak ters L şeklinde iki eyvanlı ve üstü kubbeli sofalı bir bina olduğu Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü'nden alınan 40.01.01-/1 sayılı belge ile doğrulanmıştır. Plan şeması Ek 4'de verilmektedir. Belgede ters L şeklinde belirtildiği ama caminin ters T planlı olduğu plan şemalarına bakılınca görülmektedir. Belgede harf hatası olduğu düşünülmektedir. Türbenin güney cephesinde kare planlı ufak bir mescit bulunduğu ve türbede kemer üstünde beyaz mermere işlenmiş birer kitabenin yer aldığı söylenmektedir. Vakıf eserlerinden alınan bu belge Ek 5'de verilmektedir.

Ahi Evran Cami'nin korunması gerekli kültür varlığı özelliği taşıdığı, zamanla onarımlar geçirdiği ve çevre düzenlemesinin yapıldığı Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü'nden alınan belgelerden anlaşılmaktadır. Korunması gerekli kültür varlığı özelliği taşıdığına ait 40.01.01/1 sayılı belge Ek 6'da verilmektedir.

2.5.6. Dış Tasvir

Ahi Evran caminin cemaat yerinde, türbelerde ve okuma odasında olmak üzere toplamda 10 adet pencere yer almaktadır.

Yapı, zaviyeli plan şemasına göre yapılmıştır. Sarı renk kesme taş malzeme kullanılan cephelerde taç kapı dışında sade tutulmuş ve süslemeye gidilmemiştir. Beyaz mermer yapı kullanılan taç kapı cepheden dışa doğru taşıntı yapmaktadır. Dıştan iki silme

ile kuşatılan taç kapının kitabelik kısmı boştur. Bunun altında iki yanda birer kabara¹ yerleştirilmiştir. Sivri kemer içine alınan giriş kapısının alınlığı boş bırakılmış, kapı üstü lentosu² basık kemer şeklindedir. Kapının hemen sol tarafında bulunan minare, binaya 20. Yüzyılın başlarında eklenmiştir. Dörtgen prizma kaide üzerinde silindirik gövde, şerefe ve âlemden oluşmaktadır. Kaidenin sol yanındaki yine batı cephesine açılan kemerli bir kapıdan üstü sivri tonoz örtülü, müstakil divanhaneye girilmektedir (Anonim 7, 2014: 93, 94) (Şekil 2. 8).

Şekil 2. 8. Ahi Evran Cami (Maral, 2017)

2.5.7. İç Tasvir

Camii iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısmı; kubbeli bir giriş ile iki yanında yer alan camii kuzey tarafındaki divanhaneden oluşmaktadır. Alt katı büyük bir pencere ile taştan yapılan merdivenle çıkılan üst katı ise eyvan biçiminde bir açıklıkla giriş bölümüne bakan divanhane, kuzey cephede yer alan alttaki büyük, üstteki küçük iki pencere ile aydınlanmaktadır. İki basamakla çıkılan ve sahanlıktan geçilerek gelinen taç kapıdan sonra, pencereli bir karnak ile yükseltilmiş, sivri kemerlerin taşıdığı kubbeli giriş bölümüne girilmektedir. Kubbe kalem işi ile süslenmiştir. Bu süslemeler klasik Osmanlı

¹**Kabara:** Yan yana iki kemerin kavisleri arasına süs anlamında konulan, taştan ya da madenden, yuvarlak, süslü parçalara verilen isimdir (Turani, 1975: 57).

²**Lento:** Bir binanın temelleri için toprak içine temel olarak atılan ilk beton kirişlerdir. Bunların üzerine bina beden duvarları yükselir (Turani, 1975: 81).

dönemi süslemelerini hatırlatmaktadır. Kubbenin ortasındaki şemsenin etrafındaki sekiz kollu yıldızlardan gelişen ve yıldız uçları ve kubbe eteği uçları palmet motifleri ile süslenmiş, kubbe kasnağında turkuaz renkli geometrik motifler, kubbe kasnağındaki alçı pencerelerde altı kollu yıldız ile tezyin edilmiştir. Kubbeye geçişlerde ise mavi ve yeşil renklerdeki beş kollu yıldız ve eşkenar dörtgen ile süslenmiştir. Kubbeyi taşıyan güneydeki kemer, karşılıklı üç basamakla çıkılan eyvan biçimindeki mescide açılmaktadır. Tonozun içinde ve duvarlarda yine şemse ve palmetlerle süslenmiştir. Mescidin üstü, doğu ve batı duvarlarının takriben ortasında bulunan karşılıklı iki gömme ayağa oturtulmuş bir takviye kemerinin desteklediği sivri bir tonozla örtülmüştür. Batı cephesine açılan iki küçük alt pencere ile güney duvarındaki küçük bir fevkani pencereden ışık almaktadır. Kible duvarının ortasında dışa taşıntılı mihrap ile bunun sağında ahşap minber bulunmaktadır (Anonim 7, 2014: 94).

Mihrap nişinde iki farklı renk ile taş süsleme yapıldığı görülmektedir. Mihrabın üzerinde yer almakta olan kitabede caminin Kanuni Sultan Süleyman'ın izni alınarak bir ahi tarafından 1560 yılında tamir ettirildiği yazmaktadır. Mihrabın karşısında bulunan giriş kapısı üzerine konumlandırılan kemer, kuzeyde yer alan divanhanenin duvarına kadar uzanarak bir eyvana açıldığı görülmektedir. Burada zeminden birkaç basamak çıkılarak ulaşılan seki³ üzerinde bir ahinin mezarı olduğu görülmektedir. İkinci katta yer alan divanhanenin üstü beşik tonozla örtülü olup caminin içerisine bakan kısmı ahşap kafeslerden oluşmaktadır (Anonim 7, 2014: 94-95).

Yapının ikinci kısmı ise zaviye bölümünün gerisinde bunlara bitişik olarak arkalarında inşa edilmiş bir orta sofa ile çevresindeki iki hücre ve bir eyvandan oluşmaktadır. Giriş bölümünden türbe kısmına cümle kapısının karşısındaki basık kemerli kapıdan girilmektedir. Bu kapının üstünde Dulkadiroğlu Alaüddevle Bey'e ait 1481 tarihli kitabe yer almaktadır. Türbe kısmı, orta sofa mahiyetindeki kubbeli bir merkezi mekân ile kuzey ve güneyde yer alan simetrik iki hücreden ve doğuya uzanan sivri tonozlu bir eyvandan ibarettir. Yüksek ve geniş bir kemerle orta sofaya açılan kuzeydeki kubbeli hücre Ahi Evran'ın türbesidir. Kubbe, klasik Osmanlı dönemi süslemelerini hatırlatmakta, ortasındaki dairenin etrafındaki sekiz kollu yıldızlardan gelişen ve uçları palmet ve rumi motifleri ile süslenmiştir. İçlerinde kufi hatlı Allah'ın isimleri yazılmış olup bunların gerisinde palmet rumi motifi kubbeyi tezyin etmiştir. Türbe zemini birkaç basamakla çıkılan bir seki halinde yükselmiş ve buraya Ahi Evran'ın mezarını sembolize eden büyük

³**Seki:** *Odaların bir tarafında yerden yüksekçe olarak yapılan set* (Turani, 1975: 115).

fakat sade bir ahşap sanduka yerleştirilmiştir. Evvelce burada yer alan ve külliye tarihlendirmeye yarayan kufi hatlı Şeyh Erzurumi'ye ait olduğu anlaşılan bitkisel süslü ahşap sanduka halen Ankara'da Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde muhafaza edilmektedir. Türbe kuzey ve doğuya açılan alçı şebekeli birer fevkani pencere ile aydınlatılmıştır. Alçı şebekelerde geometrik bitkisel motifler Mahmut Akok'a aittir. Doğudaki eyvana kime ait oldukları tespit edilemeyen çok sade altı ahşap sanduka yer almaktadır. Bu eyvan doğudan kemerli bir üst pencere ile aydınlatılmıştır. Güney duvarında, Hasan Bey'in emriyle 1450 yılında inşa edildiğini gösteren kitabe bulunmaktadır. Orta sofanın güneyindeki kubbeli oda, zaviyeye bitişik evlerin istimlâkinden sonra hafriyatla meydana çıkarılan orijinal temelleri üzerine yeniden yapılmıştır. Bu oda halen Ahi Evran'a ve Ahilere ait belge ve eşyanın teşhir edildiği bir sergi mahalli olarak kullanılmaktadır. Külliye avlusu içindeki çeşme sivri kemerli, tek cepheli, tek lüleli ve bağımsız çeşmelerdendir. Üzerinde kitabesi bulunmayan çeşme 19. yüzyıl özelliği göstermektedir (Anonim 7, 2014: 95).

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu araştırmada, gözlem, karşılıklı görüşme, karşılaştırma ve literatür tarama yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırmaya öncelikle kaynak taraması ile başlanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular fotoğraflanarak belgelenmiştir. Kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sözel olarak kayıt altına alınmıştır. Tüm bu veriler incelendikten sonra, yazılı kaynak bilgilerinin de kaynağında çalışmanın sözel kısmı oluşturulmuştur.

3.1. ARAşTIRMA MODELİ

Yerinde gözlem ve belgeleme yoluyla veri toplanarak gerçekteşirilmifitir. Araştırmaya ilk önce caminin incelenmesi ve kaynak taramasıyla başlanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular fotoğraflanarak belgelenmiştir. Kaynak kişilerle yapılan görüşmelerde elde edilen bilgi ve belgeler kayıt altına alınmıştır.

3.2. ARAşTIRMA EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırma: Kırşehir Merkez Ahi Evran Camii, Ankara Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü ve Kırşehir Belediye Başkanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü'nde görüşmeler ile gerçekteşirilmifitir. Daha sonra Ankara Gazi Üniversitesi Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Kırşehir Halk Kütüphanesi ve Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Kütüphanesinde araştırmalar yapılmıştır. Alanda bulunan tüm süslemeler, yazılı kaynaklar, eski döneme ait yenileme fişleri ve eski fotoğraflar, tasarım özellikleri, malzeme ve renk açısından incelenerek veriler toplanmıştır.

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Kırşehir Ahi Evran Cami ziyaret edilerek genel bir araştırma ve gözlem yapılmıştır. Ahi Evran Cami'nin iç ve dış mekân süslemeleriyle ilgili detaylı fotoğrafları çekilmifitir. Ankara Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Ankara Gazi Üniversitesi Kütüphanesi, Kırşehir Halk Kütüphanesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Kütüphanesi, Kaman İlçe Özel İdare Müdürlüğü ve Kırşehir Belediye Başkanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü arşivlerinden literatür araştırmalarına başlanmıştır.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Literatür alınan, görüŖülen ve camide yapılan gözlem sonrası kaynakların tamamı, tasarım özellikleri, malzeme, renk ve kompozisyon açısından incelenerek dönemin özellikleri belirlenmiştir. Ocak 2018 tarihinden itibaren tez yazılmaya başlanmıştır. Şubat 2018 tarihinden itibaren Ahi Evran Camii süslemelerinin CorelDRAW Graphics Suite X7 vektörel çizim programında çizimleri yapılmıştır. Süslemeler daha önceden yapılan tezler ve farklı çalışmalar ile karşılaştırılarak dönemin özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

BÖLÜM IV

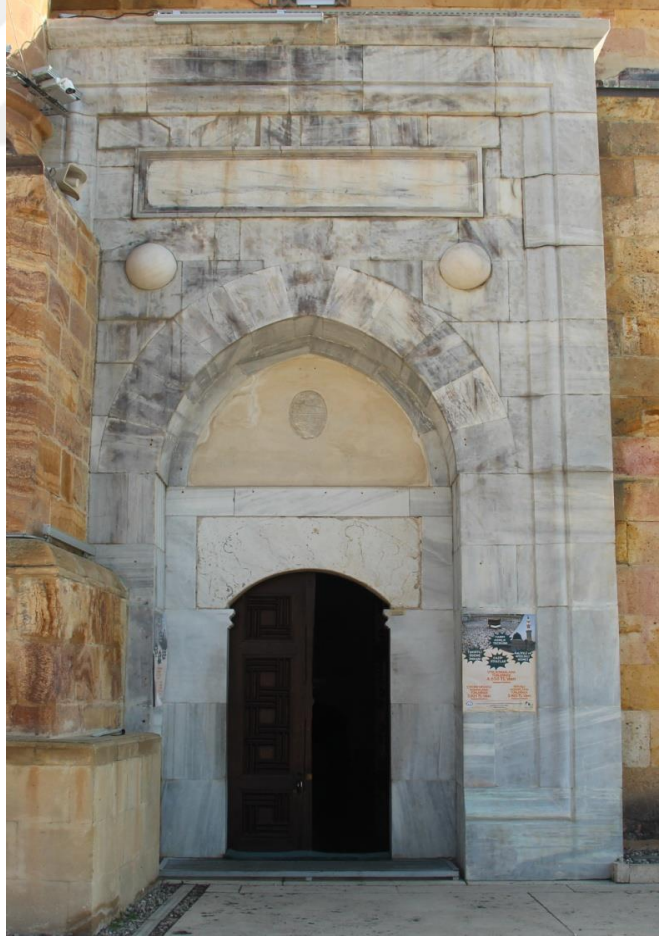
4. BULGULAR

Araştırmaya konu olan Ahi Evran Camii, süslemeleri yönünden ayrıntılı olarak incelenmiştir. Dış mekânında taş örme olduğu için genel itibari ile süsleme bulunmamaktadır.

4.1. AHİ EVRAN CAMİİ SÜSLEMELERİ

4.1.1. Taç Kapı

Cami'ye Batı cephesinde bulunan mermer taç kapıdan girilmektedir. Sade bir işçilik sergileyen kapıda süsleme yer almamaktadır. Toplamda 23 adet kesme mermer taşın birleşimi ile sivri bir kemer oluşturulmuştur. Taç kapının girişinin hemen üzerinde mermer oyularak oluşturulmuş daire içine alınmış bir Osmanlı tuğrası ve altında Arapça harflerden oluşturulmuş yazı bulunmaktadır. Burada; *Ya Hazreti Pir Ahi Evran Veli Gaddes Allahu Sirrahul Aziz 1235* yazmaktadır (Şekil 4. 1, 4. 2).

Şekil 4. 1. Taç Kapı (Maral, 2017)

Şekil 4. 2. Taç Kapının Üzerindeki Yazı (Maral, 2017)

Taç kapının kemerinin üzerinde boş bir pano bulunmaktadır, bu panoda 2005 yılında çekilen fotoğraflarda üzerinde “*bu zaviye vakıflar genel müdürlüğü tarafından 1973 yılında onarılmıştır*” yazmaktadır. Bu yazının ne zaman silindiğine dair bilgi bulunmamaktadır (Şekil 4. 3).

Şekil 4. 3. Taç Kapının 2005 Yılındaki Görüntüsü (Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü, 2005)

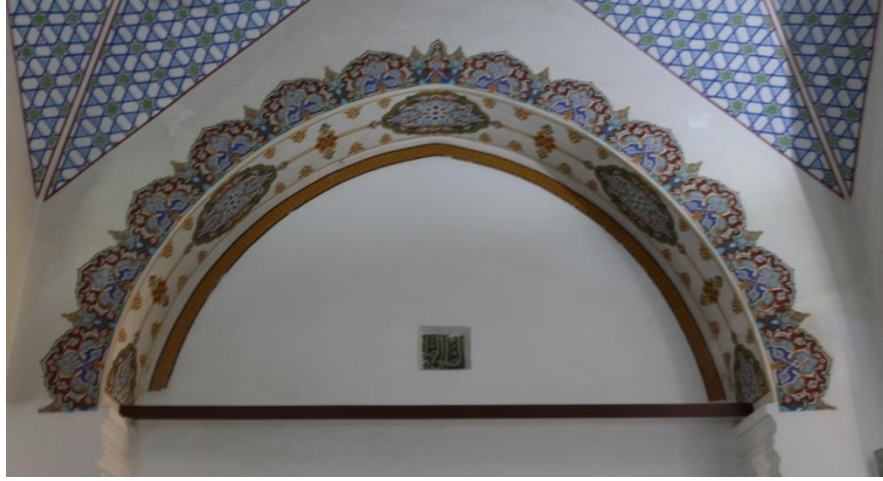
4.1.2 Giriş

İç mekânda, girişte 1,5 basamak merdiven inilerek camii içerisine girilmektedir. Cami'ye girince hemen karşımızda Türbe giriş kapısı bizi karşılamaktadır. Türbe giriş kapısının üstünde bir tane kitabe yer almaktadır. Kitabenin bulunduğu bölüm sade ve süslemesizdir. Kitabenin hemen üzerinde giriş kapısını andıran betondan oluşturulmuş büyük bir kemer bulunmaktadır. Bu kemerin üstünde ve iç kısımlarında kalemişi süslemeleri bulunmaktadır (Şekil 4. 4).

Şekil 4. 4. Kitabe ve Kemer (Maral, 2017)

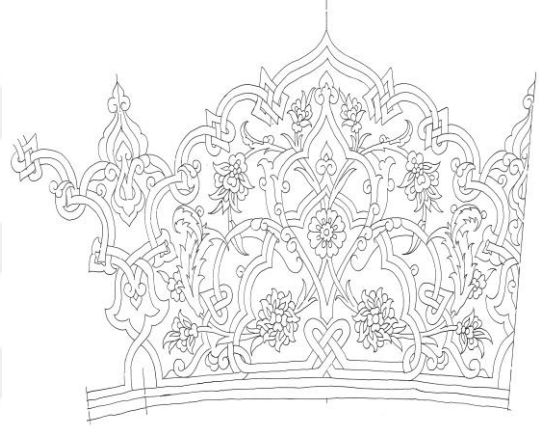
Kemer üstündeki ve içerisindeki kalemişi süslemelerin şekilleri tekrar ilkesiyle ve simetrik bir düzende yerleştirilmiştir (Şekil 4. 5, 4. 6a,b, 4. 7a,b).

Şekil 4. 5. Kemer Üstü Kalemîşi Süslemesi (Maral, 2017)

a.

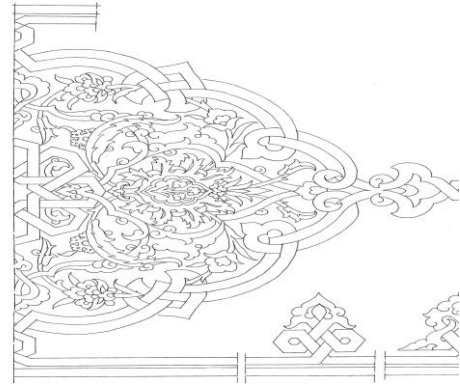

b.

Şekil 4. 6a, b. Kemer Üstü Kalemîşi Süslemesi ve Detaylı Çizimi (Maral, 2017), (Vakıf Eserleri Genel Mdrlg)

a.

b.

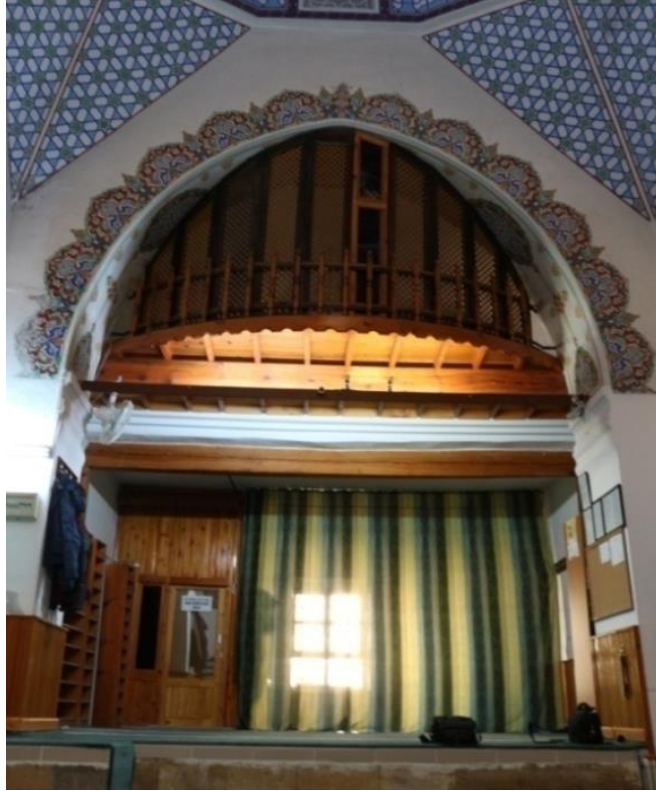
Şekil 4. 7a, b. Kemer İçi Kalemîşi Süslemesi ve 1/2 Detaylı Çizimi (Maral, 2017), (Vakıf Eserleri Genel Mdrlg)

Giriş' in sağında yaklaşık 1 metre yükseklikte basamaklar ile çıkılan cemaat yeri bulunmaktadır (Şekil 4. 8). Bu cemaat yerinde hemen karşımızda, minber, mihrap ve açılıp kapana bilen vaaz kürsüsü bulunmaktadır. Girişin sol tarafında ise gene yaklaşık 1 metre yükseklikte basamaklar ile çıkılan cemaat yeri ve üst kata ulaşmak için perde arkasında kalan merdivenler bulunmaktadır (Şekil 4. 9). Bu bölümün perde ile kapatılmasının sebebi

bayanlara ait namaz yerinin bulunmasıdır. Cami'nin üst katı haricinde hemen her yerinde muazzam güzelliklerde kalemişi süslemeleri yer almaktadır (Şekil 4. 10).

Şekil 4. 8. Girişin Sağ Tarafı (Maral, 2017)

Şekil 4. 9. Girişin Sol Tarafı (Maral, 2017)

Şekil 4. 10. Üst Kat (Maral, 2017)

4.1.3. Mihrap

Girişten sağa dönünce en sonda ortada yer alan mihrap kesme taştan oluşan sade ve simetrik bir süslemeye sahiptir. Yaklaşık 3 metre büyüklüğündedir ve üzerinde taca benzer bir taş süsleme yer almaktadır. Bu mihrabın Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğünden alınan belgeler ve resimler doğrultusunda daha sonraki yıllarda yapıldığı görülmektedir. Muhtemelen en son yenileme çalışmasından sonra yerleştirildiği düşünülmektedir. 1996 yılında çekilen fotoğraflarda mihrabın sade bir şekilde alçıdan yapıldığı üzerinde kavuğa benzer bir taç bulunduğu ve herhangi bir süsleme olmadığı görülmektedir (Şekil 4. 11, 4. 12).

Şekil 4. 11. Mihrabın 1996 Yılındaki Görünümü (Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü)

Şekil 4. 12. Mihrabın Günümüzdeki Görünümü (Maral, 2017)

Ahi Evran Camii mihrabı üzerinde kalemişi süsleme yer almamaktadır. Mihrabın üzerinde farklı geometrik şekillerden oluşturulmuş oyma yöntemi ile yapılan taş süslemeler yer almıştır. Mihrabı iki bölmeye ayırdığımızda diğer yanı ile birbirine simetrik aynı süslemelere sahiptir. Mihrabın üzerinde en aşağısında sağ ve sol yanlarına oyma yöntemi ile birer adet kandil motifi yer almaktadır (Şekil 4. 13).

Şekil 4. 13. Kandil Motifi (Maral, 2017)

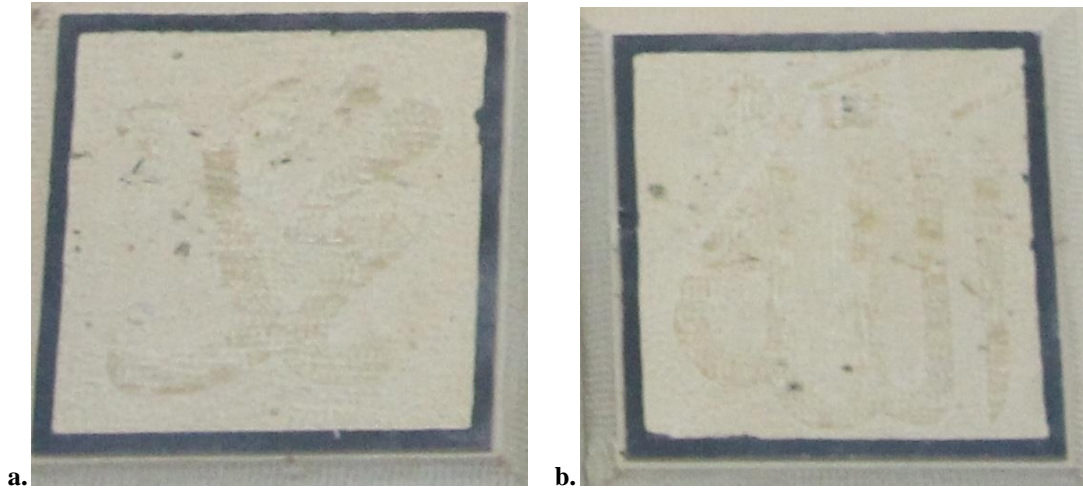
Vazolardan yukarıya doğru uzanan ve birbirlerine kenetlenen geometrik şekiller yer almaktadır. Dikey ve yatay şekilde konuşlandırılan zencerek motifi adı verilen bu geometrik şekil sonsuzluk prensibi (Çam, 1997: 61-65) ile mihrap süslemesini tamamlamaktadır. Zencerek motifinin (Demiriz, 1979: 112) yukarıya doğru uzamaları son bulduğunda yatay bir şekilde iki ucu ile birleşmektedir. Anadolu Selçuklu döneminde

yapılan bazı yapıların taş süslemeleri ile benzerlik göstermektedir (Ögel, 1966: 9) (Şekil 4. 14).

Şekil 4. 14. Zencerek Motifi (Maral, 2017)

Mihrabın üst kısmında yatay haldeki geometrik şekillerin hemen altında sağ ve sol taraflarında iki adet Arapça harflerden oluşan oymalar mevcuttur. Bu oymaların sağ tarafındaki Arapça oymada Allah (Şekil 4. 15a), sol taraftakinde ise Muhammed (Şekil 4. 15b) ismi yazılmıştır. Bu oymalar eskidiği için yazılar çok okunaklı değildir.

Şekil 4. 15a, b. Arapça Harflerden Oluşan Oymaların Görünümü (Maral, 2017)

Aşağıya doğru geldiğimizde yarım kubbe halinde kemer bulunmaktadır. Bu kemerin üzerinde ise yarım kubbe şeklinde birbirini takip eden oymalar yer almıştır (Şekil 4. 16).

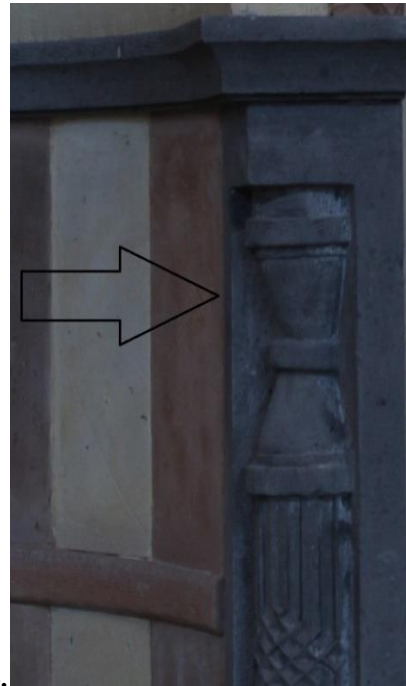

Şekil 4. 16. Oymaların Görünümü (Maral, 2017)

Yarım kubbe şeklinde aşağıya doğru uzanan bölümde yan taraflarda olduğu gibi zencerek motifleri yer almaktadır (Şekil 4. 17a). Bu şekillerin bitiş ve başlangıçlarında simetriği alınmış daralan silindirik şekiller yer almaktadır (Şekil 4. 17b).

a.

b.

Şekil 4. 17a, b. Zencerek Motifleri ve Silindirik Şekillerin Görünümü (Maral, 2017)

Mihrabın alt kısmında yarı simetrik şekilde olan 4 adet geometrik üçgen şekillerin birleşmesiyle oluşan yıldız motifleri yer almaktadır (Şekil 4. 18).

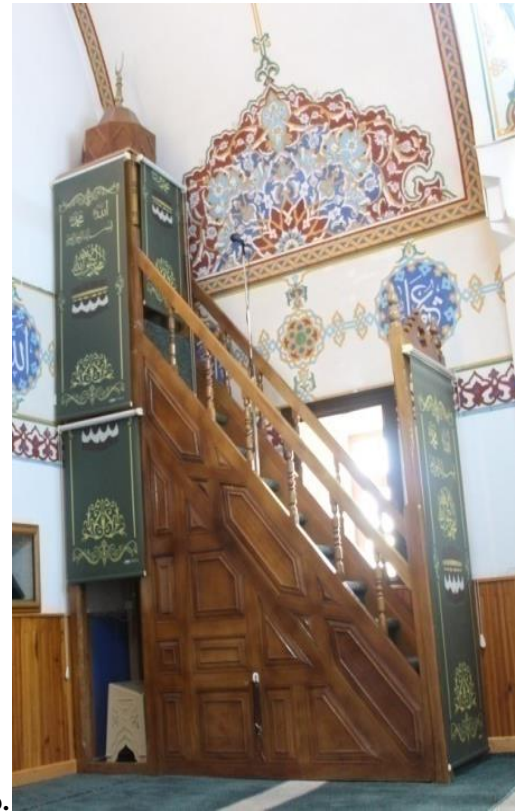
Şekil 4. 18. Yıldız Motifi (Maral, 2017)

4.1.4. Minber

Tamamı ahşaptan oluşturulan Ahi Evran Camii Minber'i, iki kanat üzerine yerleştirilmiştir ve kanatların üzerini kemer biçiminde, ahşabın oyularak oluşturulduğu bir süsleme çevrelemiştir (Şekil 4. 19a, 4. 19b, 4. 20).

a.

b.

Şekil 4. 19a, b. Minber'in Önden ve Yandan Görünümü (Maral, 2017)

Şekil 4. 20. Ahşap Süslemenin Görünümü (Maral, 2017)

Minberin taht kısmı sivridir ve dört kanat üzerine yerleştirilmiştir. Taht sekizgen yapıya sahiptir ve üstünde yukarıya doğru daralan altıgen biçiminde kesilmiş ufak bir taht daha bulunmaktadır. Bu tahtın üzerine de ucunda âlem yerleştirilmiştir (Şekil 4. 21).

Şekil 4. 21. Minber Tahtı (Maral, 2017)

Ahi Evran Cami'nin Minberi 1973'te çekilen fotoğrafa göre değiştirilmiştir. Fotoğrafta minberin çok az bir bölümü çıktığı için sadece ahşaptan yapıldığı anlaşılmaktadır (Şekil 4. 22).

Şekil 4. 22. Ahi Evran Cami Minberi 1973 Yılındaki Görünümü (Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü, 1973)

Ahi Evran Cami'nin minberi 1996 yılında çekilen fotoğraflara bakıldığında ise kaldırılmıştır ve günümüzdeki halinin yerine hangi tarihlerde yerleştirildiği bilinmemektedir.

4.1.5. Vaaz Kürsüsü

Ahi Evran Cami'nde mihrabın sol yanında, kare bir yapıya sahip, iki parçadan oluşan bir vaaz kürsüsü yer almaktadır. Açılıp kapanabilen bir yapıya sahip olan vaaz kürsüsü ahşaptan oluşturulmuş ve mavi renge boyanmıştır. Vaaz kürsüsünün üzerinde

oyma yöntemi ile yapılmış birbirine simetrik farklı geometrik ve bitkisel motifler yer almaktadır (Şekil 4. 23a, b, 4. 24).

a.

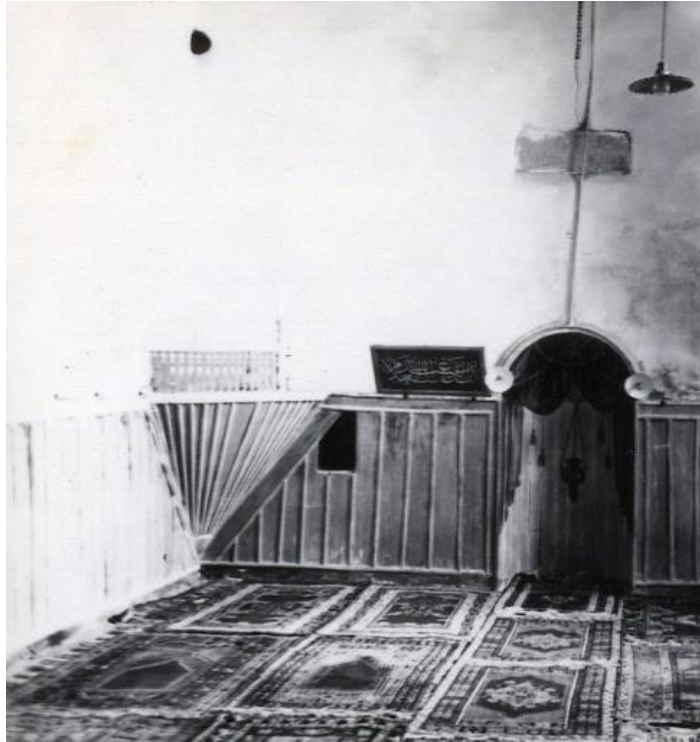
b.

Şekil 4. 23a, b. Vaaz Kürsüsü Açık ve Kapalı Hali Görünümü (Maral, 2017)

Şekil 4. 24. Vaaz Kürsüsü Süslemeleri (Maral, 2017)

Ahi Evran Cami'nde 1973 yılında çekilen fotoğraflara bakılacak olursa vaaz kürsüsü aşağıdan yukarıya doğru genişleyen silindirik bir yapıya sahiptir ve ahşaptan oluşturulmuştur. Fotoğrafın siyah beyaz tonlara sahip olmasından dolayı kürsünün rengi belli olmamaktadır. Silindirik yapıya sahip vaaz kürsüsünün üzerinde herhangi bir süsleme görülmemektedir (Şekil 4. 25).

Şekil 4. 25. 1973 Yılı Vaaz Kürsüsü (Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü, 1973)

Ahi Evran Cami'nde 1996 yılında çekilen fotoğraflara bakıldığında ise minber ve vaaz kürsüsü kaldırılmıştır ve yerine herhangi bir kürsü veya başka bir obje yerleştirilmemiştir (Şekil 4. 26). Tahminen vaaz kürsüsü de minber ile aynı tarihlerde tekrardan oluşturulup camiye yerleştirilmiştir.

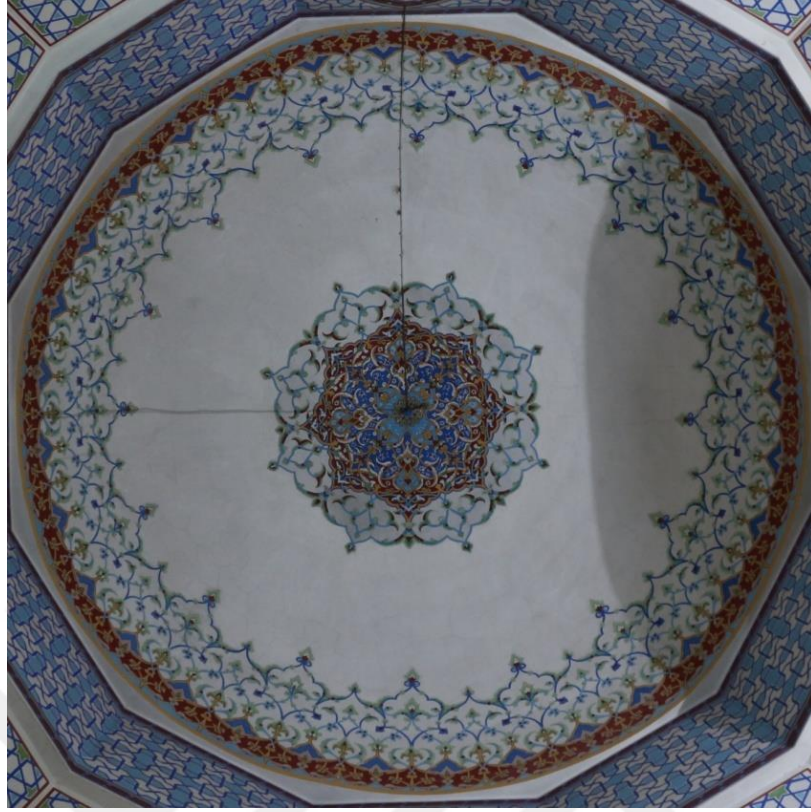

Şekil 4. 26. 1996 Yılı (Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü, 1996)

4.1.6. Kubbe

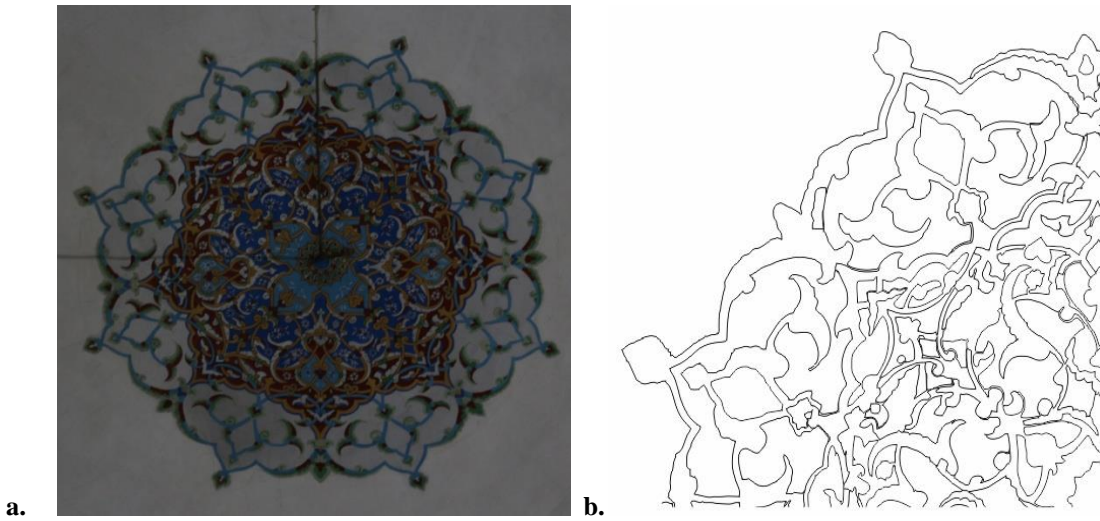
Ahi Evran Cami'nde cemaat yeri, Ahi Evran'ın sandukasının üzeri, diğer sandukaların üzeri ve okuma odası dâhil olmak üzere 4 adet kubbe bulunmaktadır. Kubbelerin en büyük olanı giriş kapısı önü kubbesidir. Ahi Evran Cami'nde bulunan 4 kubbeye kalemişi tekniği kullanılarak yapılan bitkisel ve rumi motiflerden oluşturulmuş süslemeler yer almaktadır.

Ahi Evran Camii giriş kapısı önü kubbesinin ortasında, merkezden etrafa doğru yayılan, bitkisel motiflerden ve rumi motiflerinden oluşan kompozisyon yer almaktadır. Kubbenin tüm yüzeyi süsleme ile doldurulmamıştır. Kubbenin geri kalan bölümünde süsleme yer almamaktadır (Şekil 4.27).

Şekil 4. 27. Ahi Evran Cami Giriş Kapısı Önü Kubbesi Genel Görünümü (Maral, 2017)

Ahi Evran Cami giriş kapı önü kubbesinin süslemelerinin genelinde, turkuaz, bordo ve mavi renkler hâkim olmuştur. Kubbenin göbek kısmında bulunan kalemişi süslemelerde, mavi zemin üzerine, altın yıldız, bordo, yeşil, turkuaz ve beyaz renkler kullanılarak motifler tasarlanmıştır. Motiflerle beraber devam eden süslemeler geometrik yüzey deseni olan çokgenler (Demiriz, 1979: 126) ile birleşerek ve rumi motifleriyle (Demiriz, 1979: 99-100) son bulmuştur (Şekil 4. 28a, b).

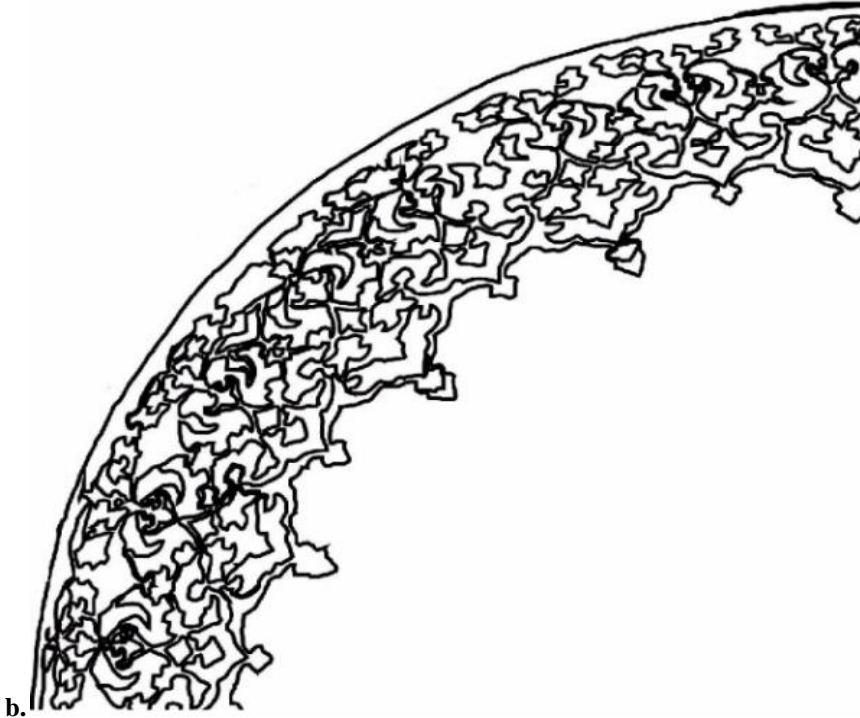

Şekil 4. 28a, b. Kubbe Göbeği Görünümü ve ¼'ünün Çizimi (Maral, 2017)

Ahi Evran Cami giriş kapı önü kubbesinin boş kalan kısmı, göbek ile iç kenar çevresinin ortasıdır. Boş kalan kısımdan sonra kubbenin iç kenar çevresinde de, turkuaz ve bordo renkler sıklıkla kullanılmıştır. Kenar çevresinin süslemesi göbek süslemesinin son kısmının simetriği alınmış halidir ve rumi motifler kullanılmıştır (Şekil 4. 29a, b).

a.

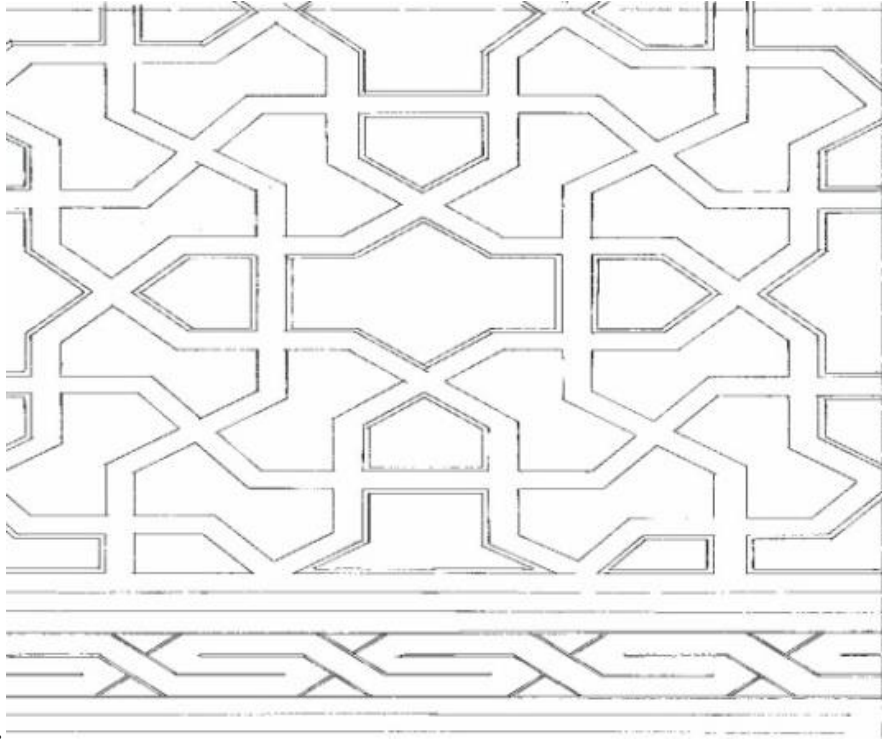
b.

Şekil 4. 29a, b. Kubbe İç Kenar Çevresi ¼'ünün Görünümü ve Çizimi (Maral, 2017)

Ahi Evran Cami giriş kapı önü kubbesinin tromp kenarlarında daire içerisinde karşılıklı yerleştirilmiş 4 adet pencere bulunmaktadır ve pencerelerin etrafı zeminde hiç boşluk kalmayacak şekilde sonsuzluk ve girişik bezeme prensipleri (Etikan, 2011: 1, 4) ile kalemişi süslemeleri yer almaktadır. Pencerelerin kenarlarında bulunan süslemeler geometrik yüzey deseninden (Demiriz, 1979: 127) oluşturulmuş bir kompozisyonudur. Zemininde turkuaz renk ve diğer kısımlarında bordo, altın yıldız, mavi ve beyaz renkler kullanılmıştır (Şekil 4. 30a, b).

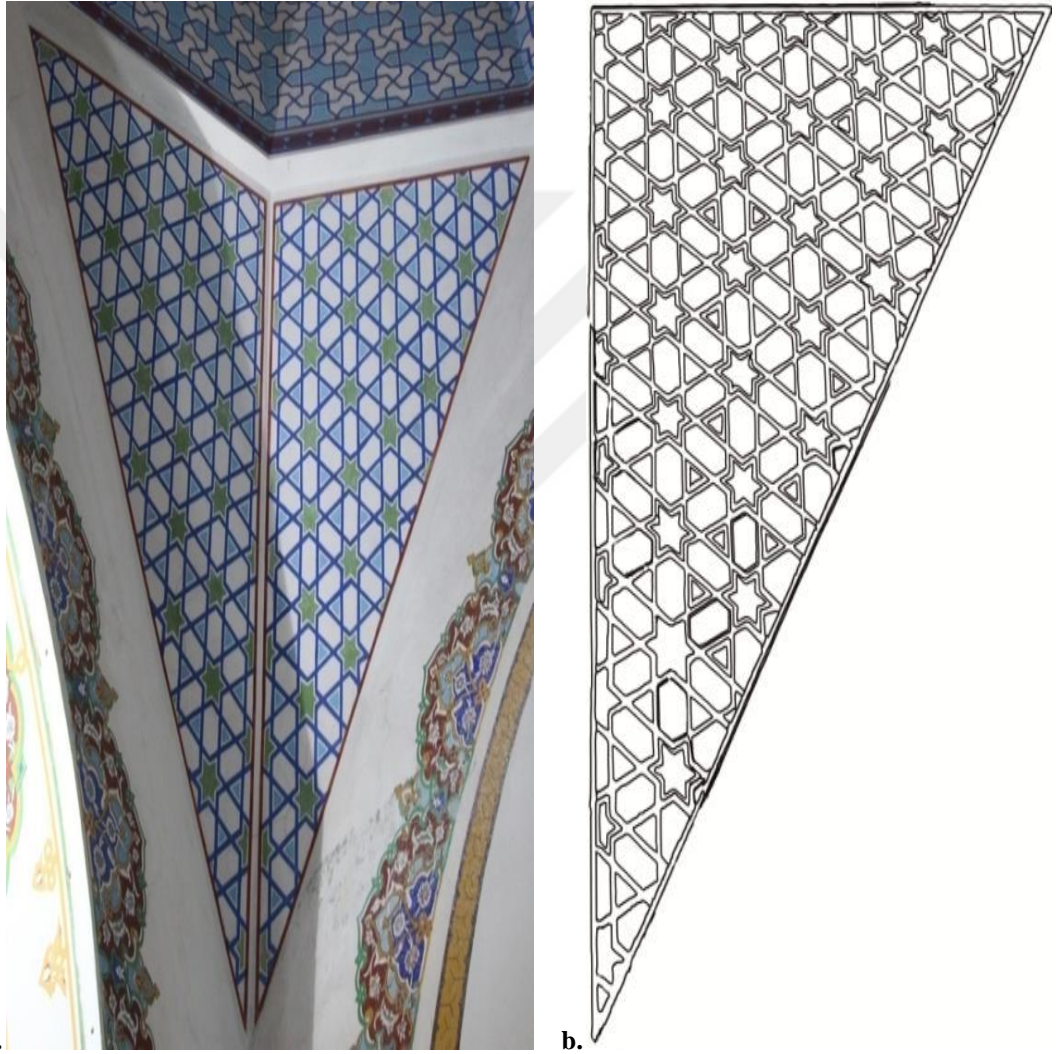
a.

b.

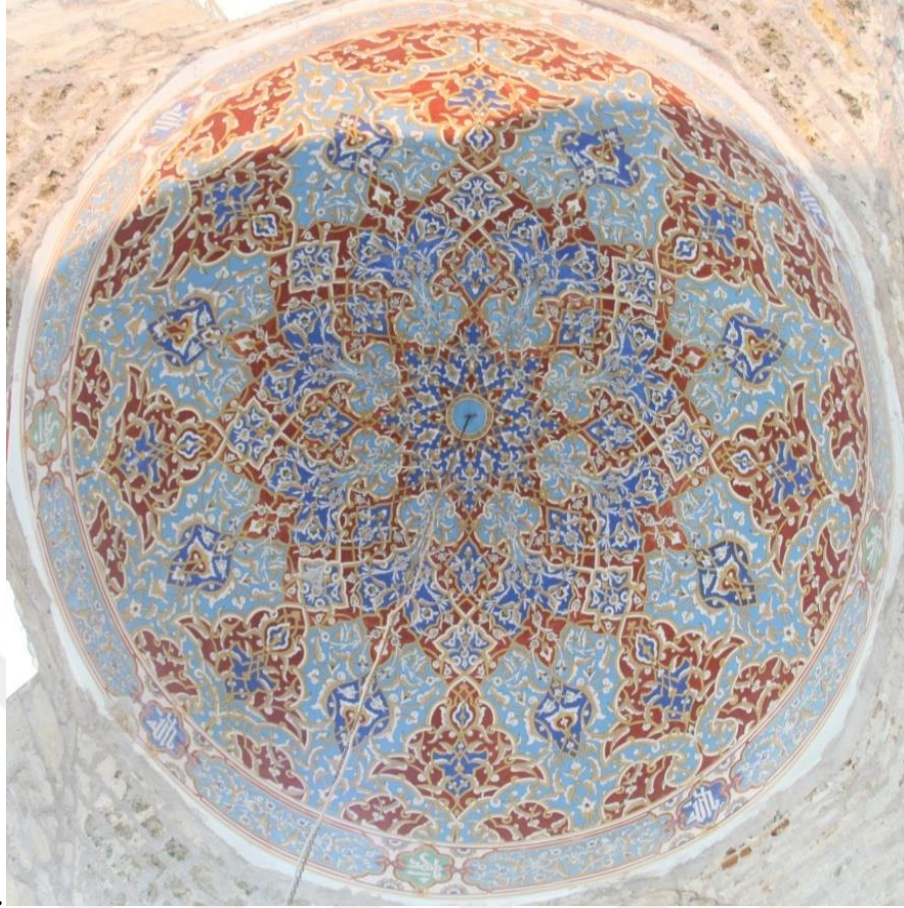
Şekil 4. 30a, b. Geometrik Yüzey Deseni Kompozisyonu ve 1/4'ünün Çizimi (Maral, 2017)

Ahi Evran Cami giriş kapı önü kubbesinin tromp kenarlarının altında karşılıklı olarak 4 köşeye yerleştirilmiş her köşede birbirine simetrik ikişer adet 6 kollu yıldızlardan oluşturulmuş, yıldızlı geometrik desen motifi (Demiriz, 1979: 132) kalemişi süslemeler ile yerleştirilmiştir. Ayrıca geometrik süslemelerin yanı sıra İslam da Mühr-i Süleyman Hz. Süleyman'ın mührü anlamına da gelen iç içe geçmiş 6 kollu yıldızlar (Demiriz, 1979: 133) bulunmaktadır. Süslemenin zeminde beyaz renk kullanılmıştır. Süslemede ayrıca, turkuaz, mavi, yeşil ve bordo renklere de yer verilmiştir (Şekil 4. 31a, b).

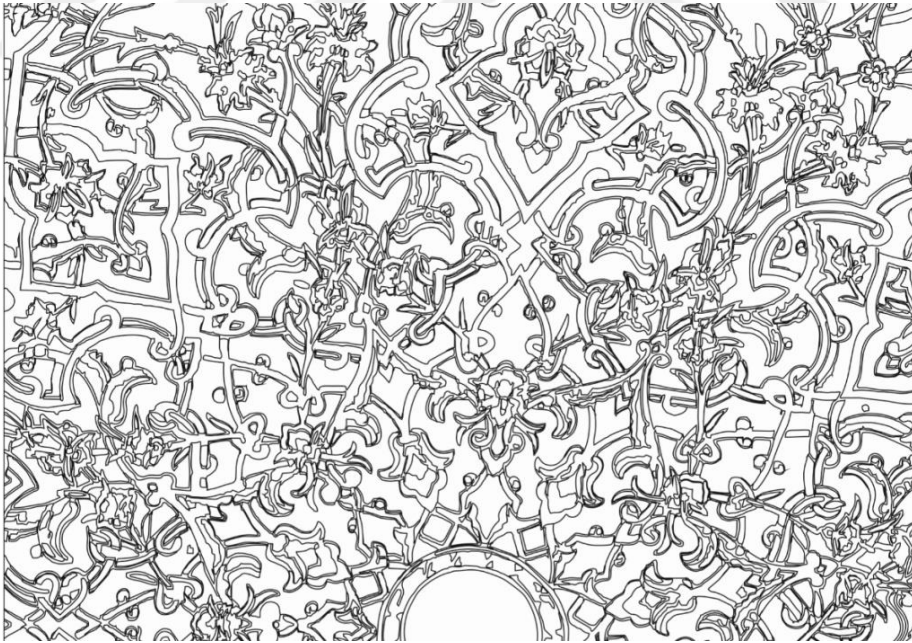

Şekil 4. 31a, b. Geometrik Desen Motifinin Görünümü ve 1/2'sinin Çizimi (Maral, 2017)

Ahi Evran Caminin türbesinin içerisine girince Ahi Evran'ın sandukasının üzerinde bulunan kubbenin ortasından merkezden etrafa doğru yayılan girişik bezeme prensibi (Etikan, 2011: 4) ile oluşturulan kalemişi süslemeler yer almaktadır. Kubbenin merkezi 8 köşeli geometrik süslemeden çevreye doğru bitkisel motifler ve rumi motiflerin bir arada kullanımı ile oluşturulmuştur (Şekil 4. 32a, b).

a.

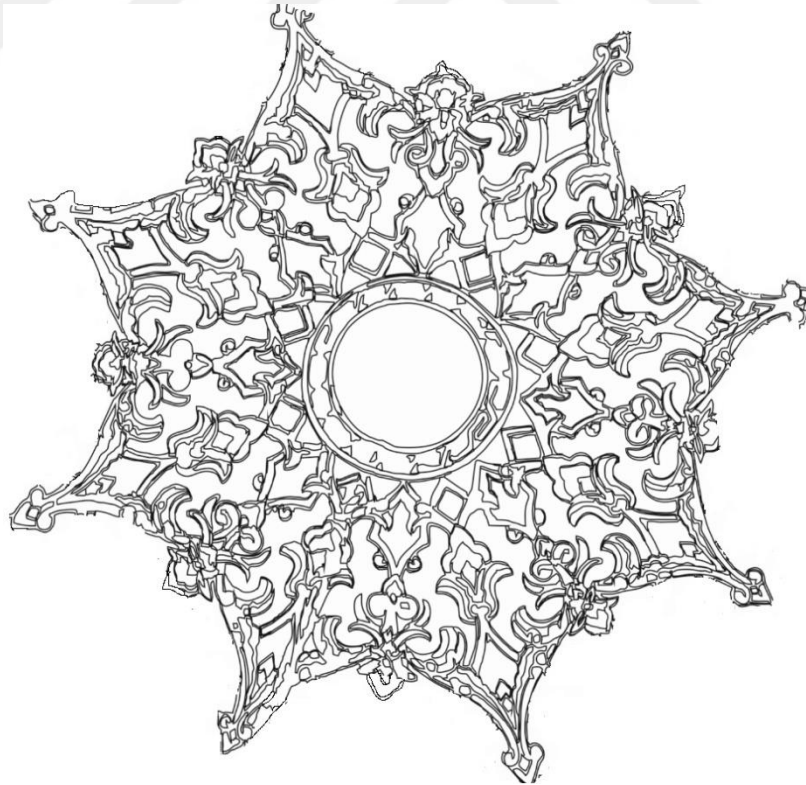
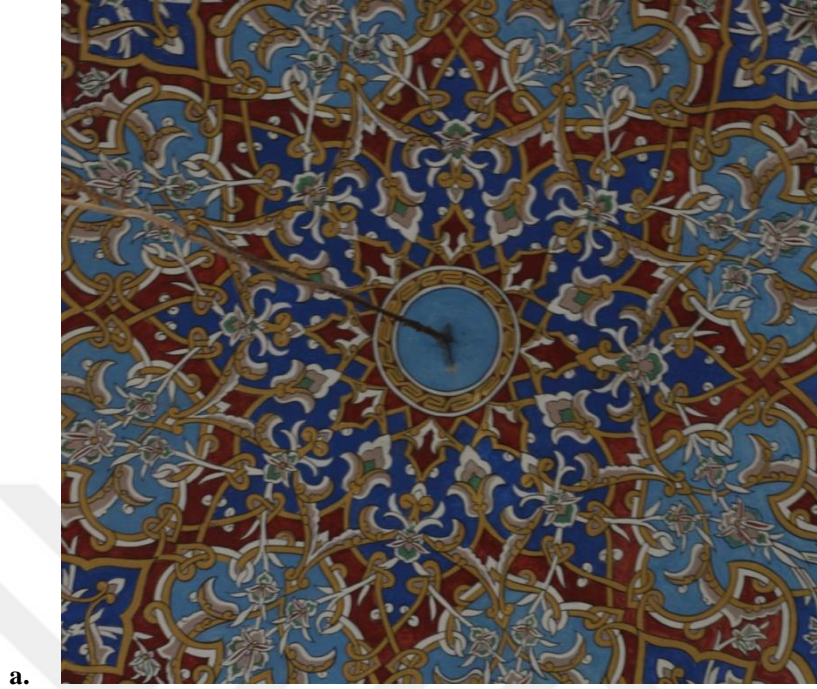

b.

Şekil 4. 32a, b. Kubbenin Görünümü ve ¼'ünün Çizimi (Maral, 2017)

Ahi Evran'ın sandukasının üzerinde bulunan kubbenin tam merkezinde yer alan 8 köşeli geometrik çokgen motifler bulunmaktadır. Bu geometrik şekil kubbenin yüzeyine merkezdeki geometrik şekli içine almış şekilde tekrar konumlandırılmıştır. İçerisine birçok hatayi (Birol ve Derman, 2008: 69), yaprak (Birol ve Derman, 2008: 24) ve sap çıkmaları

(Biol ve Derman, 2008: 43) motifleri yerleştirilerek kompozisyon oluşturulmuştur (şekil 4. 33a, b).

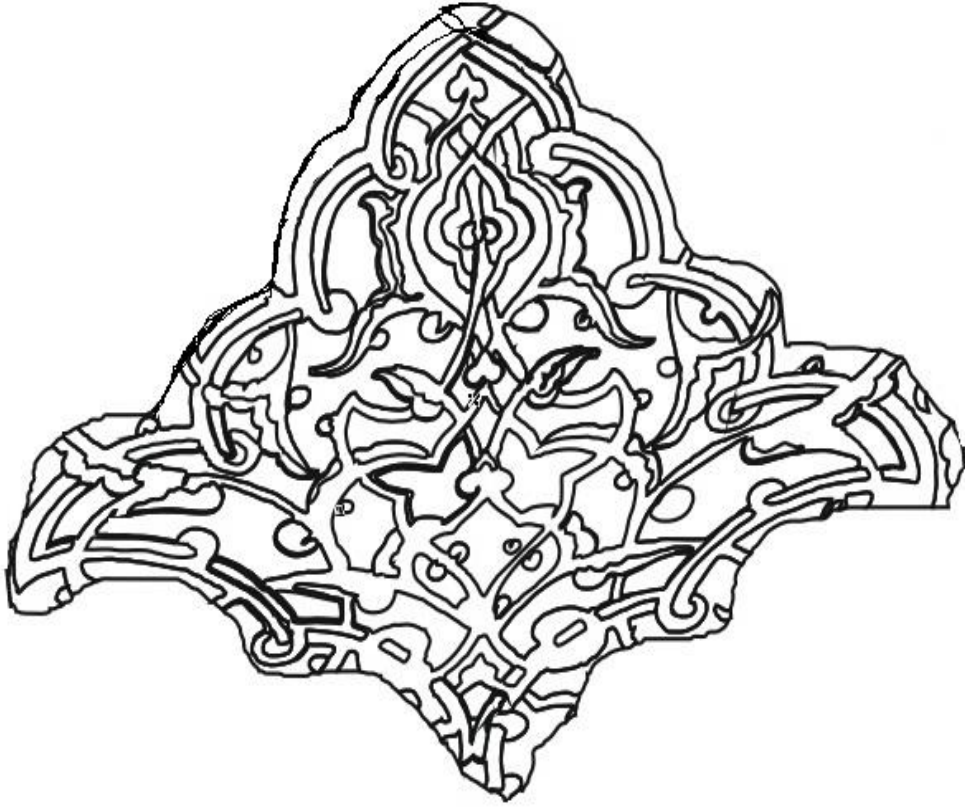

şekil 4. 33a, b. Kubbe Merkezinin Detay G3r3n3m3 ve izimi (Maral, 2017)

Çokgenlerin bitiminde hatayi motifi içerisine yaprak ve sap çıkmaları yerleştirilerek tekrar ilkesiyle devam etmektedir (şekil 4. 34a, b).

a.

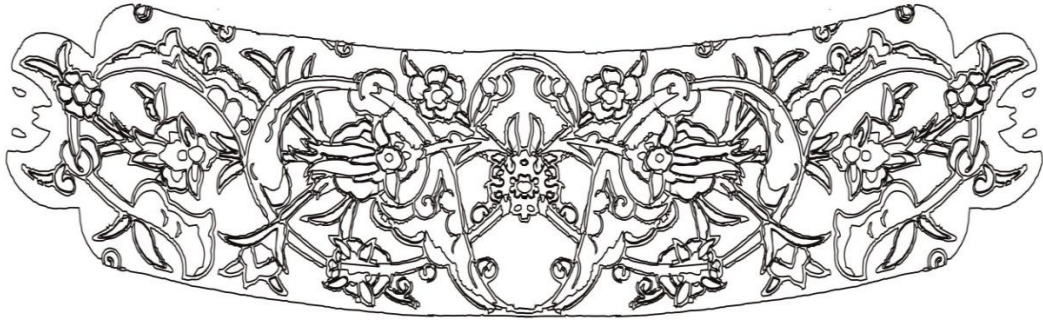
b.

Şekil 4. 34a, b. Motiflerin 1/8'inin Detay Görünümü ve Çizimi (Maral, 2017)

Süslemede turkuaz, altın yıldız, bordo, mavi, yeşil ve beyaz renkler kullanılmıştır. Kubbenin bitiminde bitkisel motiflerden sınırlandırma prensibi (Etikan, 2011: 5) ile oluşturulmuş 8 adet birbirinin aynısı olan kompozisyon yerleştirilmiş (Şekil 4. 35a, b) ve kompozisyonların aralarında sınırlandırma prensibi ile Arapça harflerden oluşturulmuş yazılar bulunmaktadır (Şekil 4. 36a, b).

a.

b.

Şekil 4. 35a, b. Kubbenin Bitimindeki Kompozisyonun 1/8'inin Detay Görünümü (Maral, 2017)

a.

b.

Şekil 4. 36a, b. Arapça Harflerden Oluşturulan Yazıların Çizimi (Maral, 2017)

Şekil 4. 36a'nın meali, Ya Muhammed. Şekil 4. 36b'nin meali, Ya Allah (Yağmur, 2019).

Süslemenin özellikle alt kısımlarında nem ve havasızlıktan dolayı olduğu düşünülen renklere solmalar mevcuttur. Bu bölümde süslemeler son bulmaktadır ve

kubbe bitiminden sandukanın alt hizasına kadar kesme taşlar ile inşa edilerek oluşturulmaktadır (Şekil 4. 37).

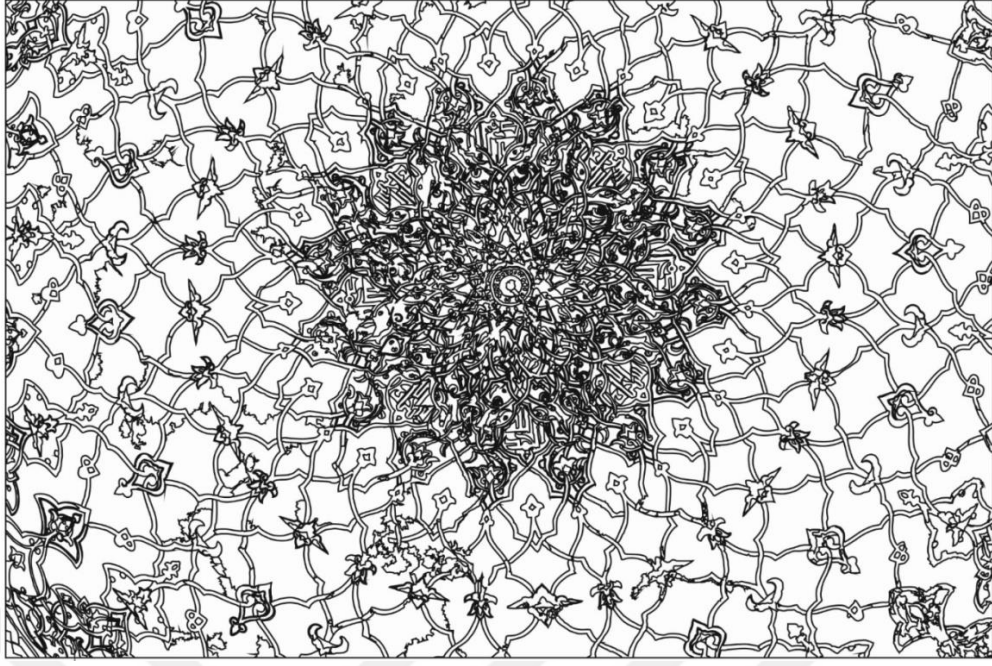

Şekil 4. 37. Kesme Taşlar İle İnşa Edilen Bölümün Detay Görünümü (Maral, 2017)

Ahi Evran caminin türbe girişinin önünde yer alan kubbede de merkezden etrafa doğru yayılan kalemişi süsleme görülmektedir. Kubbenin merkezinde bulunan geometrik şekilden etrafa doğru yayılan süslemede geometrik şekiller, bitkisel motifler ve rumi motiflerden oluşturulmuş kompozisyon yer almaktadır (Şekil 4. 38, 4. 39).

Şekil 4. 38. Kubbenin Görünümü (Maral, 2017)

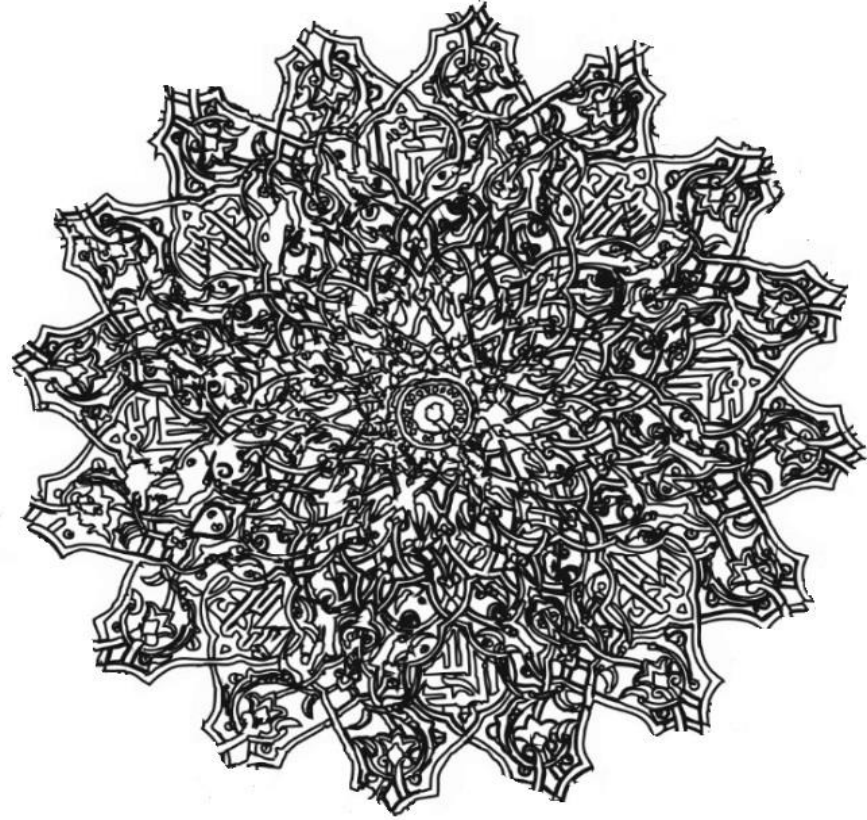

Şekil 4. 39. Kubbenin Orta Bölümünün Çizimi (Maral, 2017)

Ahi Evran caminin türbe girişinin önünde yer alan kubbenin yüzeyinde orta kısımda Arapça harflerden oluşan birbirlerine simetrik bir şekilde zeminlerinde iki farklı renk kullanılarak süslemeye dâhil edilen simetri ve tekrar prensibi (Etikan. 2011: 3) ile oluşturulmuş yazılar görülmektedir (Şekil 4. 40a, b, c, d). Aynı Ahi Evran'ın sandukasının üzerinde bulunan kubbeye olduğu gibi nem ve havasızlıktan olduğu düşünülen solmalar burada da mevcuttur.

a.

b.

c.

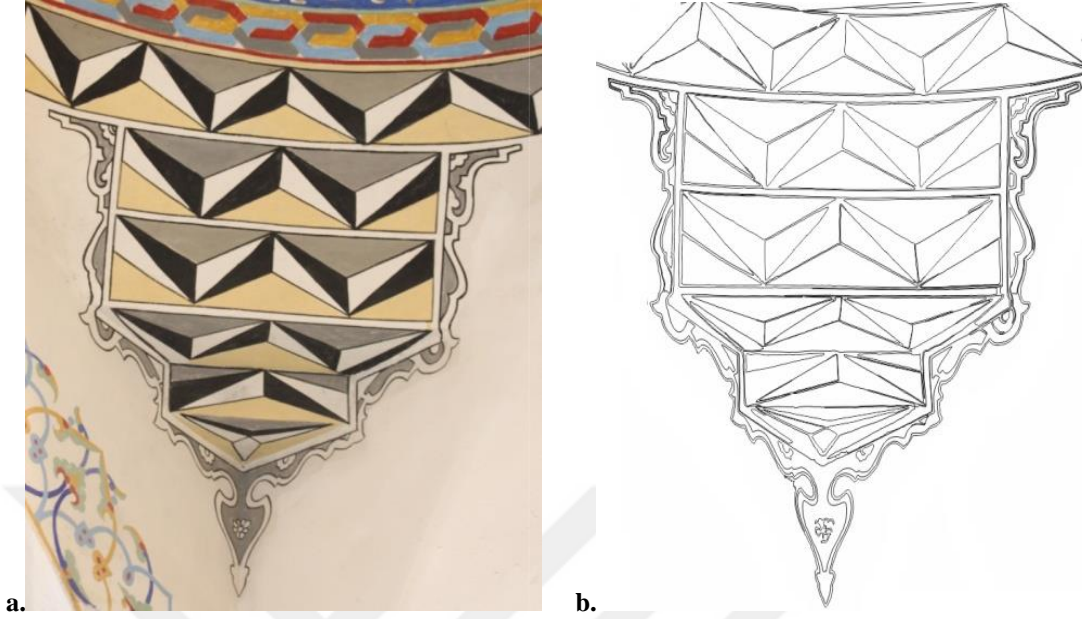
d.

Şekil 4. 40a, b, c, d. Göbeğin Detay Görünümü, Çizimi ve Yazıların Çizimi (Maral, 2017)

Şekil 4. 40c'nin meali, Elhamdülillah. Şekil 4. 40d'nin meali, Bismillah (Yağmur, 2019).

Ahi Evran caminin türbe girişinin önünde yer alan kubbenin dış çerçevesinde iç içe geçmiş geometrik üçgen şekil ile süsleme devam etmektedir. Kubbenin iç süslemesinde sona gelince kubbenin tromp kenarlarına birbirlerinin aynısı olan 4 adet geometrik

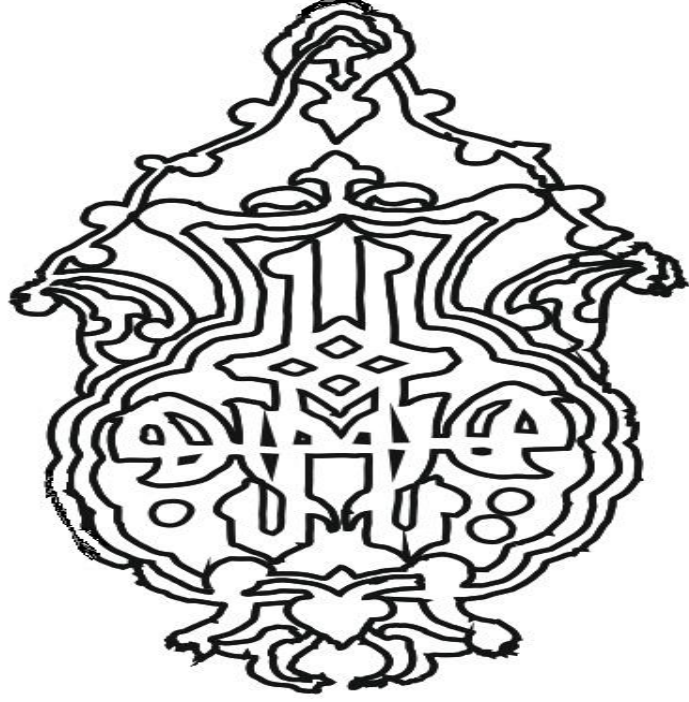
motiflerden oluşturulup perspektif etkisi verilen süslemeler 4 köşeye yerleştirilmişlerdir (Şekil 4. 41a,b).

Şekil 4. 41a, b. Geometrik Üçgen Şekil ile Süslemenin Görünümü ve Çizimi (Maral, 2017)

Ahi Evran caminin türbe girişinin önünde yer alan kubbenin tromp kenarlarının boş kalan 2 yanına 2 adet birbirinin tekrarı olan geometrik ve bitkisel motiflerden oluşturulmuş süslemeler yerleştirilmiştir. Bu süslemelerin uçlarına içerisinde bitkisel motiflerin bulunduğu kapalı formda rumilerle tasarlanmış, ortasında kufi hatlar (Ülker, 1987: 15) olan içerisinde karşılıklı olarak 2 kere Ya Hu yazılan (Yağmur, 2019) bir kandil motifi sarkıtılmış halde yerleştirilmiştir (Şekil 4. 42a, b).

b.

Şekil 4. 42a, b. Kandil Motifi Görünümü ve Çizimi (Maral, 2017)

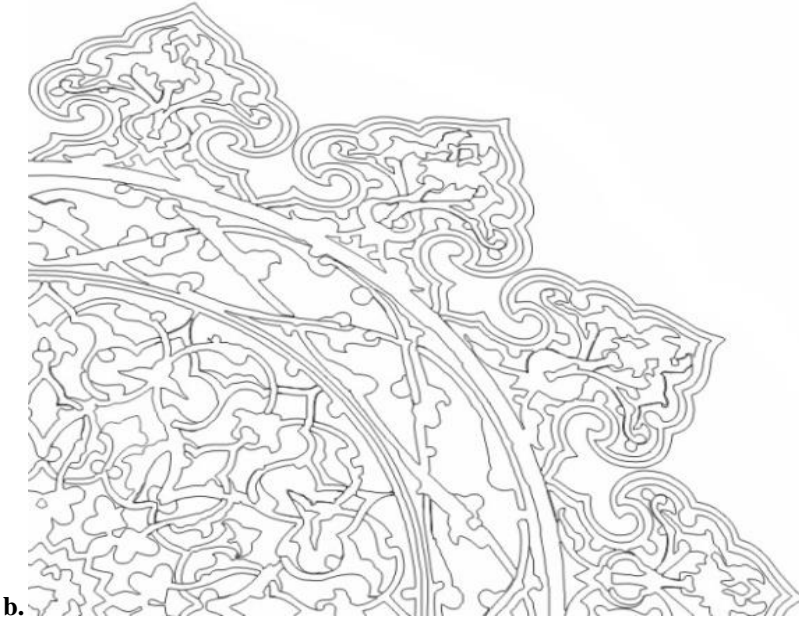
Ahi Evran caminin türbe girişinin önünde yer alan kubbenin süslemelerinde turkuaz, mavi, beyaz, kırmızı, turuncu, gri ve siyah renkler kullanılmıştır.

Ahi Evran caminin okuma odasının içinde bulunan kubbenin içerisine de kalemişi göz dolduran süslemeler yerleştirilmiştir. Kubbenin merkezindeki geometrik şekilden etrafa doğru yayılan bitkisel ve rumi motiflerinden oluşturulmuş kompozisyon yer almaktadır (Şekil 4. 43).

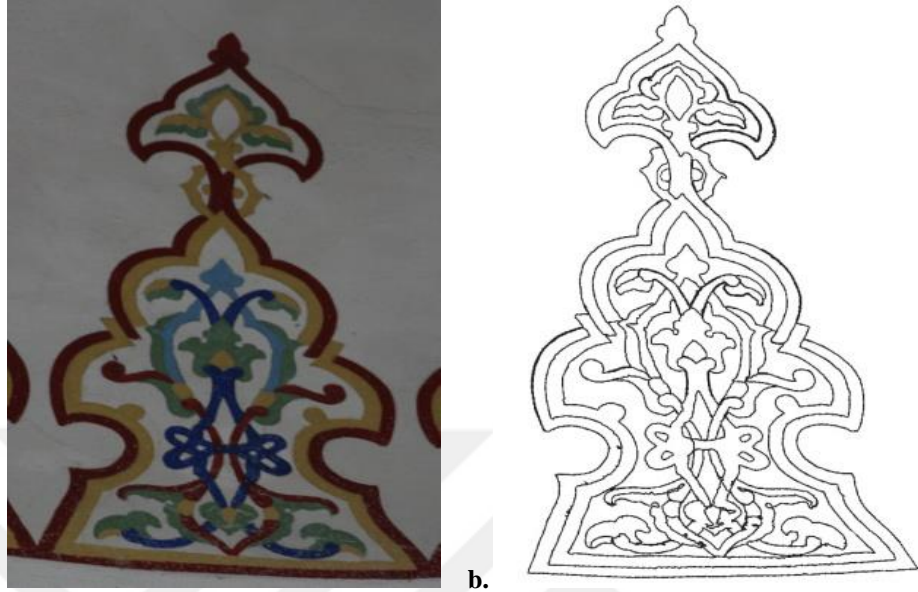
Şekil 4. 43. Okuma Odası İçinde Bulunan Kubbenin Genel Görünümü (Maral, 2017)

Ahi Evran caminin okuma odası içerisinde bulunan kubbenin merkezinde kompozisyonu takip eden süslemeler bulunmaktadır. Bu süslemelerin hemen ardında yer alan daire içine alınmış üzerinde rumi motifler bulunan birbirine kenetlenmiş motifler yer almaktadır. Kubbenin göbeğini oluşturan dairenin dışında yine rumi motiflerinden oluşturulmuş içlerinde bitkisel motifler bulunan tam tekrar ilkesiyle yerleştirilen süslemeler bulunmaktadır (Şekil 4. 44a, b).

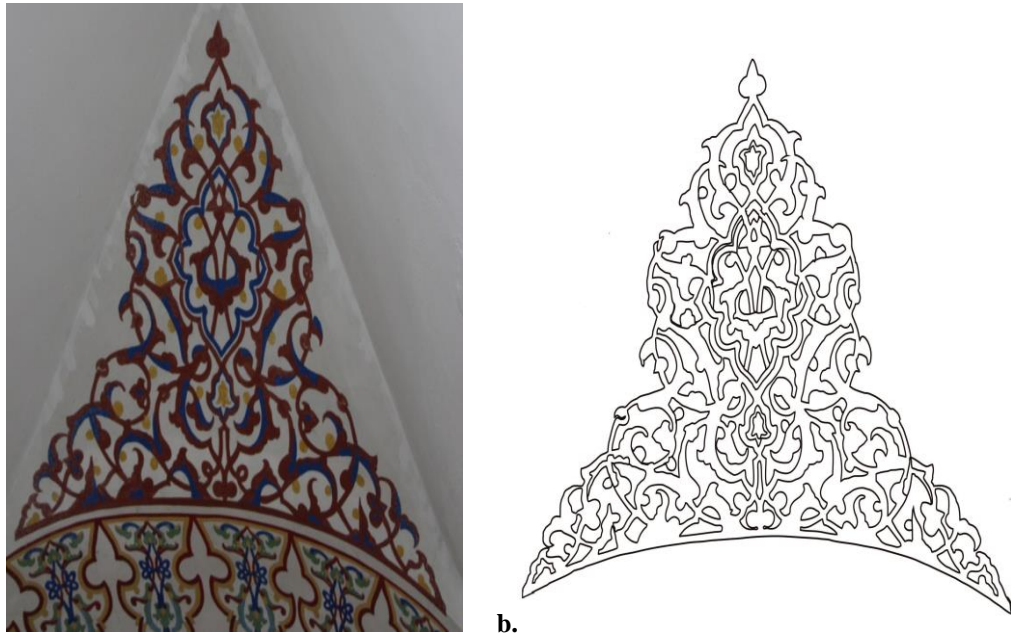
Şekil 4. 44a, b. Kubbenin Göbeğinin Görünümü ve ¼' ünün Çizimi (Maral, 2017)

Ahi Evran caminin okuma odasının içinde bulunan kubbenin süslemelerinin sonunda ise rumi motiflerinin ve bitkisel motiflerin bir arada olduğu süslemeler kubbe dairesi boyunca tekrar ilkesiyle oluşturulmuştur (Şekil 4. 45a,b).

Şekil 4. 45a, b. Kubbenin Son Kısımında Bulunan Süslemenin Detay Görünümü ve Çizimi (Maral, 2017)

Ahi Evran caminin okuma odasının içinde bulunan kubbenin tromp kenarları kubbenin dış çerçevesinde bulunan rumi motifleri ile bitkisel motiflerin bir arada olduğu süsleme 4 duvar kenarına yerleştirilmiştir (Şekil 4. 46a, b).

Şekil 4. 46a, b. 4 Kenar Duvara Yerleştirilen Motifin Detay Görünümü ve Çizimi (Maral, 2017)

Ahi Evran caminin okuma odasının içinde bulunan kubbenin süslemelerinde turkuaz, sarı, mavi, kırmızı, yeşil, turuncu ve beyaz renkler kullanılmıştır.

4.1.7. Cemaat Yeri

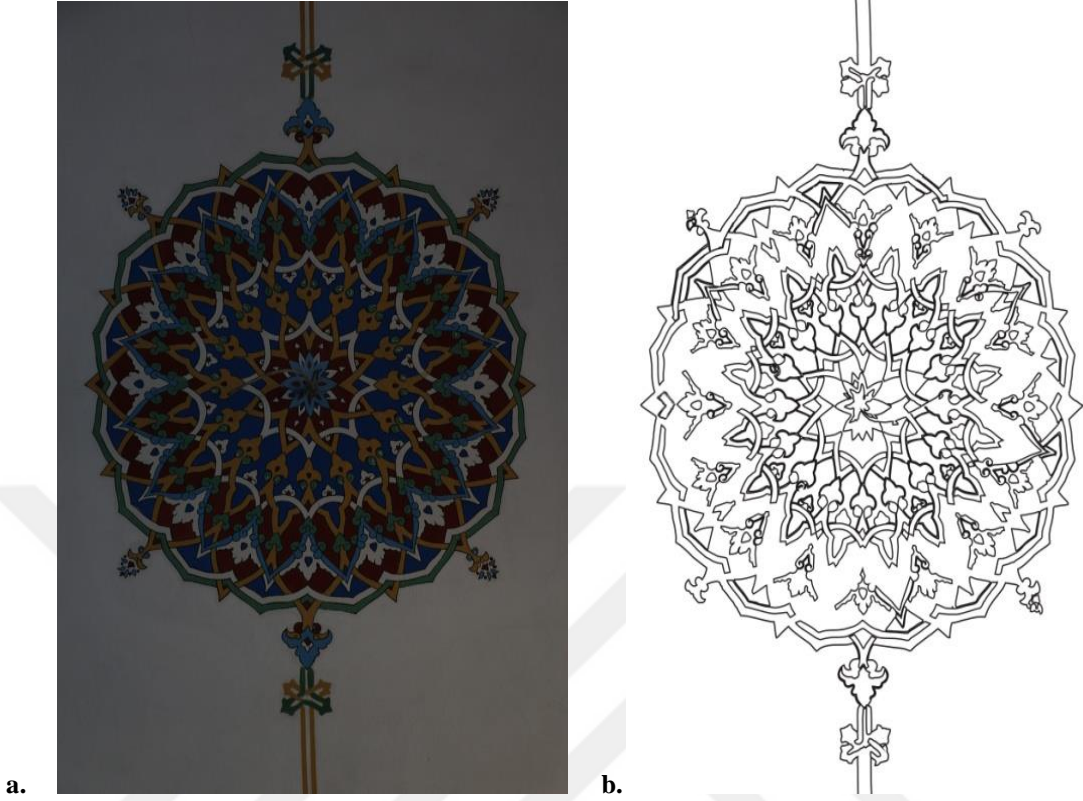
Ahi Evran caminin giriş kapısının önünde, sağında, solunda ve üst katında olmak üzere 4 adet cemaat yeri bulunmaktadır. Üst kat haricinde cemaat yerleri arasında bölme bulunmadığı için 2 ana mekân üst kat ve alt kat olarak sınıflandırılmıştır. İlk cemaat yeri olan giriş kapısının sağında bulunan alanda kubbe yer almamaktadır. Kubbesi bulunmayan cemaat yerinin tavanında iki adet yarım daire şeklinde kemerli bir yapı ve aralarında yine yarım daire şeklinde kemersiz bir yapıya sahip alan yer almaktadır (Şekil 4. 47). Bu 2 alan birbirine benzer kalemîşi süslemeleri ile doldurulmuştur. Türbe odasında bulunan kemer haricinde, üzerinde kalemîşi süsleme bulunan bütün kemerlerde aynı kompozisyonlardan oluşturulmuş kalemîşi süslemeler yer almaktadır. Caminin süslemesi bulunan her bölümünde olduğu gibi burada da geometrik şekillerden, rumi motiflerden ve bitkisel motiflerden oluşturulmuş kompozisyonlar yer almaktadır.

Şekil 4. 47. Yarım Daire Alanın Görünümü (Maral, 2017)

Ahi Evran caminin cemaat yerlerinde bulunan kemerlerin iç kısımlarında konumlandırılmış iki adet bölünmüş yarım daire planlı yerlerde, geometrik motifler, rumi motifler ve bitkisel motiflerden oluşan kalemîşi süsleme kompozisyonları bulunmaktadır.

Bu bölünmüş alanların ortasında kubbe varmış görüntüsü olan, daire planlı, göbekten etrafa doğru yayılan süslemeler yer almaktadır (Şekil 4. 48a, b).

Şekil 4. 48a, b. Süslemenin Görünümü ve Çizimi (Maral, 2017)

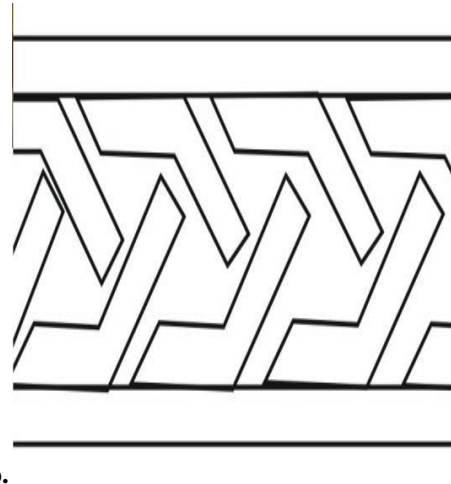
Ahi Evran caminin cemaat yerlerinde bulunan kemersiz alanların bitiş ve başlangıç yerlerinde göbek ile bağlantısı bulunan süslemelerde rumi ve bitkisel motiflerden oluşturulmuş kalemişi süslemeler yer almaktadır (Şekil 4. 49a, b).

Şekil 4. 49a, b. Süslemelerin Görünümü ve 1/2'sinin Çizimi (Maral, 2017)

Ahi Evran caminin cemaat yerinde bulunan kemersiz alanların süslemelerinde zencerek motifi dairenin etrafında tamamen çevreleyerek süslemeye son verilmiştir. Zeminde mavi ve turuncu, dış çizgilerinde ise kırmızı, yeşil ve turuncu renkler kullanılmıştır (Şekil 4. 50a, b). Süslemelerin genelinde ise turkuaz, bordo, beyaz, mavi, turuncu ve yeşil renkler kullanılarak süslemeler boyanmıştır.

Şekil 4. 50a, b. Zencerek Motifi Detay Görünümü ve Çizimi (Maral, 2017)

Caminin cemaat yerinde bulunan kemersiz alanların süslemelerinde dış çerçevelerin altına her birinde farklı yazılar olan Arapça harflerden oluşturulmuş geometrik motiflerin ve rumi motiflerin içlerine yerleştirilmiş yazılar kullanılmıştır. Bu yazılar bölünmüş 2 alana da ikişer adet olmak üzere karşılıklı olarak toplamda 8 adet olarak

konumlandırılmışlardır (Şekil 4. 51, 52, 53, 54, 55, 56). Fakat karşı taraf da bulunan süslemelerin bazıları minberin arkasında kaldığı için görülmemektedir. Bu yazılar aynı motiflere sahip olarak mihrabın 2 yanına da toplam da 4 adet olarak yerleştirilmiştir. Minberin sağında bulunan süslemenin bir tanesi mihrabın arkasında kaldığı için görülmemektedir. Motiflerin aralarına geçişleri sağlamak için geometrik şekillerden, rumi motiflerinden ve bitkisel motiflerden oluşturulan kompozisyonlar yerleştirilmiştir (Şekil 4. 57a, b).

Şekil 4. 51. Dış Çerçevenin Altında Bulunan Süslemelerin Görünümü (Maral, 2017)

Şekil 4. 51' in meali: Oraya barış içinde ve güvenlikle giriniz (Yağmur: 2019).

Şekil 4. 52. Dış Çerçevenin Altında Bulunan Süslemelerin Görünümü (Maral, 2017)

Şekil 4. 52'nin meali: Muhammed aleyhisselatu vessalam (Yağmur: 2019).

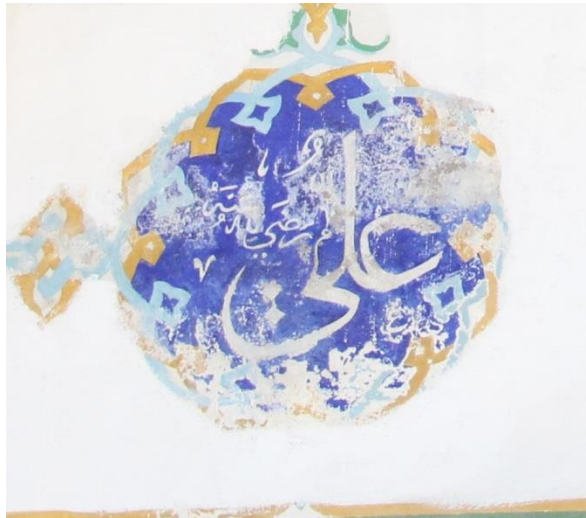
Şekil 4. 53. Dış Çerçevenin Altında Bulunan Süslemelerin Görünümü (Maral, 2017)

Şekil 4. 53'ün meali: Hüseyin radiyallahu anh (Allah ondan razı olsun) (Yağmur, 2019).

Şekil 4. 54. Dış Çerçevenin Altında Bulunan Süslemelerin Görünümü (Maral, 2017)

Şekil 4. 54'ün meali: Ömer i faruk, radiyallahu anh (Yağmur, 2019).

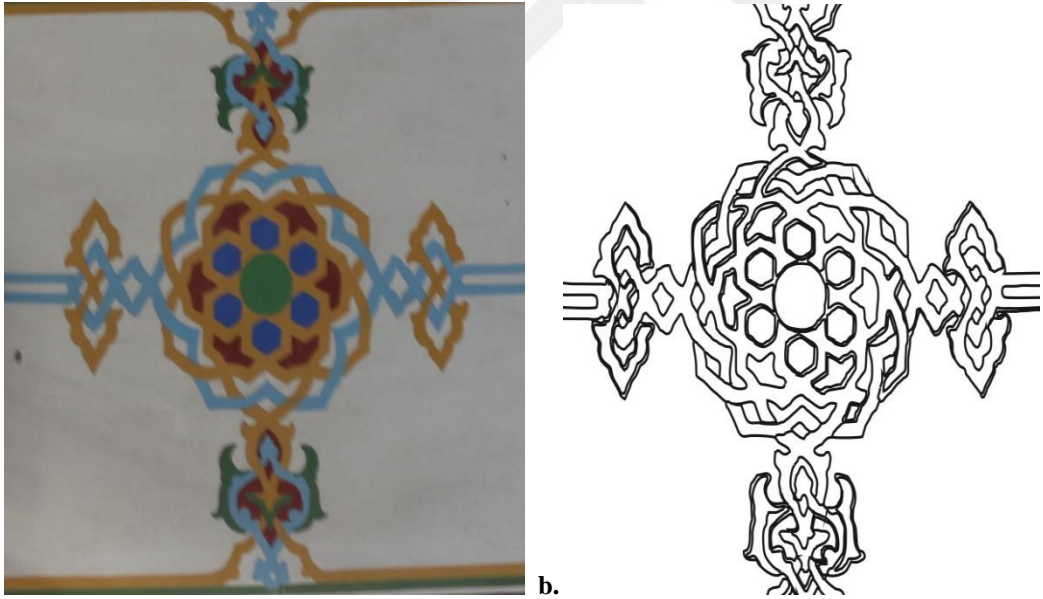
Şekil 4. 55. Dış Çerçevenin Altında Bulunan Süslemelerin Görünümü (Maral, 2017)

Şekil 4. 55'in meali: Ali Radiyallahu anh (Yağmur, 2019).

Şekil 4. 56. Dış Çerçevenin Altında Bulunan Süslemelerin Görünümü (Maral, 2017)

Şekil 4. 56'nın meali: Allah cellecealaluhu (Yağmur, 2019).

Şekil 4. 57a, b. Kompozisyonun Detay Görünümü ve Çizimi (Maral, 2017)

Ahi Evran caminin cemaat yerlerinde bulunan kemersiz alanların süslemelerin dış çerçevelerin altına her birinde farklı yazılar olan Arapça harflerden oluşturulmuş geometrik motiflerin bazıları nem ve havasızlıktan dolayı yıpranmalar ve silinmeler mevcuttur. Bu solmalar bazı yerlerde üst kısımlara da sıçramıştır (Şekil 4. 55).

Ahi Evran camiden içeri girdiğimizde giriş kapısının arkasında kalemişi süslemeler mevcuttur. Kapının üzerine kemer görüntüsü verecek şekilde süsleme yapılmıştır. Bu süslemenin üzerine yay şeklinde kalemişi süsleme bulunmaktadır (Şekil 4. 58). Ayrıca bu süsleme de cemaat yerinde bulunan kemer süslemeleri ile benzerliği bulunmaktadır (Şekil 4. 59).

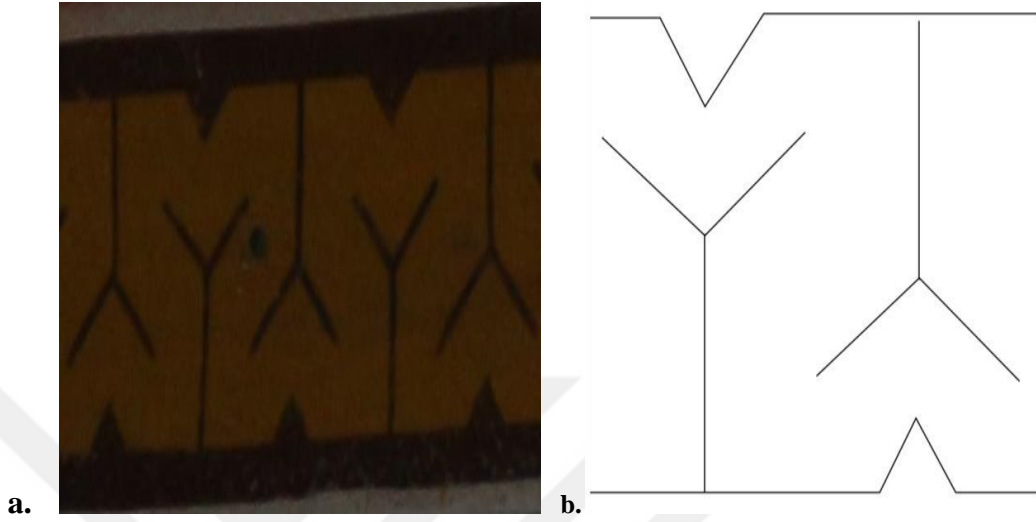

Şekil 4. 58. Giriş Kapısının Arkasındaki Süslemenin Görünümü (Maral, 2017)

Şekil 4. 59. Süslemenin 1/12'sinin Detay Görünümü (Maral, 2017)

Ahi Evran camiden içeri girdiğimizde giriş kapısının üzerinde bulunan kemer görüntüsü oluşturan çerçevenin içerisinde Y harfine benzeyen şekiller yer almaktadır. Bu süslemenin bazı yerleri camiye konulan ayakkabılıktan ötürü görünmemektedir, bazı yerlerinde ise solmalar mevcuttur (Şekil 4. 60a, b).

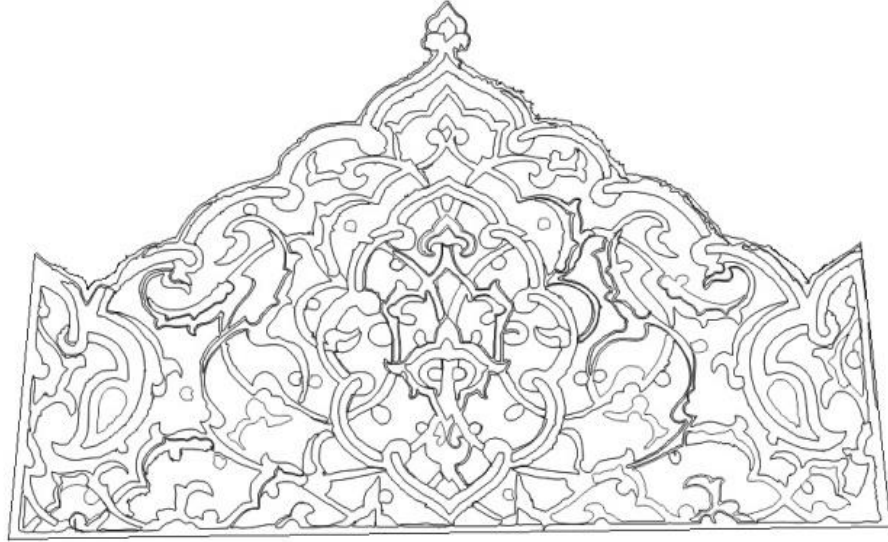

Şekil 4. 60a, b. Çerçevenin Detay Görünümü ve Çizimi (Maral, 2017)

Ahi Evran camiden içeri girdiğimizde giriş kapısının üzerindeki çerçevenin hemen üzerine kapı üstü taç süsleme yerleştirilmiştir. Taç'ın üzerinde rumi ve bitkisel motiflerden oluşan kalemişi süslemelerden oluşturulmuştur (Şekil 4. 61, 4. 62)

Şekil 4. 61. Ahi Evran Caminin Giriş Kapısının Arkasındaki Taç'ın Görünümü (Maral, 2017)

Şekil 4. 62. Taç'ın Çizimi (Maral, 2017)

Camii giriş kapısı süslemelerde mavi, beyaz, bordo, turuncu, yeşil ve kahverengi renkler kullanılmıştır.

4.1.8. Okuma Odası

Ahi Evran Caminin giriş kapısında içeri girdiğimizde, okuma odasına ulaşmak için girişin tam karşısında türbeye geçişi sağlayan basık kemerli bir kapı yer almaktadır. Türbenin içerisine inşa edilen okuma odası, girişin hemen sağında bulunmaktadır. Türbe kapısında olduğu gibi yine basık kemerli bir kapı yer almaktadır. Kapının üzerinde; zemini beyaz, harfleri yeşil renkte olan plastik levha bulunmaktadır ve içerisinde *Ahi Evran Okuma Odası* yazmaktadır (Şekil 4. 63).

Şekil 4. 63. Okuma Odasının Giriş Kapısı (Maral, 2017)

Ahi Evran Caminin okuma odasında kitaplık olarak kullanılan bir dolap yer almaktadır. Okuma odasının içerisinde kubbe hariç süsleme yer almamaktadır (Şekil 4. 64).

Şekil 4. 64. Okuma Odasının İçerisinin Görünümü (Maral, 2017)

4.1.9. Türbeler

Ahi Evran caminden içeri girdiğimizde tam karşımızda türbe giriş kapısı yer almaktadır. Türbenin kapısı giriş kapısına nazaran daha kısa konumlandırılmıştır. Türbeden içeri girdiğimizde tam karşımızda 6 adet sanduka yer almaktadır (Şekil 4. 65). Bu sandukaların kimlere ait olduğuna dair kesin bilgiye ulaşılammıştır. Sadece girişte en önde, en sağ tarafta yer alan sandukanın önünde *Şih Musa Kazım* yazmaktadır (Şekil 4. 66).

Şekil 4. 65. 6 Adet Sandukanın Genel Görünümü (Maral, 2017)

Şekil 4. 66. Çerçevenin Görünümü (Maral, 2017)

Ahi Evran caminin türbesinin içerisinde bulunan ve 6 adet sandukanın yer aldığı bölümün üzerinde süsleme olduğu fakat günümüzde bu süslemelerin beyaz renkte boya ile tamamen kapatıldığı görülmektedir. Bu süslemenin neden kapatıldığı ve aslına uygun olarak restore edilecekse ne zaman yapılacağına dair bilgiye ulaşamamıştır.

Ahi Evran caminin türbe kapısından içeri girdiğimizde hemen sol tarafımızda konumlandırılan sanduka ise Ahi Evran Veli'ye aittir (Şekil 4. 67). Bu alanda başka sanduka bulunmamaktadır. Bu sandukanın yanında, yeşil zemin üzerine altın yıldız renkte olan harflerle *Ahi Evran-ı Veli* yazan levha yerleştirilmiştir (Şekil 4. 68). Ahi Evran'ın sandukası diğer sandukaların yaklaşık 2 katı büyüklüğündedir ve sandukanın olduğu yerde kubbe haricinde süsleme bulunmamaktadır.

Şekil 4. 67. Ahi Evran'a Ait Olan Sandukanın Görünümü (Maral, 2017)

Şekil 4. 68. Levhanın Görünümü (Maral, 2017)

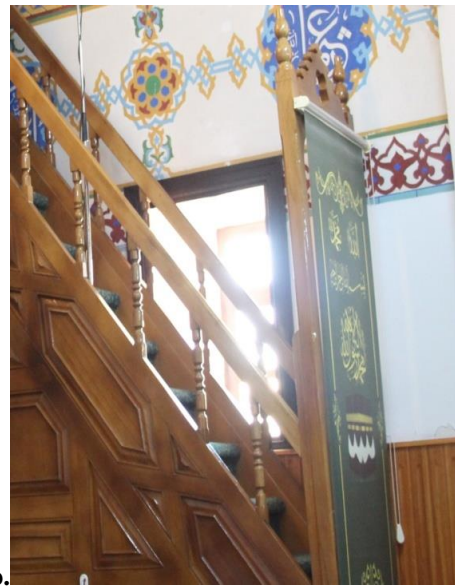
4.1.10. Pencereler

Ahi Evran caminden içeri girdiğimizde giriş kapısının hemen üzerinde 4 adet karşılıklı yerleştirilmiş, hepsinde 6 kollu geometrik yıldız motiflerinin bulunduğu alçıdan oluşturulmuş pencereler yer almaktadır (Şekil 4. 69).

Şekil 4. 69. Pencerelerden Birinin Görünümü (Maral, 2017)

Ahi Evran Caminin girişinin hemen sağında bulunan cemaat yerinde biri mihrabın üzerinde (Şekil 4. 70a), biri minberin içerisinde (Şekil 4. 70b) ve biride minberin hemen sağında (Şekil 4. 70c) yer alan toplamda 3 adet pencere yerleştirilmiştir. Bu pencerelerin üzerinde herhangi bir süsleme unsuru yer almamaktadır.

c.

Şekil 4. 70a, b, c. Pencereilerin Detay Görünümü (Maral, 2017)

Türbenin içine girdiğimizde 6 adet sanduka bulunan bölümde 3 adet pencere yer almaktadır. Bu pencerelerin üzerinde herhangi bir süsleme unsuru yer almamaktadır (Şekil 4. 71).

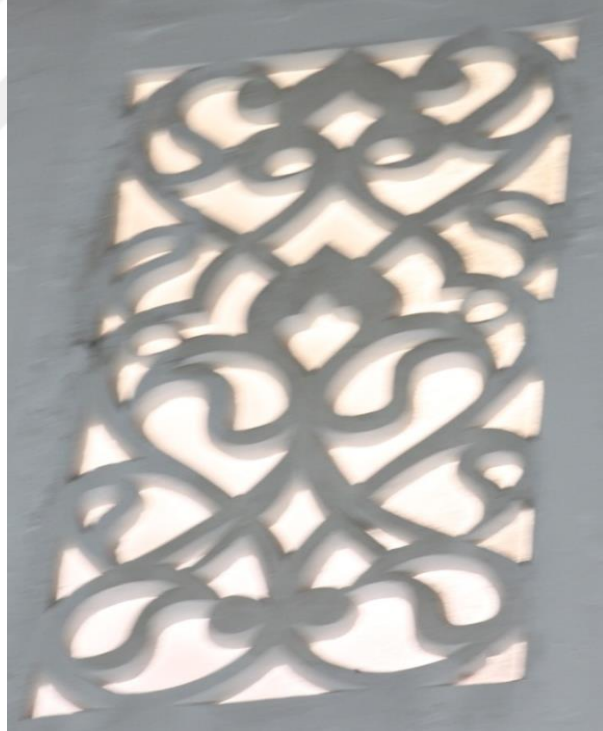
Şekil 4. 71. Pencereilerin Görünümü (Maral, 2017)

Ahi Evran caminde, Ahi Evran'ın sandukasının olduğu bölümde ise kubbenin hemen altında, örme taştan oluşturulmuş alana konumlandırılmış 2 adet süslemesiz pencere

yer almaktadır (Şekil 4. 72). Ahi Evran okuma odasının içerisinde 1 adet pencere ve 1 adet alçıdan oluşturulmuş içerisinde yaprak ve hatayi motiflerinin yer aldığı pencere açıklığı yer almaktadır (Şekil 4. 73).

Şekil 4. 72. Pencere açıklığının Görünümü (Maral, 2017)

Şekil 4. 73. Pencere Açıklığının Üzerinde Yer Alan Süslemelerin Görünümü (Maral, 2017)

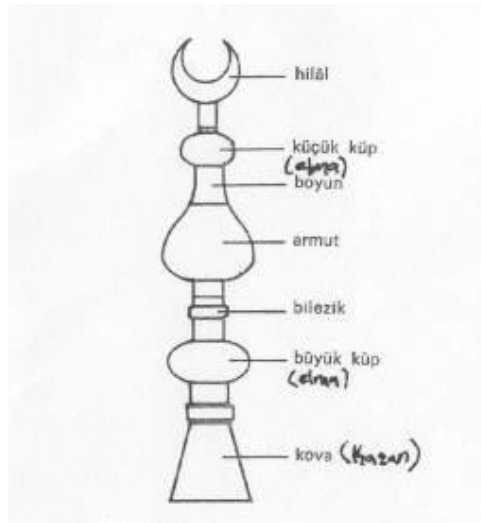
4.1.11. Minare

Ahi Evran caminin minaresi giriş kapısının hemen sol tarafında, giriş kapısına bitişik şekilde konumlandırılmıştır (Şekil 4. 74).

Şekil 4. 74. Minarenin Alt Kısımının Görünümü (Maral, 2017)

Ahi Evran caminin minaresi 3 kaideli olarak inşa edilmiştir. Minare caminin yaklaşık 2 katı büyüklüğündedir. Minarenin bittiği yerde ucuna bir âlem yerleştirilmiştir (Şekil 4. 76a). Mimari yapılarda kubbe ve çatılarda bulunan âlemler, dini inanç gereği kullanılmaktadır. Ayrıca kurşun örtü kaplamalarını kuvvetlendirerek açılmalarını önlemektedir (Anonim 3, 1988: 354). Güç simgesi olarak da kullanılan âlemin, nazar ve kötülüklerden koruduğuna da inanılmaktadır. Ahi Evran camide minber ve minare olmak üzere iki adet âlem görülmektedir. Âlemler yukarıdan aşağıya doğru daralarak elma, bilezik, armut ve hilal isimleri ile bölümlere ayrılmaktadır (Şekil 4. 75) (Duymaz ve Aydoğdu, 2008: 248). Minare tamamen kesme taşlardan oluşturulmuştur ve üzerinde süsleme unsuru yer almamaktadır (Şekil 4. 76b, c).

Şekil 4. 75. Âlem Şeması (Duymaz ve Aydoğdu, 2008: 252)

a.

b.

c.

Şekil 4. 76a, b, c. Âlemin ve Minarenin ve Orta Kısımının Görünümü (Maral, 2017)

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında, Kırşehir'in Merkezinde yer alan Selçuklu Dönemine ait Ahi Evran Cami, mimari ve süsleme özellikleri açısından incelenmiştir. Elde edilen bilgiler, fotoğraflar ve çizimlerle birlikte ayrıntılı tanımlamalar yapılmıştır.

Ahi Evran Caminin içerisinde bulunan 2 kitabede yapım tarihlerinin farklı tarihler olduğu görülmektedir. Caminin içerisinde bulunan kitabelerden birinde, hicri takvime göre 854 yılında, miladi takvime göre 1451 yılında Seydi Bey Oğlu, Hasan Bey tarafından inşa edildiği yazmaktadır. Caminin içerisinde bulunan diğer kitabede ise, hicri takvime göre 886 yılında, miladi takvime göre 1482 yılında Süleyman Beyoğlu Alaüddevle tarafından inşa edildiği yazmaktadır. Başbakanlık Osmanlı arşivinde yer aldığı söylenen vakfiye metninde hicri takvime göre 676 yılında, miladi takvime göre ise 1277 yılında yapıldığı yazmaktadır. Vakfiye metninin Vakıflar Genel Müdürlüğünde de yer aldığı belirtilmektedir, ama elde edilen arşiv belgeleri arasında bulunmamaktadır. Elde edilen kaynaklara bakıldığında ise, inşa tarihi kesin olarak bilinmemekle 13. veya 14. yüzyılda yapıldığı söylenmektedir. Cami zaviyeli plan şemasına göre yapıldığı için 14. yüzyılda yapılmış olması veya yapımına 14. yüzyılda başlanmış olması ihtimali düşünülmektedir. Camii hakkında Gümrük ve Ticaret Bakanlığına ait olan Ahi Ansiklopedisi dışında kayda değer bilgilere rastlanmamaktadır. Yapım tarihine dair en net bilgi, Ahi Evran'ın vefatından kısa bir süre sonra yapımına başlandığı bilindiğinden 14. yüzyılda inşa edilmiş olma ihtimali çok yüksektir.

1277 yılında yapımına basit bir zaviye olarak başlanması ve kitabelere bakıldığında Osmanlı Döneminde Selçuklu dönemindeki yapılara benzetilerek tekrardan inşa edilmiş olması Kırşehir için büyük öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Ahi Evran Caminin içerisinde aydınlatma olarak yapay ışık kullanılmaktadır. Cami içerisinde ki pencerelerin çoğu oldukça yükseğe konumlandırılmıştır. Buna rağmen gündüzleri türbe harici diğer yerler oldukça aydınlıktır. Ahi Evran türbesinin bulunduğu yerde iki adet pencere bulunmaktadır. Fakat gündüzleri aydınlık olmadığı için çoğu zaman yapay ışık ile aydınlatılmaktadır. Caminin içerisinde ısınma sistemi olarak klima kullanıldığı onun dışında herhangi bir petek olmadığı görülmektedir. Cami konum itibari ile Güneşin doğumundan batımına kadar gün ışığını sürekli içeri almaktadır. Cami süsleme unsurlarının bazı yerlerinde solmalar mevcuttur. Özellikle gün ışığını daha çok gören

yerlerde süslemelerde ki solmalar net bir şekilde görülmektedir. Bazı yerlerde ise bakımsızlıktan ötürü solmalarda bulunmaktadır.

Ahi Evran Caminin genelinde süslemeler yoğun olarak kalemişi tekniği ile yapılmıştır. Süslemeler caminin dış cephesi ve içeride bulunan üst katı haricinde hemen her kısmında mevcuttur. Süslemeler bitkisel, rumi ve geometrik motiflerin bir arada kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Bazı kubbelerin göbek kısımlarında hatayi grubuna ait penç motifleride kullanılmıştır.

Ahi Evran Caminin kalemişi süsleme tekniği bulunan kısımları aslına uygun olarak yenilenmemiştir. Bazı yerlerde süslemelerin tamamen silindiği, bazı yerlerde ise farklı kompozisyonlardan oluşturulmuş süslemeler işlendiği görülmektedir. Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü'nden alınan belgeler incelendiğinde, Ahi Evran'ın sandukasının üzerinde yer alan kubbenin süslemesinin orijinal süslemesi olabileceği anlaşılmaktadır. Bu bölümde çekilen fotoğraflara bakıldığında kubbenin içerisi ve yan dairesi haricinde alt kısımlarında bulunan süslemelerin silindiği ve alt tabakasında bulunan örme taştan oluşturulmuş duvarın ortaya çıkarıldığı görülmektedir.

Ahi Evran Caminin okuma odasında 1996 yılında çekilen fotoğraflara bakıldığında günümüzdeki süslemeleri ile aynı süslemelere sahip olduğu görülmektedir. İlk fotoğrafları olmadığından ve aksini söyleyen herhangi bir kaynağa rastlanmadığından dolayı okuma odasının içerisindeki süslemelerin orijinal süslemeleri olduğu düşünülmektedir.

Ahi Evran Camisine ait Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü'nden alınan Abide ve Eski Eser Onarım belgelerine bakıldığında, sadece bozulan yerlerin sıvalarının ve kalemişlerinin düzeltmelerinin yapıldığı belirtilmiştir. Eskiye ait fotoğrafları ile günümüzdeki halini karşılaştırdığımızda çoğu yerde aslına uygun olmayan bir biçimde değiştirildiği ve silindiği görülmektedir. Bu çalışmaların hangi ustalar tarafından yapıldığı da belirtilmemektedir.

Ahi Evranın sandukasının bulunduğu bölümün eski fotoğraflarına bakılacak olursa hayvan figürleri ve göz dolduran kalemişi süslemeler olduğu görülmektedir. Bu süslemelerde solan yerlerin fotoğraflarının çekildiği daha sonra restore sürecinde yenilenmesi gerekirken silindiği görülmektedir. 6 adet sanduka bulunan bölümde ise gene süslemelerin silindiği görülmektedir. Bu süslemelerin neden silindiği büyük bir merak konusudur. Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü'nün bu konulara açıklık getirmesi Ahi Evran Caminin tarihi açısından son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Ahi Evran Cami ve Ahi Evran-ı Veli Kırşehir için önemli bir değerdir.

Ahi Evran Cami içerisinde dikkat çeken durumlardan biri ise cami planına bakıldığında Ahi Evranın sandukası haricinde 5 adet sanduka olması gerekirken 6 adet sandukanın yer aldığı görülmektedir. Camide çekilen eski fotoğraflar incelendiğinde 5 adet olarak görülen sanduka günümüzde 6 adet olarak görülmektedir ve son yerleştirilen sanduka üzerinde isim yer almaktadır. Bu sandukanın eski fotoğraflarına bakıldığında cami etrafında görülen mezarlıktan taşındığı düşünülmektedir. Günümüzde hangi tarihte ve hangi amaçla istimlak edildiği öğrenilemeyen ama mezar taşlarına bakıldığında Osmanlı Döneminden kalma olduğu söylenen mezarlık hakkında da bir bilgiye ulaşamamıştır. Mezarlık hakkında Yerel Basınının yaptığı haberlere göre; mezarlık istimlak edilirken mezar taşlarının Vakıflar Genel Müdürlüğüne teslim edildiği yazmaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün bu konuya da açıklık getirmesi Ahi Evranın ve Ahi Evran Caminin tarihi açısından son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

Ahi Evran Cami hakkında yazılı kaynak olarak çoğu eserde bahsedilmemektedir. Cami yapı olarak Anadolu Selçuklu dönemine ait olması ama Anadolu Selçuklu dönemi yapılarını anlatan yazılı kaynaklarda adının geçmemesi camiye değer verilmediğini düşündürmektedir. Cami içerisinde yer alan kitabelerden yola çıkarak Osmanlı Dönemi eseri olduğu söylenecek olursa, Osmanlı Dönemi yapıları arasında da bahsedilmemektedir. Cami hakkında yazılı kaynaklarda bilgiye az rastlanması daha çok araştırma yapılması gerektiğini göstermektedir.

UNESCO Geçici Kültürel Miras listesine alınan camimizin hak ettiği değeri görmesi açısından ilerleyen zamanlarda tekrar restoreye alınıp aslına uygun olarak yenilenmesi, silinen süslemelerin geri eklenmesi çalışmamızın en önemli konularından birisidir. Ahi Evran ve Ahi Evran Camii hem Dünya tarihi hem de Kırşehir tarihi için son derece büyük önem arz etmektedir.

Ahi Evran caddesinde bulunan cami, çoğu zaman halk tarafından sıklıkla ibadet için kullanılmaktadır. Caminin durumu, iç mekânı kısmen bakımlıdır ve ibadete açıktır. Caminin iç kısımlarında bulunan kalemişi tekniği süslemeleri zamanla rutubetten dolayı bozulduğu görülmektedir. Caminin bahçesi ve çevresi oldukça temiz ve bakımlıdır.

Ahi Evran Cami Selçuklu Döneminden kalma dini yapı olduğu için Kırşehir'e gelen turistler tarafından çoğu zaman ziyaret edilen bir mekân olmuştur. Kültürel mirasımız olan Ahi Evran Cami'ne gereken değer verilmeli ve gelecek nesillere aktarabilmek için önlemler alınarak korunması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ACUN, H. (2014). *Türk Kültüründe Taşlar*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Yayın No: 389. Ankara
- ANONİM 1. (1969). *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri*, Milli Eğitim Basımevi. İstanbul, s-121, 123, 129, 130
- ANONİM 2. (1983). *Türkiye’de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s-220
- ANONİM 3. (1988). *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, Cilt 1. İstanbul, s-354, 529, 530, 531
- ANONİM 4. (2000). *Erken Osmanlı Sanatı*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları. İstanbul, s-16
- ANONİM 5. (2006). *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi (Sosyal ve Siyasal Hayat)*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. Ankara, s-6, 7
- ANONİM 6. (2013). *Klasik Sanatlar Yıllığı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları-1001, Sanat Eserleri-11. İstanbul, s-208, 210, 216, 217
- ANONİM 7. (2014). *Ahi Ansiklopedisi Cilt 1*, T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. Ankara, s-80, 81, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 212, 216
- ANONİM 8. (2014). *Ahi Ansiklopedisi Cilt 2*, T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. Ankara, s-64
- ANONİM 9. (2014). *Klasik Sanatlar Yıllığı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları-1146, SanatEserleri-13. İstanbul, s-14, 15, 21
- ANONİM 10. (2015). *Klasik Sanatlar Yıllığı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları-1250, SanatEserleri-14. İstanbul
- ANONİM 11. (2015). *Kırşehir Kent Rehberi*, Kırşehir Valiliği, Yayın No: 2 (8. Baskı). Kırşehir, s- 142
- ARIK, R. O. (1975). *Türk Sanatı*, Dergah Yayınları, 1. Baskı. İstanbul, s-43, 44
- ASLANAPA, O. (1977). *Yüzyıllar Boyunca Türk Sanatı (14. Yüzyıl)*, Tifdruk Matbaacılık Sanayi A.Ş. İstanbul
- ASLANAPA, O. (1989). *Türk Sanatı*, Remzi Kitapevi. İstanbul, s- 395
- ATÇEKEN Z ve BEDİRHAN Y. (2012). *Selçuklu Müesseseleri ve Medeniyet Tarihi*, Düzenlenmiş 2. Baskı, Eğitim Yayınevi. Konya, s-183, 184, 185, 187, 194, 195
- BAL, A.A. (2011). *Anadolu Tasavvuf Anlayışı Bağlamında Ahilik’in Tasvir Sanatlarındaki İzleri*, 1. Uluslararası Ahilik Kültürü ve Kırşehir Sempozyumu. Yayınlanmış Bildiri. Kırşehir, s-127, 129, 133
- BARIŞTA, H.Ö. (2015). *Türk El Sanatları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları. Ankara, s- 3, 7, 16, 17
- BAYSAL, A. F. (2017). *Türk Tezyinatında Kalemişleri*, Dizgi Ofset, Palet Yayınları. Konya, s-16
- BİROL, İ. A ve DERMAN Ç. (2008). *Türk Tezyini San’atlarında Motifler*, Kubbealtı Neşriyatı No: 26, 7. Baskı. İstanbul s-24, 43, 69
- CAN Y ve GÜN R. (2017). *Ana Hatlarıyla Türk İslam Sanatları ve Estetiği*, Kayhan

- Yayınları 67, Din ve Bilim Kitapları 1, 2. Baskı. İstanbul, s-16, 17, 18, 19, 148, 194, 212, 272, 273
- CİHAN, A. (1990). *Kırşehir ve İlçeleri*. Özgün Matbaacılık Sanayi/Ankara. Kırşehir, s-9, 10, 47
- ÇAM, N. (1997). *İslamda Sanat Sanatta İslam*, Akçağ Yayınları/226, Sanat Tarihi/1. s.61-.65, Ankara
- ÇINAR, N. (2017). *El Yazma Eserlerin Ciltlerinde Kullanılan Deriler Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara
- DEMİRİZ, Y. (1979). *Osmanlı Mimarisinde Süsleme I Erken Devir (1300-1453)*, Kültür Bakanlığı, Milli Eğitim Basımevi. İstanbul, s- 99, 100, 126, 127, 132, 133
- DURMAZ, A.Ş ve AYDOĞDU, G. (2008). *Geleneksel Türk El Sanatı Alem'in Son Ustalarından: Sandıklı Hacı Süleyman Salı*, Yayınlanmamış Makale. Isparta, s-248, 252
- ETİKAN, S. (2011). *Türk İslam Sanatı Süsleme Prensipleri ve Bu Prensiplerin Türk Halı Sanatına Etkileri*, Yayınlanmamış Makale. Kırşehir, s-4, 5
- GÜLGEN, H. (2017). *Ana Hatlarıyla Türk İslam Sanatları Tarihi*, 6. Baskı, Emin Yayınları: 91. Bursa
- GÜNDÜZ, A. (2006). *Türkmen Yurdu Kırşehir Tarihi, Aşiretleri, Cemaatleri, Boyları*, Karam Yayınları: 15, Halkbilim Kitaplığı: 4. Çorum
- HANÇERLİOĞLU, O. (1994). *İslam Sanatları Sözlüğü*, Remzi Kitapevi. İstanbul, s-109
- İZDEM, E. (1972). *Tarih Boyunca Türk Kültürü ve Sanatı*, Birlik Matbaası. s-30, 31
- KILIÇ, M.E. (2017). *Selçuklu Döneminde Kırşehir XIII, XIV Yüzyıllarda Kırşehir ve Yöresinin Siyasi, Sosyal, Kültürel ve Dini Tarihi*, Kırşehir Valiliği Kültür Hizmeti, Yayın No: 33. Kırşehir, s-10, 11, 240, 241, 245, 246, 250, 251
- KÖKSAL, M. (2007). *Ahilik Kültürünün Dünü ve Bugünü*, Kırşehir Belediyesi Kültür-Tarih Yayınları Serisi 5, İlaveli 3. Baskı. Kırşehir, s-9, 10, 11, 12, 19, 141, 142, 143
- KUBAN, D. (1996). *Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. Ankara, s-93, 95, 361
- KUBAN, D. (1995). *Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Genişletilmiş 2. Baskı. İstanbul, s-53
- ÖGEL, S. (1966). *Anadolu Selçukluları'nın Taş Tezyinatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları 6. Seri Sa. 6, Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara, s-15
- ÖNEY, G. (1992). *Anadolu Selçuklu Mimari Süsleme ve El Sanatları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Baskı. Ankara, s-2, 3, 9, 12
- ÖZTÜRK, F. (2008). *Manisa Muradiye Camii Süslemeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara, s-14, 35
- RUBEN, W. (2014). *İç Anadolu'da Küçük Bir Eski Çağ Şehri: Kırşehir*, Kültür ve Tarih Yayınları Serisi: 14. Kırşehir
- SÖZEN, M VE TANYELİ U. (2011). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, 10. Basım. İstanbul, s-21, 53, 83, 130, 131, 155, 164, 215, 258, 301, 307

- ŞAPOLYO, E.B. (1967). *Kırşehir Büyükleri*, San Matbaası. Ankara, s-30
- TARIM, C.H. (1938). *Kırşehir Tarihi*, Kırşehir Halkevi Kitapsaray Yayın Kolu Neşriyatından: 1, Kırşehir Vilayet Matbaası. Kırşehir, s-10, 11
- TAY, L. (2010). *Kırşehir Merkez Türbeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi. Ankara, s-24, 25, 26, 27
- TURANİ, A. (1975). *Sanat Terimleri Sözlüğü*, Toplum Yayınları, 23, 3. Baskı. Ankara, s-10, 23, 31, 64, 93, 110, 125, 128
- ÜLKER, M. (1987). *Başlangıçtan Günümüze Türk Hat Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Ankara, s-15
- ÜNAL, E. (2014). *Milas Firuz Bey Camii Süslemeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta, s-1
- YILDIRIM, S. (2007). *Erken Osmanlı (1300-1453) Yapılarında Çini Süsleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara, s-10, 12, 19, 74, 75
- YILMAZ, A. (2006). *Küçük Asya'nın Kır-Şehri*. Kırşehir Belediyesi Kültür-Tarih Yayınları Serisi 1. Kırşehir, s-12

İnternet Kaynakları

- <https://kirsehirsayfasi.blogspot.com.tr/2012/11/ahi-evran-kimdir-hayati-ve-eserleri.html>, (05.04.2017)
- www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1590, (01.06.2018)
- <https://www.ankasanat.com/habico-420-seri-tabela-cizgi-samur-firca>, (07.01.2019)

Kaynak Kişiler

- Çalışır, H. (2018). 45 Yaşında, Sözlü Görüşme. Kırşehir Belediye Başkanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müdürü
- Doğan, M. (2019). 39 Yaşında, Sözlü Görüşme. Kırşehir Kaman İlçe Özel İdare Müdürlüğü İlçe Özel İdare Müdürü
- İlhan, O. (2018). 47 Yaşında, Sözlü Görüşme. Kırşehir Kent Konseyi
- Temur, E. (2018). 44 Yaşında, Sözlü Görüşme. Kırşehir Müzesi Müze Müdür Yardımcısı
- Yağmur, İ. (2019). 40 Yaşında, Sözlü Görüşme. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Mezunlu, C. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Psikolojisi Master 1, Ankara Üniversitesi S.B.E. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Master 2. Kırşehir İmam Hatip Lisesi Din Kültürü Öğretmeni

EKLER

EK 1. Belge

EK 2. 1991 Tarihli ve 1060 Sayılı Belge

EK 3. 400001001-0F001 Belge

EK 4. Plan Şeması

EK 5. 40.01.01-/1 Sayılı Belge

EK 6. 40.01.01/1 Sayılı Belge

EK 1. Çevre Düzenleme Projesi Yapıldığına Ait Belge

VAKIF VE YAPILAR DAİRESİ

Eski Eserler Dairesi

40.01.01/1

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KAYSERİ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU

K A R A R

Toplantı No ve Tarihi : 133-3.10.1992

Karar No ve Tarihi : 1348-3.10.1992

Toplantı Yeri

ANKARA :

Kırşehir İli, Merkez, Ahi Evran Zaviyesi çevre düzenleme projesinde yapılan revizyonun Kurulumuzda değerlendirilmesi istemine ilişkin Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğünün 2.10b1992 gün ve 3737 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi. Yapılan görüşme sonunda:

Kırşehir İli, Merkez, Ahi Evran Zaviyesine ilişkin olarak Kırşehir Valiliği, Belediye Başkanlığı ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından uygun görülen protokol doğrultusunda hazırlanarak Kurulumuza iletilen Revizyon Çevre Düzenleme Projesinin uygun olduğuna, uygulamanın karar eki projesine göre yapılabileceğine karar verildi.

Ostana TRAVŞAR
Sancak Yarıbici

Aslı Gibidir

BAŞKAN
Doc. Dr. Razi BADEMLİ
(İMZA)

BAŞKAN YARDIMCISI
Prof. Dr. Muthal KAYILI
(İMZA)

Üye
Melmet ESKİOĞLU
(İMZA)

Üye
Bakmet DENİZLİ
(İMZA)

Üye
Nimet ÖZGÖNEL
(İMZA)

Üye

Üye
Belediye Tem.
M. Bayram GÜRLER
İmar Müdürü
(İMZA)

Üye

Belge 1. Çevre Düzenleme Projesi Yapıldığına Ait Belge (Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü Arşivi)

EK 2. 1991 Tarihli ve 1060 Sayılı Belge

**T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
NEVŞEHİR KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU
KARAR**

Sayı : B.160.KTV.450.00.00/40.00.0.02
Konu : Kırşehir İli, Merkez İlçe

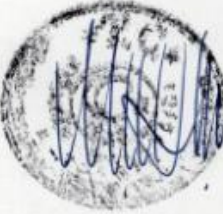
Toplantı Tarihi : 20-21 Haziran 2002-139
Karar Tarihi ve No : 20 Haziran 2002-1861

Toplantı Yeri
NEVŞEHİR

Kırşehir İli, Merkez İlçesi'nde bulunan, Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 12.07.1991 gün ve 1060 sayılı kararı ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescillenen Ahi Evran Camii ve Türbesi'nin onarımına ilişkin Kırşehir Valiliği İl Müftülüğü'nün 27.12.2001 gün ve 2098 sayılı yazısı ve Kayseri Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün 19.04.2002 gün ve 1331 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Kırşehir İli, Merkez İlçesi, Ahi Evran Camii ve Türbesi'nin dam kısmındaki kurşun kaplama üst örtüsünün yenilenmesi ve dam iç kısmındaki tahribatların giderilmesi için (tezyinath kısımlara dokunmadan) boya badana işlerinin Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün teknik elemanlarının sorumluluğunda yapılmasına karar verildi.

ASLI ÇİTİNTİ

Mevlüt COSKUN
Müdür

BAŞKAN Dr. Ahmet UZEL imza	BAŞKAN YARDIMCISI Doç. Dr. Sacit PEKAK imza	
ÜYE Doç. Dr. Aydan BALAMİR imza	ÜYE Prof. Dr. Aliye ÖZTAN imza	ÜYE Doç. Dr. Nur ÇAĞLAR imza
ÜYE Vakıflar Temsilcisi (Bulunmadı)	ÜYE Belediye Temsilcisi (Bulunmadı)	ÜYE

Belge 1. 1991 Tarihli ve 1060 Sayılı Belge (Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü Arşivi)

EK 3. 400001001-0F001 Belge

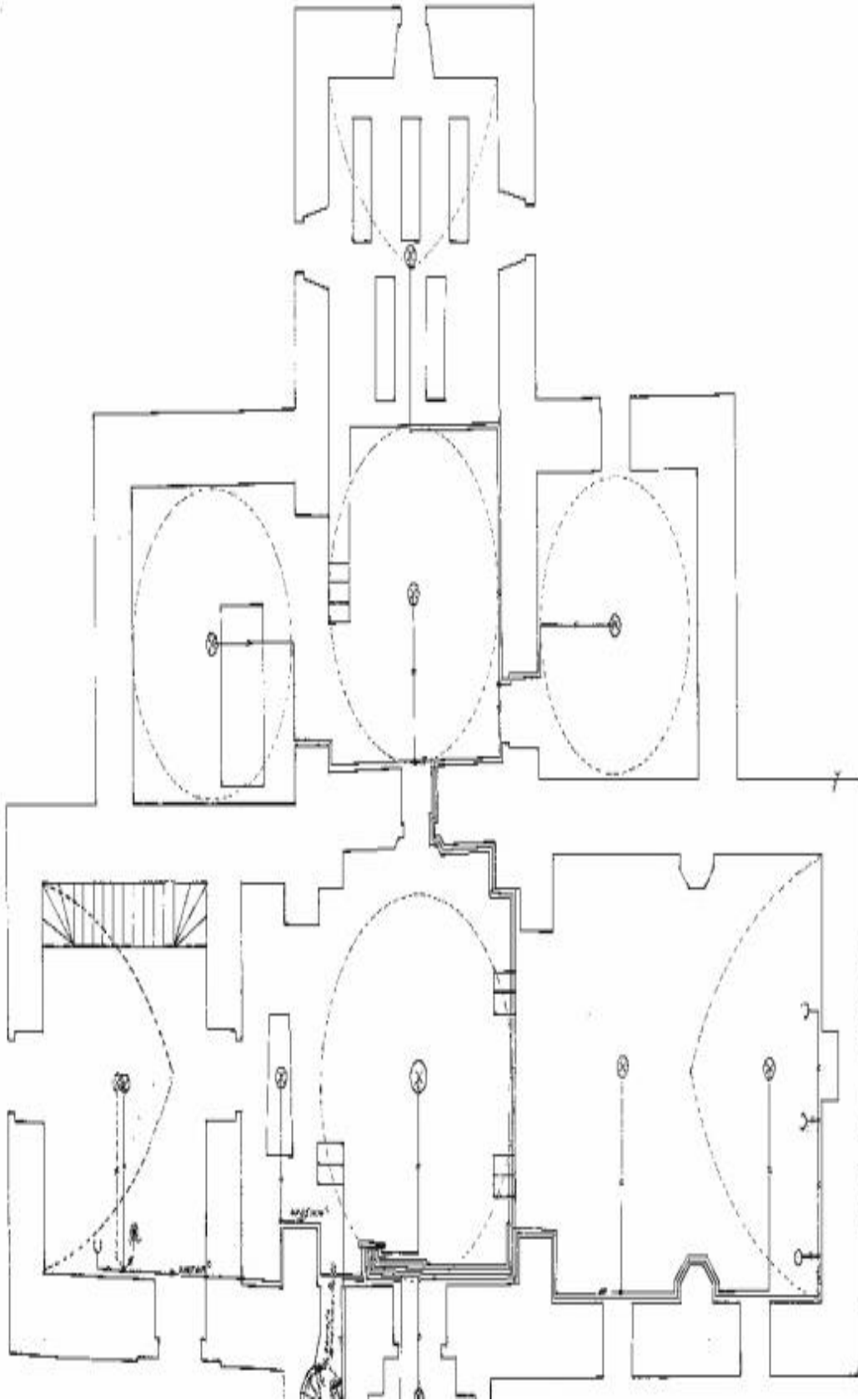
T. C.
VAKIFLAR
Genel Müdürlüğü
Abide ve Yapı İşleri Dairesi

Abide ve Eski Eser Onarım Fişi

Eserin yeri ve adı :	KIRŞEHİR - MERKEZ AN. EVKAN KÜLLİYESİ
Ayrılan tahsisat :	1.000.000.-
Geçen yıllarda yapılan işler :	Külliye alanında drenaj yapılarak, içeride suyu, boyalı, baskı ve kalem işleri ile çürütme işleri yapılmıştır.
1982'de yapılacak işler :	Külliye içerisinde beziğin sıvalarının temini ile boyalı ve baskı işleri ve kalem işleri yapılacaktır. 1982 yılı onarım programında dır.
A - Adi tamir :	—
B - Restorasyon :	Evet
Geçen yılın devam :	—
Abdullah Turul Restöratör	Y. Mimar Hüseyin Akın Abdullah Turul

Belge 1. 400001001-0F001 Sayılı Onarım Fişi Belgesi (Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü Arşivi)

EK 4. Plan Şeması

Belge 1. Plan Şeması (Vakıf Eserleri Genel Müdürlüğü Arşivi)

KIRSEHIR AHİ EVRAN TÜRBESİ

Ahi Evran Türbesi ters L şeklinde iki ayvanlı ve üstü kabbeli soğalı bir binedir. Ahi Evran Türbesinin güneyinde kara plinli ufak bir mescit vardır. Türbeye kemer hatında beyaz marmere işlenmiş birer kitabe mevcuttur.

Türbeye yatan Ahi Evran 13. Yüzyıl da doğmuş, 14. Yüzyılda ölmüştür.

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KAYSERİ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU

Tecil Durumunda

40.01.01-1/1

K A R A R

Toplantı Tarihi ve No. : 103-12.7.1991
Karar Tarihi ve No. : 1360 -12.7.1991

Toplantı Yeri
NEVSEHİR:

Kirgehir ili, Merkezde bulunan Ahi Evran Caminin tescil edilmesi istemine ilişkin, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nün 5.6.1991 gün ve 2388 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi. Yapılan görüşme sonunda:

Kirgehir ili, Merkezde bulunan Ahi Evran Camininin 2863 ve 3386 sayılı yasalar kapsamına giren Korunması Gerekli Kültür Varlığı Özelliğini taşıması nedeniyle tescil edilmesine karar verildi. (Olumlu)

Osman ERAVŞAR
Sanat Tarihçi

Aslı Gibidir.

BAŞKAN
Doç. Dr. Raci BADEMLİ

(İMZA)

BAŞKAN YARDIMCISI
Doç. Dr. Metbul KAYILI

(İMZA)

Üye
Hamdi KODAN

(İMZA)

Üye
Hikmet DENİZLİ

(BULUNMADI)

Üye
Nimet ÖZGÖNÜL

(İMZA)

Üye
Vilayet

Üye
Belediye

Üye
Vakıflar Böl. Müd.
Mehmet ÇAYIRDAĞ
(BULUNMADI)

Üye

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Koray MARAL

Doğum Yeri ve Yılı : Kırşehir/ 1993

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : Koray-mrl2526@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lisans: Ankara Gazi Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, El Sanatları Tasarımı ve Üretimi (2011-2015)

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı (2016-+)